

ПЕТРО МІРЧУК

**ЗА ЧИСТОТУ ПОЗИЦІЙ
УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ**

Мюнхен-Лондон

1955

ПЕТРО МІРЧУК

**ЗА ЧИСТОТУ ПОЗИЦІЙ
УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ**

diasporiana.org.ua

НАКЛАДОМ АВТОРА

Мюнхен — Лондон

1955

З друкарні Української Видавничої Спілки у Лондоні

Printed by Ukrainian Publishers Ltd., 237, Liverpool Rd., London, N. 1. Tel. NORth 1828

Вступ

Конфлікт в ЗЧ ОУН виник на чисто персональному тлі, якщо не брати до уваги ролі в тому ворожих сил. Такий висновок робить кожна, неознайомена зі справою, об'єктивна людина, не лиш з-поміж тих, що перебувають на еміграції, але й з-поміж провідного членства визвольного руху на Рідних Землях. Так, наприклад, визначний публіцист краєвого підпілля Осип Дяків-Горновий, член Проводу ОУН на Рідних Землях і заступник Голови Генерального Секретаріату УГВР, у своєму листі до Проводу ЗЧ ОУН і до ЗП УГВР в справі конфлікту писав про це дослівно так:

»Ми вважаємо, що всі розходження аж ніяк не є аж такі великі, щоб викликали розлам в Організації, так як це сталося в ЗЧ ОУН. При добрій волі ці розходження не тільки можна погодити, але й використати на добро справи. Коли ж на еміграції є сьогодні інакше, то це тільки доказ, що верх взяли **пристрасті і групові амбіції і більш нічого. Ідеологічно-програмово-політичні розходження служать в даному випадку тільки теоретичним виправданням цих пристрастей і амбіцій перед загалом**«. (Підкреслення автора листа).

Але, ідеологічно-програмово-політичні розходження, хоч справді тільки ради теоретичного виправдання своєї »роботи« перед загалом, »опозиція« таки висунула й висуває далі. З цього приводу розвинулась на сторінках преси інтересна дискусія на ідеологічно-програмові теми. Тільки ж, первородний гріх тієї дискусії, а саме те, що її викликала не потреба свобідного і щирого обміну думок та свідомість тієї потреби, але згадане намагання

«опозиції» покористуватись ідеологією і програмово-політичними проблемами як теоретичним виправданням своїх пристрастей і амбіцій перед загалом, — витиснув на цій дискусії своє п'ятно. «Опозиція», видвигнувши як причину конфлікту між ЗЧ ОУН і ЗП УГВР та всередині ЗЧ ОУН ідеологічно-програмово-політичні розходження, закинула Проводові та членству ЗЧ ОУН «відхід від правильних позицій» і представила себе як оборонця «правильних позицій» українського революційно-визвольного руху й українського націоналізму взагалі. Логічно, — вслід за тим повинна була «опозиція» з'ясувати задовільно правильні позиції одних і неправильні других та переконливою аргументацією довести правильність перших і неправильність других. Це був би природний обмін думок, природня дискусія про дійсні позиції революційно-визвольного руху, конфронтовані з реальним життям. Це було б те природне явище, що про нього відкрито говорить Провід ОУН на Рідних Землях:

«Розходження в ідеологічно-політичних, програмово-устроєвих, практично-політичних, внутрішньо-організаційних питаннях вважаємо цілком природними для нашої Організації. Ці самі справи виникають і у нас на Землях. Вони впливають з нашого росту; вони мусять бути, коли зважити, що **цілий ряд питань у нас нерозв'язаних, або розв'язаних недостатчно.** Це факт, що Постанови III Надзвичайного Великого Збору ОУН потребують деяких змін і доповнень. Тож цілком природньо, коли проекти таких змін вже сьогодні обговорюється, хай і гостро, бо тільки з таких дискусій можуть викристалізуватися здорові і правильні погляди».

Та «опозиція» підійшла до справи зовсім інакше: з площини дискусії вона перенесла ідеологічно-програмові питання відразу в площину — магії. Поодинокі окреслення, як от, для прикладу, «безклясове суспільство», вирвано з системи думок і надано їм характер «абракадабри», тобто незрозумілого, таємничого закляття з магичною силою. Висунену «опозицією» якусь кличку ніколи не обосновувано нею, але замість цього — завивано його в сакраментальне: «Так каже Край!» Тим способом

перекреслено відразу той характер спору, що про нього говорить у наведеному уривку листа Провід ОУН на Рідних Землях, отже характер дискусії та полеміки над поодинокими ідеологічно-програмово-політичними питаннями. Кожне своє твердження зв'язує «опозиція» завжди нерозривно з «Волею Батьківщини» і «Становищем Краю» в такому сенсі, що коли, мовляв, хтось хоче респектувати «Волю Батьківщини» і «Становище Краю», то мусить беззастережно вірити у все те, що «опозиція» до вірування подає; якщо ж хтось пробує піддавати твердження «опозиції» критичному розглядові, то це — «бунт проти Батьківщини», «ідейний розрив з Краєм» тощо.

Оцей несовісний фокус «опозиції» це якраз та причина маразму: дехто з націоналістів, не маючи потрібної дози критицизму, дав себе в добрій вірі загіпнотизувати блиском фрази про «Край» і про «Волю Батьківщини» і — перестав зовсім застановлятися над глуздом «позицій» і «схибнень», лякаючись, що вже самою застановою над змістом «Краєвих Позицій» та «Волі Батьківщини» може ступити на шлях ересі. У висліді цього критицизм умового сприймання в таких одиниць зник, межі політичних понять розплились, чіткість ідеологічних залогень затерлась; прийшла каламутна замазаність, маразм: Велич ідеї, глибину концепції та переконливість політичного клича заступлено — спекулюванням фразою...

Ці моменти — персональне тло виникнення конфлікту та перехід до спекулювання фразою, оповитою підступно сакраментальним «так каже Край» — спричинили те, що так звана «опозиція ЗЧ ОУН» не стала ніколи ні осередком, ні зав'язком здорової, хай і найгарячішої дискусії на відповідному форумі на теми ідеології, програми, і тактики ЗЧ ОУН, всієї ОУН або всего націоналістичного руху й не відіграла, навіть найменшою мірою, якоїсь позитивної ролі. Замість цього, так зроджена «опозиція» стала об'єднанням всіх мальконтентів, зовсім незалежно від того, чи причиною того мальконтентства даної особи до ЗЧ ОУН або й до цілого націоналістичного руху були: зміна політичних поглядів, задражені персональні амбіції, зневіра і загальне морально-психічне заломання,

бажання стати в очах інших в той спосіб «важним», чи навіть різні матеріально-фінансові «історії» й мотиви. Критерієм приналежності до «опозиції» стало єдино — ворожість до ЗЧ ОУН. А тому, еволюція такої «опозиції» мусіла йти тільки в напрямку все більшого відчуження того конгломерату мальконтентів від ЗЧ ОУН і від українського націоналістичного руху взагалі та оформлення себе в зовсім окрему групу — в нову еміграційну партію, «середовище», або щось інше того роду.

Так воно в дійсності й сталося.

Тільки ж, коли такі процеси, притаманні кожному живому рухові, закінчуються оформленням мальконтентів у відкрито й виразно замарковану зовсім окрему, нову організацію, то в випадку «опозиції» так не сталося. Ті колишні члени націоналістичного революційно-визвольного руху, хоч тепер зненавиділи його, не схотіли виректись співвласництва величезного авторитету того руху серед українського загалу. Тож, еволюціонуючи послідовно в напрямку повного відокремлення себе від ОУН, «опозиція» одночасно змагала весь час до того, щоб задержати якимось за собою право на співвласництво, а то й на виключну власність морально-політичного капіталу ОУН. З тієї причини, «опозиція» використала таємничі й досі повністю ще не розшифровані «Повновласті з Батьківщини», щоб оформити себе в — фактично зовсім окрему, нову емігрантську партію, а формально в... другу «ЗЧ ОУН». Таке організаційне оформлення повинно, на думку лідерів «опозиції», дати їй додаткову користь, а саме: змогу встрявати у внутрішні проблеми ОУН та дезорієнтувати зовнішній український та позаукраїнський світ, а то й декого зпоміж членів і прихильників українського націоналістичного руху.

Дія в тому, саме, напрямі й стала основою діяльності тієї нової еміграційної партії, що, не маючи відваги виступати як окремий протинаціоналістичний рух з відкритим лицем, паразитує на революційній традиції ОУН, її назві і т. д.

Конфлікт в ЗЧ ОУН це, очевидно, справа ОУН. Але, об'єктом наступу маразму стали ідеї українського націо-

налізму та політично-програмові заложення українського націоналізму взагалі. А тому й є обов'язком кожного українського націоналіста і прихильника українського визвольного руху — дати належний відпір маразмові: розглянути заторкнені у спорі ідеологічно-програмово-політичні питання об'єктивно і всесторонньо і устійненням правильних висновків привернути чіткість та виразність позицій.

З тією саме метою ми й беремось оце до розгляду поодиноких, піднесених у конфлікті як спірних, ідеологічно-програмово-політичних питань.

»Безкласове суспільство«

1. ЩО ТАКЕ «БЕЗКЛАСОВЕ СУСПІЛЬСТВО»? — ТЕРМІН «БЕЗКЛАСОВЕ» СУСПІЛЬСТВО» ЯК ТЕРМІН ЕКОНОМІЧНО - НАУКОВИЙ

Першим спірним питанням, що його видвигнено в полеміці, стало питання побудови в відновленій Українській Державі «безкласового суспільства». Підхоплюючи з Постанов III. Великого Збору ОУН та з писань крайових публіцистів ОУН вислів «ми за безкласове суспільство», члени т. зв. «опозиції» стали твердити, що український революційно-визвольний рух на Рідних Землях ставить безкласове суспільство як ідеал **економічно-соціального ладу** у самостійній українській державі. Такий економічно-соціальный зміст визвольної боротьби мусять, згідно з вимогою «опозиції», визнати своїм і Закордонні Частини ОУН, які, відкидаючи його, пішли в розріз з обов'язуючими крайовими позиціями ОУН. У відповідь на те ЗЧ ОУН заявили, що це окреслення має зовсім інший зміст у крайових авторів, аніж той, що його підсуває під нього «опозиція».

Отож, виринула насамперед **конечність** устійнити, що можна розуміти під висловом «безкласове суспільство», а що розуміли під ним творці Постанов II-го і III-го Конгресів ОУН та публіцисти українського визвольного руху на Рідних Землях.

Окреслення «класа», як визначення частини суспільности за певними її признаками у противенстві до інших частин, вживалося здавен-давна і вживається по сьогоднішній день в різних площинах: в ділянці економіки, права, товариських стосунків, звичаєвости тощо. Але, найміцніше прийнялось воно в науці економії, де зокрема Карло Маркс та інші теоретики т. зв. «наукового соціалізму» надали йому строго визначеного значення. Згідно з цим вченням, поділено суспільність під оглядом **економічного процесу продукції господарських дібр** на дві головні «класи»: на класу капіталістів, тобто тих, що в

їхніх руках знаходяться засоби продукції, при помочі яких вони використовують для свого збагачення працю інших, та на клясу робітників, які за неповною винагородою віддають свою працю капіталістам; робітнича ж кляса складається з кляс: фабричних робітників, селян, дрібних ремісників, дрібних купців, «трудої інтелігенції» тощо. (Під кутом оцінки маєткового стану то, згідно з цією теорією, кожний капіталіст є багатієм і тому «клясу капіталістів» утотожнюється з клясою «буржуїв», а кожний робітник є завжди бідаком і тому «клясу робітників» утотожнюється з «клясою пролетаріату»). Існування кляс вважає Маркс і його однодумці шкідливим для нормального господарського життя людства і тому проповідують вони побудову «безклясового суспільства», тобто такого, де всі засоби продукції будуть власністю держави, а кожна людина буде лише робітником: робітником у промисловому заводі, робітником у «фабриці хліба», тобто колгоспі, робітником державної торгівлі, чи теж робітником державного адміністраційного апарату. Доводячи цю концепцію до кінця, поставлено вимогу, що «в безклясовому суспільстві» мають бути удержавлені або націоналізовані не лиш засоби продукції, але й усяка приватна власність, за виїмком лише предметів консумції, тобто зароблених харчів і одіння.

Отаку, власне, економічно-соціяльну структуру суспільности мають на увазі, говорячи про «безклясове суспільство», комуністи, які й реалізують це в ССРСР.

І точно так зрозуміла термін «безклясове суспільство», загадуваний у публікаціях деяких провідних членів українського визвольного руху на Рідних Землях, еміграційна «опозиція». А тому й поставила перед очі як висновок «безклясового суспільства» в застосуванні до сільського господарства, — колгоспи: в українській державі, мовляв, згідно з вимогами «крайових позицій ОУН», ніякої приватної власности на землю не буде, а будуть тільки колгоспи.

2. КРАЙОВІ ПУБЛІЦИСТИ ОУН РІШУЧЕ ЗАПЕРЕЧУЮТЬ МАРКСИСТИВСЬКО-СОЦІЯЛІСТИЧНЕ РОЗУМІННЯ Й ЕКОНОМІЧНО-НАУКОВЕ ЗНАЧЕННЯ СВОГО ТЕРМІНУ «БЕЗКЛАСОВЕ СУСПІЛЬСТВО»

Але коли оті писання дійшли до рук цитованих там публіцистів українського визвольного руху на Рідних Землях, то кожен з них зокрема і всі разом рішуче заперечили таке розуміння терміну «безкласове суспільство», яке підсунули їм на еміграції непрошені оборонці й неуповажнювані інтерпретатори їхніх позицій. **О. Горновий пише про це у своєму листі:**

»Я і ми всі щиро сміялися з цієї бурі похвал і обвинувачень в марксизмі, в прихильності до колгоспів, що їх висуває під моєю адресою емігрантська преса в той час, коли я ніякий «старий марксист», а якщо йдеться про колгоспи, то належу до найрішучіших його противників».

»Зле Ви нас розумієте. Коли ми пишемо про націоналізацію, усупільнену власність на знаряддя і засоби виробництва, то чи це означає колгоспи? Ніколи в світі! Ми визнаємо, що народ є сувереном щодо власності всіх багатств країни, в тому і землі, і що тільки йому (народові) належить виключне право визначувати аграрну, промислову, фінансову структуру так само, як і політичний лад. Зовсім інша справа господарські структури, і тут ми, якщо йдеться про земельне питання, рішуче проти колгоспів, за власність селян на землю в одноосібних трудових господарствах. Але рівночасно з цим, я ще раз підкреслюю, ми визнаємо, що найвищим власником землі, як і всіх знарядь і засобів виробництва країни являється цілий народ. Громадське, колективне, кооперативне володіння землею ми тільки допускаємо, і тільки на добровільній основі, а не вважаємо його за основу сільсько-господарської системи України».

Цими словами О. Горновий виразно підкреслив, що в «Програмових Постановах» ОУН та в писаннях публіцистів ОУН на Українських Землях мова йде не про абсолютну ліквідацію приватної власності, тільки про обмеження права власності одиниці інтересами загалу, згідно з вимогою, що інтереси одиниці мусять бути

підпорядковані інтересам цілого народу в кожному випадку, отже і в випадку приватної власності. Мова, значить, іде про вимогу зберігання здорової гієрархії інтересів — одиниці, загалу, нації; про вимогу, визнану сьогодні й забезпечену законом у більшості західніх капіталістичних країн. Так, наприклад, теперішня конституція Західньої Німеччини постановляє: »Посідання власності зобов'язує. Вживання власності мусить служити одночасно суспільності«. Але ж, цей момент, наголошуваний публіцистами ОУН на Українських Землях, як це вони й підкреслюють, рішуче не має нічого спільного ні зі соціалістичною вимогою абсолютної ліквідації всякої приватної власності, ані, зокрема, з пропагандою системи колгоспів.

Не менш рішуче відмежовується від марксистівського розуміння »кляси« й »безклясового суспільства« теж **П. Полтава:**

»Перше питання: чи УПА та сьогоднішнє визвольне українське підпілля в Україні стоять на точці погляду марксизму? Чи переходить на позиції марксизму ОУН на Українських Землях? Чи Горновий це »старий марксист«, як це характеризується його в виданнях Вашої партії, та чи Полтава »націоналіст« переставляється на бік марксизму? ... Скажу відразу, що якенебудь зв'язування УПА, ОУН і всього сьогоднішнього українського визвольного руху в Україні з марксизмом, називання деяких провідних людей нашого руху, відомих закордоном з їх публіцистичних праць, марксистами, — є глибокою помилкою ... Свої погляди ми формували не як »учні Маркса«, не як »послідовники соціалізму«, а в боротьбі з марксизмом як цілісною ідеологією, без найменшого захоплення марксизмом, в боротьбі з усіми практичними шкідливими наслідками марксизму на українському ґрунті. Ці свої погляди ми формували й формуємо цілком емпірично, виходячи з наших націоналістичних позицій. На якій же тоді основі можна зв'язувати з марксизмом нас, учасників сьогоднішнього визвольного руху в Україні, якщо наше становище до марксизму таке, як це ми вже вище з'ясували, себто, коли ми виступаємо проти марксизму майже на всіх лініях? Такий

погляд про нас цілком невірний. **Ми рішуче спростовуємо такі погляди про нас. Не вільно нас зв'язувати з марксизмом** тому, що наш рух виник, сформувався і діє як протидія тим українським політичним силам, які, зв'язавшись з марксизмом, гальмували або гальмують процес національно-політичного відродження українського народу, скеровуючи визвольні змагання українського народу в невластивому напрямку. Не вільно нас зв'язувати з марксизмом тому, що ми є в найповнішому значенні цього слова **рух національний, а не класовий, чи класово-інтернаціональний, як цього вимагав би марксизм**». (П. Полтава: «Відповідь громадянинуві Бабенкові», — тобто І. Майстренкові).

І, нарешті, офіційне становище в цьому питанні **Проводу ОУН на Українських Землях**, подане в «Роз'ясненні щодо деяких ідеологічно-програмових і політичних питань» з 1 жовтня 1949 р. і затверджене й доповнене Конференцією ОУН на Українських Землях в червні 1950 р.:

»Ми... за повне знищення большевицької експлуаторської системи в організації промисловости, транспорту, банків та колгоспно-кріпацької системи в організації сільського господарства...«

»... за безплатну передачу землі селянам у власність в розмірах трудових господарств, за визначення законом нижньої й верхньої межі для цих господарств, за заборону продажі і спекуляції землею»,

»... за вільне ремесло»,

»... за приватну дрібну торгівлю».

Так ото звучать роз'яснення крайових публіцистів ОУН, на писаннях яких спирано твердження, будьто би ОУН на Українських Землях проповідувала систему колгоспів як основу майбутньої сільсько-господарської структури, а безкласове суспільство як загальну систему економічно-соціального ладу в українській самостійній державі. В цих роз'ясненнях та уточненнях програми Провід ОУН на Українських Землях, як бачимо, рішуче заперечує підсовувані йому марксісько-соціалістичні позиції. Уточнення Проводом ОУН на Українських Землях програми ОУН виразно передбачає приватну

власність на землю, приватну дрібну торгівлю, вільне ремесло, — отже, передбачає даліше існування поодиноких кляс в економічному розумінні, кляси селян, кляси ремісників, кляси торгівців і інших, — та виразно визначає як ціль нової економічно-соціальної програми — повне знищення большевицької системи в організації промисловости, транспорту, банків та колгоспної системи в організації сільського господарства, отже — **рішуче заперечення і повне знищення економічно-соціальної системи, спертої на принципах марксистівського соціалізму.**

Але, незаперечним фактом є, що попри ці роз'яснення крайових публіцистів та Проводу ОУН на Українських Землях щодо соціальної програми українського революційно-визвольного руху, в їхніх писаннях таки говорилося й далі говориться про «безклясове суспільство». Так чи не є це противоріччям, коли признається конечність дальшого існування кляс, та рішуче відкидається марксистівську систему соціального ладу, а одночасно проповідується безклясовість?

Ні, не існує ніяке противоріччя, якщо терміни «кляса» і «безклясовість» в застосуванні до соціальної програми ОУН розуміти та льюально інтерпретувати так, як їх розуміють, даючи для цього вичерпні пояснення, самі крайові публіцисти українського революційно-визвольного руху та Провід ОУН на Українських Землях.

Бо, як це ми зазначили на початку розгляду цього питання, окреслення «кляса» і «безклясовість» мають різне значення. І на це й звертається увагу в офіційних роз'ясненнях Проводу ОУН на Українських Землях.

О. Горновий пише про це у своєму листі:

»Ви робите нам закид в тому, що існують суперечності між Інструкціями з 1948 р., в яких говориться «Геть колгоспи!», і нашими публікаціями, в яких нібито пропагується колгоспи. **А ми таких суперечностей не бачимо і, фактично, їх немає. Зле Ви нас тільки розумієте!..** Пояснювання нашого безклясового суспільства як суспільства без селян, без робітників і інтелігенції... — це жахливе спроцування... Що ми розуміємо під безклясовим суспільством? Відповім коротко: суспільство без визискувачів і визискуваних, суспільство економічно

вільних селян, робітників і інтелігенції, суспільство без капіталістів і без партійних п'явок. І нічого більше».

А Провід ОУН на Українських Землях у своїх офіційних роз'ясненнях подає:

»В питанні соціального ладу в Українській Державі ми стоїмо на становищі безкласового суспільства. Під »безкласовим суспільством« ми розуміємо суспільство без визискувачів і визискуваних, суспільство вільних, неексплуатованих селян, робітників і трудової інтелігенції. Досвід показав, що експлуаторські класи можуть творитися як на ґрунті приватної власності, так і на ґрунті усупільнення знарядь і засобів виробництва, якщо відсутня політична демократія, якщо при владі стоїть не народ а одна тоталітарна партія. Тому ми проти повороту капіталізму в Україну і за повне знищення большевицької експлуаторської системи в організації промисловости, транспорту, банків та колгоспно-кріпацької системи в організації сільського господарства. Наше »безкласове суспільство« хочемо будувати на суспільній і трудовій власності на знаряддя і засоби виробництва з одного боку, та на політичній демократії з другого боку, що виключить можливість творення експлуаторських класів капіталістичного чи большевицького типів«.

А Петро Полтава додає обширніше пояснення:

»Слово класа включає в себе різний зміст, в тому числі теж різниці маєткового стану різних суспільних груп, різниці фактичного політичного й економічного становища цих груп тощо. Із словом »класа« в останній час майже завжди асоціюється оті суспільні нерівності, ота суспільна несправедливість, що існує в капіталістичному суспільстві. Коли ми окреслюємо наше суспільство як суспільство безкласове, то ми цим підкреслюємо, що ми змагаємо до такого суспільства, в якому не буде клас в цьому негативному змислі цього поняття, себто не буде поділу на визискувачів і визискуваних, на багатіїв і бідних.

»Під терміном »безкласове суспільство« в основному розуміємо такий суспільний лад, де виключене будь-яке упривілейоване становище одної класи чи »лучших людей« і де унеможливлений буде визиск чи експлуата-

ція... Проте ми не заперечуємо тим існування в українській державі різних соціально-економічних груп, прошарків, чи клас, як це прийнято розуміти в кожній економічній науці, ані не виводимо з безкласового суспільства будь-якої «уравніловки». Можливо, що термін «безкласове суспільство» для багатьох закордоном несприємливий, нагадує большевицьке соціалістичне суспільство тощо. Але в нас на Землях цей термін має новий наш зміст і є для нас зовсім сприйнятливий. Большевицьке суспільство має наскрізь класовий характер і його ніхто з безкласовим суспільством не утотожнює».

Оця автентична інтерпретація терміну «безкласове суспільство», оті роз'яснення та пояснення Проводу ОУН на Українських Землях та крайових публіцистів українського революційно-визвольного руху повчають, не залишаючи більше ніякого сумніву, що цей термін вживається в суспільно-політичному і в політично-правному розумінні для окреслення груп населення упривілейованих, або упосліджених правними нормами, політичними стосунками, чи господарським станом, а не в розумінні економічної науки як окреслення одної з груп процесу економічного життя. А тому й не має воно нічого спільного ні з проповідуванням колгоспної системи, ні з визнанням марксистівсько-соціалістичного економічного, тобто господарського ладу. Значить, Край рішуче заперечує те значення вислову «безкласове суспільство», яке намагались надати йому не-прохані «інтерпретатори крайових позицій» — т. зв. «опозиція».

3. В НАУЦІ ІСНУЮТЬ ЗДАВНА ДВА ЗОВСІМ РІЗНІ ЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «БЕЗКЛАСОВЕ СУСПІЛЬСТВО»

Але, незалежно від справ, видвигнених конфліктом в ЗЧ ОУН, виринає таки питання: як прийшло до вживання в крайовій публіцистиці ОУН терміну «безкласове суспільство» у поданому значенні і, чи є воно виявом поглиблення визвольної проблематики, чи тільки зайвим введенням плутанини понять ізза вживання однозвучного, а різного значенням у різних ділянках, терміну?

Відповідаючи на це питання, треба насамперед пригадати, що вже в самій науці економії зайшла глибока критична перевірка окреслень і понять «кляса» та «безклясовість».

Карло Маркс та його однодумці, окресливши «клясою» кожную із складових сил процесу продукції економічних дібр, **по-перше**: уважали приналежність до певної кляси нерозривно зв'язаною з відповідним рівнем маєткового стану, — кожний капіталіст є «буржуй», багатій, експлуататор, а кожний робітник є «пролетар», експлуатований бідак; **по-друге**: визнали економічні кляси основною рушійною силою суспільного життя в усіх ділянках. На цьому й побудували вони свою доктрину. Згідно з нею, існування окремих економічних кляс, що на них поділяється суспільність в капіталістичному устрою, є основною і єдиною причиною соціальної нерівності та визиску і дійсною причиною всяких соціальних конфліктів. Отже, — каже Маркс і його однодумці, — відібрання капіталу від одиниць та усупільнення його і, тим самим, злиття всіх кляс в одну клясу робітників та перетворення клясового суспільства в безклясове суспільство приведуть неминуче до ліквідації визиску, ліквідації соціальної несправедливості та ліквідації всяких соціальних конфліктів.

Але поодинокі тези Маркса піддали нищівній критиці вже самі марксисты, звані ізза цього «нео-марксистами». Вони довели теоретично насамперед неслухність Марксового твердження, що додаткова вартість праці, звана в марксисті «надвартістю», є єдиною основою народження й росту капіталу і, розвиваючи далі цю свою критику, захитали й окреслення та приписуване Марксом значення кляс як складових сил економічного процесу продукції. А вслід за тією теоретичною критикою нанесли самі ж таки марксисты нищівний удар марксівській клясовій теорії своїми експериментами з реалізуванням марксистівської теорії: їхнє «безклясове суспільство», побудоване згідно з теорією марксизму на усупільненні капіталу, тобто всіх засобів продукції, та на злитті всего суспільства в одну робітничу клясу, виявило, що ліквідація економічних кляс на ділі не ліквідує ані маєткової

нерівності, ані визиску, ані внутрішньо-суспільних конфліктів. І, — хоч в ССРСР поділ на класу робітників, що мають тільки свою робочу силу, та на класу капіталістів, що є власником засобів продукції, зліквідовано, то поділ на класу бідних і класу багатіїв та на класу упривілежованих і класу гноблених, упосліджених і визискуваних залишився існувати далі.

Тому то, зокрема противники марксизму почали надавати і інакше розуміння і інше значення поняттю «класа». І так, наприклад, головний представник одного з напрямків економічної науки, званого «історично-моральною школою», економіст Шмолер говорив вже в 1872 р. при відкритті «Союзу для соціальної політики»:

»Вони (робітники) бачуть, що поступово створюється все більше і більше різкий контраст між робітниками, а між маючими й освіченими класами; що утворилась страшна прірва між світоглядом, освітою, поглядами й ідеалами маючих і немаючих класів, — і ця прірва більш небезпечна, чим економічна. Вони знають з історії, що вся вища культура греків, римлян і інших народів загинула від таких же протилежностей в соціальній боротьбі наслідком неспосібности найти примирення між вищими і нижчими класами. Хоч у віддалені вони передбачають таку ж небезпеку і для нашої культури, коли не вдасться настільки підняти, просвітити і примирити нижчі класи на ґрунті нашого правового рівенства, загальної школи, військової повинности, а також і дальших реформ, що стоять на черзі і прямують до того, щоб ті класи злились в гармонії і мирі з організмом загалу і держави.

»Наш громадський ідеал не є зрівнюванням у соціальному розумінні. Ми вважаємо за найнормальнішу і найздоровішу таку суспільність, яка представляє собою драбину різних істот, але з легкими переходами від одного ступня до другого.

»Ми вимагаємо від держави, як і від усього суспільства і від кожної людини, що бажає працювати над задачами епохи, щоб вони керувалися високим ідеалом. І цей ідеал не може і не повинен бути ніякий інший, лише такий, щоб чимраз більшу частину нашого народу

зробити учасником благ культури, освіти і добробуту. Такою повинна бути велика задача нашого поступу, що являється разом вищою ціллю історії людства».

Значить, — економіст Шмолер вже вісім десятків літ тому бачив побіч економічних кляс теж існування кляс маючих і немаючих, кляс освічених і неосвічених та кляс правно упривілейованих і правно упосліджених; а тому, побіч поняття «кляси» в економічному розумінні він вживає поняття «кляси» в розумінні соціальному, мастковому, правному і культурному. І причину соціальної несправедливости, нерівности та конфліктів бачить він не в існуванні поділу на кляси, як поодинокі сили, що беруть участь у продукції економічних дібр, але в ненормальностях поділу на кляси за правними нормами, щодо участі в користанні із благ культури, освіти й добробуту. Тож проповідуючи своє «безклясове суспільство» як заперечення соціальної несправедливости, він виразно застерігається, що під цим розуміє він не «уравніловку», не удержавлення або націоналізацію всієї приватної власности та злиття всіх економічних кляс в одну робітничу клясу, але «суспільність, яка представляє собою драбину різних істот» під економічним оглядом, отже складається й далі з кляси робітників, кляси селян, кляси купців, кляси інтелігенції, кляси ремісників і т. д., але в якій кожній людині, до котрої із економічних кляс вона не належала б, будуть законом забезпечені рівні права і в якій все населення стане рівноправним «учасником благ культури, освіти, добробуту».

Таке розуміння поняття «кляса» і «безклясовість» стрічаємо теж в інших теоретиків економічних наук, а тим більше в соціологів та політичних публіцистів. Тому й уживання окреслень «кляса» та «безклясове суспільство» крайовими публіцистами ОУН в розумінні не економічному, але правно-політично-соціальному не є ніяким чудацьким новаторством.

Правда, до свого розуміння понять «кляси» і «безклясовість» прийшли публіцисти українського революційно-визвольного руху на Рідних Землях не шляхом студій економічних та соціальних доктрин і тому, вживаючи тих

термінів, не відкликаються вони ні на Маркса, ні на неомарксистів, ні на Шмолера чи Тойнбі. Їхні погляди в цьому питанні, як і в інших, формувалися у висліді критичного розгляду того ф а к т и ч н о г о с т а н у, що існує сьогодні в Україні. Суспільство, в якому живуть політичні діячі й публіцисти українського визвольного руху на Рідних Землях, формуючи свою концепцію знищення соціальної несправедливості, — суспільство СРСР — є якраз реалізацією «безкласового суспільства» в марксистівському розумінні. І якраз обсервація того суспільства приводить їх до констатування, що знищення приватної власності та злиття всіх економічних клас в одну робітничу класу, як цього вимагав Маркс, не зліквідували ні соціальної несправедливості, ні визиску працюючих, ні поділу на класи упривілейованих і класи упосліджених, ні навіть маєткових нерівностей. Навпаки, в умовах марксистівсько-большевицького «безкласового суспільства» усі ці відемні прояви виступають в ще гострішій і в ще дошкульнішій формі, аніж вони проявляються в капіталістичному суспільстві. Різниця між класою большевицьких партійних вельмож, званих популярно «совбурами», тобто совєтською буржуазією, а між класою критично настроєних до большевицького режиму, — є в соціалістичному суспільстві СРСР під оглядом правним, політичним і маєтковим безмірно більшою, аніж різниця між класою найкрупніших капіталістів і класою некваліфікованих робітників у будь-якому капіталістичному устрою. Це й приводить наших крайових публіцистів до висновку: «Досвід показав, що експлуаторські класи можуть творитися як на ґрунті приватної власності, так і на ґрунті усупільнення знаряддя і засобів виробництва». — Звідси теж випливає і їхнє нове, немарксистівське розуміння «класи» й «безкласовості», розуміння тотожне з тим, яке ми бачили в економіста теоретика Шмолера.

Тож зовсім слушно відповідають публіцисти ОУН на Українських Землях своїм критикам на еміграції і, насамперед, своїм непроханим емігрантським інтерпретаторам, самозванчим «оборонцям крайових позицій» Ребетам і Майстренкам-Бабенкам: «Ніякого марксисту, соціалі-

му, ні українського тітоїзму ми не проповідуємо... І ніяких суперечностей між нашими кличами «Геть з колгоспами» і «За повне знищення большевицької системи в організації промисловости, транспорту, банків і сільського господарства», а між нашою концепцією «безкласового суспільства» немає. Зле ви нас тільки розумієте».

4. ТЕРМІН «БЕЗКЛАСОВЕ СУСПІЛЬСТВО» В ТОМУ САМОМУ ЗНАЧЕННІ, ЩО В КРАЙОВИХ ПУБЛІКАЦІЯХ, ВЖИВАЛИ Й ПУБЛІЦИСТИ ЗЧ ОУН

Крайові публіцисти ОУН на Українських Землях, вживаючи терміну «безкласове суспільство», не протиставились теж термінології публіцистів ЗЧ ОУН. Так, наприклад, провідний член ЗЧ ОУН Зиновій Карбович у своїй статті «Із проблем визвольної революції народів», поміщеній в офіційні ЗЧ ОУН «Визвольна Політика» за листопад-грудень 1946 р., отже ще перед тим, заки крайові писання П. Полтави та О. Горнового на тему «безкласового суспільства» стали відомими на еміграції, писав:

«Тепер у боротьбі стоять не поодинокі соціальні класи і верстви, а народи як цілості. Народи, як народні маси, які нині є носіями й борцями за національну й соціальну ідею визволення й оновлення. Не класа буржуазії, не класа поміщиків, не класа пролетарів, не соціальна верства ліберал-демократичної інтелігенції, а трудовий народ, як цілість, у якому є хлібороби, робітники промислу, трудова інтелігенція, що без класи поміщиків і капіталістів творять в ССРСР одну організовану силу борців за визволення й оновлення.

З одного боку стоять **безкласові народи**, а з другого — паразитна класа державної бюрократії, партійних бонзів, «знатних», «передових», «вибраних», «достойних» людей; — і змаг іде в площині: трудовий нарід і большевицька бюрократія...

Наша народня революція захищає в національному відношенні право самовизначення народів та їх державного відокремлення, антиімперіялістичні та антишовіні-

стичні позиції, національний принцип організації світу при збереженні етнографічного моменту, в соціальному відношенні **безкласове суспільство**, зрозуміле не як людство, а як **безкласові народи-нації**, при розумінні **кляси як паразитарної, експлуататорської соціальної верстви, що живе за рахунок праці соціально гноблених, напр. кляса капіталістів і поміщиків у буржуазно-капіталістичному, кляса бюрократів і партійних бонзів у державно-капіталістичному большевицькому устрої**».

Отже, — той сам термін **«безкласове суспільство»** при тому самому розумінні поняття **«кляса»** не як явища економічного процесу продукції матеріяльних дібр, але як явища суспільно-політичних стосунків і політично-правного ладу, вживається так у Програмових Постановах III-го НВЗбору ОУН з серпня 1943 року, як і в Програмових Постановах II-го ВЗбору ОУН з березня 1941 року, та так в писаннях публіцистів ОУН на Українських Землях, як і в писаннях публіцистів ЗЧ ОУН. І тому **О. Горновий** у своєму листі до чл. Проводу ЗЧ ОУН, писаному в Україні в червні 1950 р., каже:

«Що ми розуміємо під безкласовим суспільством? Відповім коротко: Те саме, що Ви.

«Ви в одній із своїх статей у «Визвольній Політиці» пишете, що народові належить «абсолютна власність» на землю. Чи це не те саме, що націоналізація, коли не будемо вдаватися до гри слів, але зважимо саму суть? І якщо такі слова як суспільна власність утотожнюються на еміграції з колгоспами, то це неправильно, невірно.

«Коли я читав статтю у «Визвольній Політиці», я не бачив ніяких розбіжностей між нами в цьому питанні».

5. ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ОУН. КРАЙ РІШУЧЕ ВІДКИДАЄ СИСТЕМУ КОЛГОСПІВ І МАРКСИСТИВСЬКО-СОЦІАЛІСТИЧНУ СИСТЕМУ В УСІХ ІНШИХ ДІЛЯНКАХ ЖИТТЯ

Коли ж мова про зміст обов'язуючої тепер соціальної програми ОУН, то Провід ОУН на Українських Землях і поодинокі крайові публіцисти українського революційно-визвольного руху, — а) рішуче відкидають колгосп-

ну систему в організації сільського господарства і ставлять вимогу ліквідації існуючої в Україні колгоспної системи як одне із завдань сучасної боротьби; б) відкидають марксистівсько-большевицьку систему теж в організації всіх інших ділянок господарського життя і ставлять завданням своєї боротьби «повне знищення большевицької системи в організації промисловости, транспорту, банків» і ін.; в) відкидають концепцію «безкласового суспільства» в марксистівсько-соціалістичному розумінні як систему економічної структури суспільства; г) відкидають марксизм і соціалізм як цілісну доктрину й «ідеологію» і ставлять своїм завданням «боротьбу з усіма практичними наслідками марксизму на українському ґрунті»; г) одночасно відкидають теж капіталістичну систему, яка допускає визиск працюючих та соціальну несправедливість.

Натомість Провід ОУН на Українських Землях та всі крайові публіцисти українського революційно-визвольного руху: а) ставлять концепцію «безкласового суспільства» в соціально — і політично-правному та в політично-моральному розумінні, отже таке суспільство, де при збереженні природного поділу суспільства за вимогами економічного процесу та за різницею індивідуальних прикмет, соціальна несправедливість та можливість визиску працюючих будуть зліквідовані при допомозі введення відповідного політичного ладу та господарського устрою, при допомозі відповідних законів та завдяки належному політично-моральному вихованню громадянства. (Таке розуміння терміну «безкласове суспільство» було подано в «Роз'ясненнях Проводу ОУН на Українських Землях щодо деяких ідеологічних, програмових і політичних питань» з 1 жовтня 1949 р. В уточненнях і доповненнях Програмових Постанов ОУН, прийнятих Конференцією ОУН на Українських Землях в червні 1950 р., як ми вже згадували, терміну «безкласове суспільство» взагалі не введено, а вжито замість нього окреслення «справедливий соціальний лад»); б) В основу організації сільського господарства ставлять **приватну власність на землю в межах трудового господарства**, тобто такого, яке забезпечує добробут селянина і здорову народню госпо-

дарку, але при тому не дає можливості його посідачеві використувати його для визиску найманого робітника, або для спекуляції землею. Долішня і горішня межа величини трудового господарства має бути встановлена державним законом. Одночасно допускається й інші форми сільської господарки, але лише тоді, якщо цього бажатиме заінтересований гурт селян і якщо це не порушуватиме загального інтересу й не включатиме в собі визиск інших працюючих; в) Усі природні багатства країни, — підземні багатства, ліси і води — мають стати національно-державною власністю*) г) В усіх інших галузях господарки — націоналізація великої власності і допущення приватної власності в розмірах, що їх визначать державні закони*). г) Керівництво удержавлених підприємств мусить бути в руках фахівців, а не партійних комісарів чи «уповноважених». д) Задовільні умовини праці мусять бути забезпечені теж для всіх прошарків інтелігенції, тобто умових працівників.

6. Л. РЕБЕТ ТА І. МАЙСТРЕНКО НЕСОВІСНО ПІДСУВАЮТЬ ПІД ЯРЛИК «КРАЙОВІ ПОЗИЦІЇ» СВОЮ ВЛАСНУ СОЦІАЛЬНУ ПРОГРАМУ, ПРОТИЛЕЖНУ ДО ДІЙНОЇ ПРОГРАМИ ОУН

Реасумуючи наші завваги про дійсне та про підсовуване їм становище крайових публіцистів ОУН і Проводу ОУН на Українських Землях у питанні соціальної програми українського визвольного руху, ми стверджуємо:

Концепція «безкласового суспільства» в марксистсько-соціалістичному розумінні, яка в організації сільського господарства спирається на системі колгоспів, представлювана Іваном Майстренком та Левком Ребетом і іншими членами т. зв. «опозиції» як «крайові позиції соціальної програми ОУН», є насправді позиціями Івана Майстренка і Левка Ребета та інших членів емігрантської «опозиції»; дійсним позиціям українського революційного руху на Українських Землях така концепція виразно

*) Проблеми, згадані в т. в) і г) розпрацьовані найслабше і краєві чинники ОУН звертали нераз увагу на те, що ці ділянки вимагають основних студій поодиноких проблем та глибоких аналіз перед остаточним їх вирішенням.

суперечна. Про це говорить переконливо совісна аналіза крайових публікацій і це стверджує ясно й рішуче в своїх уточненнях, розясненнях і виясненнях Провід ОУН на Українських Землях та самі крайові публіцисти Осип Горновий і Петро Полтава, яким зокрема підсовувано позиції марксизму, тітоїзму і системи колгоспів.

І тому Іван Майстренко і Левко Ребет та їхні однодумці, відомі під назвою «опозиції», проповідуючи «український тітоїзм», «зворот до соціалізму», колгоспи, марксистівське розуміння «безклясового суспільства», і плекання духового маразму при допомозі надавання поодиноким програмовим формулкам характеру абракадабри, є в дійсності в однаковій опозиції до ЗЧ ОУН, як і до Проводу ОУН на Українських Землях та до крайових публіцистів українського революційно-визвольного руху.

Очевидно, що і І. Майстренко і Л. Ребет та його однодумці з «опозиції» мають повне право мати і висловлювати свої власні погляди на поодинокі проблеми та мати і викладати свої власні концепції. Тільки ж, вони мусять відверто подавати їх як свої власні і як такі, як свої власні, обороняти їх при допомозі розумної аргументації. Тоді це був би отой здоровий вклад у щирю дискусію, у щирю полеміку за знайдення правильніших висновків і кращих тез у формуванні соціальної програми, про який говорить як про явище здорове й потрібне Край. Тим більше, що Край має змогу завдяки безпосередній і безупинній зустрічі з українською суспільністю пізнавати реальні потреби й вимоги українського народу, але не має змоги в умовах підбольшевицької дійсности знайомитись з дійсними розвитковими тенденціями сучасного світу поза ССРСР, а члени українського визвольного руху на чужині якраз навпаки — будучи подальше від батьківщини, мають зате повну змогу пізнавати дійсні, непідфальшовані розвиткові тенденції сучасного світу; а тому й конечна співпраця обох частин визвольного руху в формуванні соціальної програми, спертої дійсно на духових властивостях і реальних потребах та вимогах українського народу, а одночасно теж на належному вивченні розвиткових тенденцій світу поза

СССР. На жаль, замість щирого й відкритого з'ясування й оборони своїх власних позицій, автори «опозиції» ехидно вивіщують над своїм власним крамом шильд «крайових позицій», підфальшовуючи для цього дійсні крайові позиції та вводячи цим дезорієнтацію, розгубленість і духовий маразм. І в цьому неморальність, нечесність і шкідливість їхньої роботи, яка змушує розглядати їхній виступ не як позитивний вклад у дискусію і полеміку з приводу проблем соціальної програми вільного руху, але як — визов до боротьби проти маразму.

7. ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ВІДКИДАЄ ДОГМАТИЧНИЙ ХАРАКТЕР ПРОГРАМИ

Так само й догматизм соціальної програми є власністю Івана Майстренка та Левка Ребета; Край від цього рішуче відмежовується. Дійсні крайові позиції в економічно-соціальному питанні характеристичні насамперед своєю емпіричністю, що й підкреслюється окремо в автентичних роз'ясненнях. Догмою для Краю є тільки основна вимога: В українській державі мусить бути заведений **справедливий соціальний лад, система без визискувачів і визискуваних**. Конкретизація цієї вимоги в формі подрібно опрацьованої програми є в розумінні Краю лише проектом, пропозицією. Свою соціальну програму ОУН, очевидно, має. Але, хоч вона й залишається обов'язуючою для членства ОУН аж до законної її зміни, то не є вона навіть в часі своєї зобов'язуючої важности догматичною доктриною, а тільки спробою устійнити на підставі досвіду бажання і стремління української людини в цій ділянці суспільного життя та спробою накреслити форми, які повинні б найкраще відповідати властивостям соціального життя української нації та найбільше сприяти здоровому ростові і здоровим інтересам української нації та української людини. Як відомо, марксистівсько-соціалістично-большевицька техніка перебудови соціального ладу полягає на тому, що вони приймають як непорушно зобов'язуючі наперед уложені рямці і форми нового соціального ладу, свою доктрину, і тоді, на ніщо не оглядаючись, насильно й безоглядно

впихають суспільність у ті свої рямці і свої форми. І коли, наприклад, реалізуючи свою доктрину соціального ладу в ділянці сільського господарства, большевики побачили, що колгоспна система ніяк не відповідає властивостям соціального життя українського народу, то вони не погодились відступити в ім'я інтересів українського селянства від своєї доктрини, але — без скрупулів вимордували мільйони українського селянства, щоб оставших при житті таки вбгати у рямці своєї соціальної програми. Таке розуміння програми Провід ОУН на Українських Землях і всі члени крайового підпілля рішуче відкидають. В »Роз'ясненнях Проводу ОУН на Українських Землях« підкреслено цей момент дуже чітко:

»Ми проти прив'язування нас до будь-яких доктрин і теорій. Наші ідеї і концепції випливають не з доктрин, а з реальних потреб і вимог українського народу, вони базуються на розвиткових тенденціях сучасного світу. Те, що ці ідеї і концепції визнає український народ, те, що вони дають безпосередні і реальні успіхи в сьогоднішній боротьбі, те, що вони знаходять живий відгомін серед інших народів, — найкраще доказує життєздатність і правильність цих ідей і концепцій.«

Отже, — не доктрини, не схолястичне розуміння програми як непорушного »табу«, мовляв: »Дискусія про програмові питання це профанація Волі Батьківщини, це розрив з Краєм!«, але — це безупинне шукання правильних висновків з реальних потреб і вимог українського народу, це безупинне вивчення розвиткових тенденцій сучасного світу і це, врешті, безупинна перевірка пороблених висновків шляхом їхньої конфронтації з реальним життям і з оцінкою самого українського народу.

Тому то О. Горновий і пише в своєму листі до друзів на чужині:

»Розходження в ідеологічно-політичних, програмово-устроєвих, практично-політичних, внутрішньо-організаційних питаннях вважаємо цілком природними для нашої Організації. Ці самі справи виникають і в нас на Землях. Вони впливають з нашого росту... То ж цілком природно, коли проекти змін (в програмі) вже сьогодні об-

говорюються, хай і гостро, бо тільки з таких дискусій можуть викристалізуватися здорові і правильні погляди».

**8. КРАЙ ВНОСИТЬ ЯСНІСТЬ У ТЕРМІНОЛОГІЮ:
ВІДКИДАЄ РІЗНОЗНАЧНИЙ ТЕРМІН
»БЕЗКЛАСОВЕ СУСПІЛЬСТВО« І НА МІСЦЕ
»ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ« ВВОДИТЬ ЯСНЕ
ВИЗНАЧЕННЯ »ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ«**

Як доказ щирости Проводу ОУН на Українських Землях в такому підході до справи, ми наведемо два випадки:

1. У своїй відомій закордоном праці «Елементи революційности українського націоналізму», П. Полтава справді вживає вислову »землекористування«, а не землеволодіння на визначення нової структури сільсько-господарського ладу. І ось, коли у полеміці закордоном те окреслення було використано як доказ переходу ОУН на Українських Землях на позиції марксизму і проповідування колгоспів, то в висліді цього і Провід ОУН на Українських Землях у своїх уточненнях і П. Полтава у своїх нових публікаціях замінили слово »землекористування« на »землеволодіння« і згідно з цим, постановою Конференції ОУН на Українських Землях в червні 1950 року змінено первісний текст постанови III-го НВЗ ОУН, що звучав: »за індивідуальне та колективне **користування** землею в залежності від волі селян«, на: »за безплатну передачу землі селянам у **власність** в розмірах трудових господарств»,

2. Фальшиве інтерпретування закордоном крайової концепції »безкласового суспільства« застановило Край і, в зв'язку з цим, Конференція ОУН на Українських Землях в червні 1950 р., яка вводила уточнення до Постанов III-го НВЗ ОУН, того терміну до офіційних, зобов'язуючих постанов не ввела. Також у »Зверненні Воюючої України до всієї української еміграції« з жовтня 1949 р. при згадці про соціальний зміст визвольної боротьби в Україні не вживається вже зовсім терміну »безкласове суспільство«, як це мало місце в давніших »Зверненнях«, але загального окреслення — »справедливий соціальний лад, при якому не буде ні визискувачів, ні визискуваних«, та »соціальна справедливість«.

9. ЧИ ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ЗМІНИЛА СВОЇ ПОГЛЯДИ НА СОЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ?

Вимога об'єктивності видвигає для оборони «опозиції» додаткове питання: А чи не внесено саме таке розуміння крайових позицій ОУН, яке заступали ЗЧ ОУН і яке рішуче відкидає інтерпретацію «опозиції», щойно «Роз'ясненнями Проводу ОУН на Українських Землях» в жовтні 1949 р. та «уточненнями Конференції ОУН на Українських Землях» в червні 1950 р.? Чи не належало до того часу розуміти програмові Постанови ОУН, прийняті на III-ому НВЗборі в серпні 1943 р. саме так, як їх інтерпретувала «опозиція»? Чи не поставлено «опозицію» щойно в 1949, згл. 1950 році в становище фальшивого інтерпретатора?

Відповідь на це дає Конференція ОУН на Українських Землях в 1950 р., яка у вступі до уточнень пояснює авторитетно:

«Доповнення, що їх вимагали Програмові Постанови III-го НВЗ ОУН вже від довшого часу обговорювалися в Організації Українських Націоналістів. В серпні 1949 р. Парлади Проводу ОУН на Українських Землях опрацювала проєкт уточнень і доповнень, а в червні 1950 р. Конференція Організації Українських Націоналістів на Українських Землях прийняла і затвердила остаточний текст уточнень і доповнень Програми ОУН.

«Ці нові програмові уточнення і доповнення ні в чому не відбігають від Програмових Постанов III НВЗ ОУН. Вони прийняті в повній відповідності з духом цих Програмових Постанов і являються тільки їх дальшим роз'ясненням».

Значить, майстренко-ребетівська інтерпретація крайових позицій ОУН стала фальшивою не щойно в висліді нових уточнень і доповнень ОУН на Українських Землях; вона була такою весь час, являючись через те не лояльною інтерпретацією, але злобним перекручуванням і підфальшовуванням змісту і духа дійсних позицій ОУН на Українських Землях та всего українського революційно-визвольного руху на Батьківщині.

На добавок розгляду підфальшовуваних і дійсних крайових позицій щодо економічно-соціальної програми українського революційно-визвольного руху додамо, що під оглядом номенклатури, вживаючи терміну «безкласове суспільство» в не-марксистівському розумінні, Край нав'язав до Другого Великого Збору ОУН в 1941 р., який у своїх постановах щодо соціальної програми говорив:

«ОУН бореться... за знищення всіх привілеїв, різниць і поділів на класи». З цього саме клича й зродився термін «безкласове суспільство». А тому й несовісним є закид «опозиції», нібито «ЗЧ ОУН відкидають крайову концепцію і відходять з позицій Третього Великого Збору ОУН на позиції Другого ВЗ ОУН», тим більше, що так у постановах Другого ВЗ ОУН, як і в постановах Проводу ОУН на Українських Землях та в публікаціях крайових публіцистів «суспільство без клас» і «безкласове суспільство» ніколи не зв'язувалося з марксистівським розумінням як система економічної структури, а натомість завжди зв'язується з вимогою ліквідації привілеїв та політично-правних різниць, отже мається завжди на увазі новий, немарксистівський зміст терміну «безкласовість».

А під оглядом змісту — дійсні крайові позиції ОУН, що є одночасно позиціями ЗЧ ОУН, нав'язують до позицій М. Міхновського, що в своїх писаннях ставив як ціль соціальної програми визвольної боротьби:

«Народній добробут» і «Самостійна Українська Республіка працюючого люду, де не буде ні визискувачів, ні визискуваних».

10. ГРУПА РЕБЕТА-МАЙСТРЕНКА ЗАЛИШИЛАСЬ НА МАРКСИСТІВСЬКО-СОЦІЯЛІСТИЧНИХ ПОЗИЦІЯХ І ПІСЛЯ ТОГО, ЯК КРАЙ АВТОРИТЕТНО ВІЯСНИВ СВОЄ АНТИМАРКСИСТІВСЬКЕ СТАНОВИЩЕ

Цитовані нами крайові матеріали — Роз'яснення Проводу ОУН на Українських Землях щодо деяких ідеологічних, програмових і політичних питань, з 1949 р.; Уточнення і доповнення до Програмових Постанов ОУН,

прийнятій Конференцією ОУН на Українських Землях в червні 1950 р.; Лист О. Горнового, Лист П. Полтави «до громадянина Бабенка», — дають вичерпне вивчення становища ОУН на Українських Землях в економічно-соціальному питанні та, зокрема, значення терміну «безкласове суспільство».

Чи прийняла ці авторитетні роз'яснення до відома емігрантська група Ребета-Майстренка і чи згідно з цим перейшла вона на дійсні крайові позиції українського революційно-визвольного руху?

Ні! Згадані тут крайові матеріяли, переслані з України до Проводу ЗЧ ОУН і до ЗП УГВР, були публіковані на чужині в 1950 і 1951 р. А в офіційні ребето-майстренківської групи «Сучасна Україна» ч. 12. з датою 10 червня 1951 р. в статті «До питання ідеології модерної української людини» читаємо:

»Соціалістична концепція по своїй суті ніколи не була ворожа українству... Кардинальною вимогою соціалізму, що в ній властиво міститься і весь соціалізм, була і надалі залишиться вимога демократичного безкласового суспільства, базованого на усупільненій економіці. Така вимога ні в чому не противиться українській визвольній концепції, навпаки, — робить її в наш час єдино реальною. Вона знайшла свій вислів у програмі українського визвольного руху...

»На базі сучасної української дійсності, на базі програми українського революційно-визвольного руху на Рідних Землях зникає антагонізм між націоналізмом і соціалізмом... Єдине, що ще наразі залишається із старого, — це різниця шкіл, різниця систем: до концепції безкласового суспільства націоналісти прийшли шляхом досвіду, шляхом емпірики... Для соціалістів воно є результатом суспільно-економічного розвитку і вступом до визволення людини не тільки в українському, а і в світовому масштабі».

Значить, — група Л. Ребета залишилась на соціалістичних позиціях при марксистівському розумінні «безкласового суспільства» та при твердженні, що український революційно-визвольний рух на Українських Зем-

лях перейшов на позиції соціалізму, теж після того, як Провід ОУН на Українських Землях і крайові публіцисти рішуче заявили, що вони відкидають марксизм і борються з усіма наслідками соціалізму.

11. ВИСНОВКИ

Все це приводить до таких висновків:

1. Льояльний розгляд та автентична інтерпретація позицій ОУН на Українських Землях в питанні економічно-соціальної програми, і зокрема щодо значення терміну «безкласове суспільство», проведена Проводом ОУН на Українських Землях та крайовими публіцистами П. Полтавою й О. Горновим стверджують, що інтерпретація крайових позицій ОУН в цьому питанні, подана Л. Ребетом та І. Майстренком і їхніми однодумцями, є неправильною, невірною і фальшивою. Цей висновок підтверджують П. Полтава та О. Горновий теж прямою відповіддю.

2. Зіставлення крайових позицій в соціальному питанні згідно з їхньою інтерпретацією Проводом ОУН на Українських Землях та крайовими публіцистами О. Горновим і П. Полтавою, та пряма заява О. Горнового стверджують, що між позиціями ОУН на Українських Землях та позиціями ЗЧ ОУН в питанні економічно-соціальної програми і, зокрема, щодо розуміння терміну «безкласове суспільство» ніяких розбіжностей немає.

3. Інтерпретація «крайових позицій» щодо соціального питання і щодо розуміння терміну «безкласове суспільство», подавана Л. Ребетом та І. Майстренком і їхніми однодумцями, представляє в дійсності власні, зовсім окремі позиції Л. Ребета й І. Майстренка, що є суперечними позиціям ЗЧ ОУН і ОУН на Українських Землях та позиціям українського революційно-визвольного руху взагалі.

II. Питання суспільно-політичного ладу

1. ЗАКОРДОННИМ ЧАСТИНАМ ОУН І, ЗОКРЕМА, С. БАНДЕРІ ЗАКИДАЮТЬ »АНТИДЕМОКРАТИЧНІСТЬ«

Побіч соціально-програмових та ідеологічно-світогляд-
вих питань не залишено в спокою в конфліктній поле-
міці і питань політично-устроєвих. Емігрантські інтер-
претатори крайових позицій українського революційно-
визвольного руху поставили твердження, що Крайові
Частини ОУН також і в ділянці політично-устроєвих пи-
тань стоять на зовсім інших позиціях, як Закордонні
Частини ОУН. Ту різницю сформульовано коротко фор-
мулкою: »Край бореться за демократію, а ЗЧ ОУН проти
демократії«.

Закид ворожости до демократії »опозиція« вперто ста-
вила і ставить зокрема на адресу Степана Бандери. Так,
наприклад, орган »опозиції« »Сучасна Україна« ч. 12 (89)
з датою 20. 6. 1954 р. в статті »Відрікся наслідків свого
імени« пише:

»Чи С. Бандера змагається за те саме, за що »банде-
рівці« борються на батьківщині? — Цікаво, що передру-
ковуючи брошуру П. Полтави, С. Бандера не побоявся
навіть передрукувати теж і місця, за які при інших на-
годах він обвинувачував наш визвольний рух у відході
від »чистоти націоналістичної лінії«, в »поступках марк-
сизмові« тощо«.

І, навівши цитату з брошури П. Полтави про те, що
»ми, українські революціонери й повстанці, ведемо бо-
ротьбу за справжню демократію, проти диктатури і то-
талітаризму всіх мастей«, — »Сучасна Україна« закінчує:

»Як бачимо, ОУН на рідних землях бореться за
справжню демократію. Хто, де і коли чував,
щоб до подібних справ змагав С. Бандера?«

2. ЩО ТАКЕ «ДЕМОКРАТІЯ»? — ПОГЛЯД НА ЦЕ ЗАХІДНЬОГО СВІТУ

Заки відповідати на запит «хто, де і коли чув, щоб до подібних справ змагав С. Бандера», та на питання, чи дійсно «Край за демократію, а ЗЧ ОУН проти демократії», ми спробуємо насамперед уточнити, що це таке «демократія».

Жива й інтересна дискусія на тему уточнення поняття «демократія», розвинулась була в західно-європейській та американській пресі зараз по закінченні другої світової війни, коли то після знищення націонал-соціалізму в Німеччині та фашизму в Італії було поставлено вимогу демократизації тих країн. Бо у зв'язку з тією вимогою зі сторони тих народів ставлено раз-по-раз питання: А що ж це таке демократія?

У висліді тієї живої дискусії, що в ній взяли участь найвизначніші журналісти, науковці і політики, стверджено однозгідно тільки одне: **Ані єдиного, універсального розуміння демократії, ані єдиної, одностайної форми демократії — немає; кожен нарід і кожен рух розуміє і застосовує демократію по-своєму.** Через те, зовсім чим іншим є західня демократія, як большевицька «народна» демократія, а й при «західній демократії» треба відрізняти англосакську демократію від французької та італійської, а то й американську від англійської.

Різниці між поодинокими родами й видами демократій бувають часом малі, а часом дуже великі. Наприклад, між західньою і «народною» демократією різниця така величезна, що навіть основні засади обох тих демократій різні, а то й протиставні.

Під час згаданої дискусії на тему уточнення розуміння демократії визнано найвлучнішим окреслення Артура Браснда, що їх подав він у своїй статті на цю тему, поміщеній в «Ілюстрейтед Лондон Ньюс». Він подав таких 10 основних принципів демократії.

1. Право кожного громадянина вільно висловлювати свої погляди і критикувати свій уряд,
2. Право народу усунути уряд, що не відповідає його волі і забезпечення можливості здійснювати те право.

3. Конституційні можливості для народу висловлювати свою волю в справі устанавлювання і зміни конституції.

4. Незалежність суддів від уряду.

5. Свобода від терору й переслідування за політичні погляди і за приналежність до якоїсь політичної партії.

6. Стійкі і респектовані практикою закони, що відповідають принципам справедливости.

7. Рівне й однаково доброзичливе трактування законами і владою бідних, як і багатих, державних урядовців, як і приватних людей.

8. Свобода кожної людини в виборі праці й охорона працюючого обов'язуючими законами.

9. Забезпечення перед диктатурою однієї партії.

10. Публічне й об'єктивне судівництво як забезпечення перед усяким гнобленням і переслідуванням.

В цих десяти пунктах схоплено основні принципи й суть західньої демократії. І ось — порівняйте це точка за точкою з принципами й суттю «народної» демократії і побачите, що вони в кожному випадку зовсім інші, а то й — різко протилежні.

3. ЗЧ ОУН БУЛИ ЗАВЖДИ ПРОТИ ДИКТАТУРИ Й ТОТАЛІЗМУ І ЗА ДЕМОКРАТІЮ ЗАХІДНЬОГО ЗРАЗКА

Демократія, — як бачимо, — буває дуже різна. Тож, говорячи про демократію, треба конечно це поняття уточнювати. Це мусіли зробити й ті що твердять, нібито ОУН в Краю є за демократію, а ЗЧ ОУН проти демократії.

Але, коли в обох попередніх питаннях еміграційні інтерпретатори крайових позицій з'ясували своє розуміння заторкнених питань, мовляв, — український революційно-визвольний рух на Рідних Землях змагається в економічно-соціальної ділянці за марксистівсько-соціалістичне безкласове суспільство, отже в організації сільського господарства за систему колгоспів, а в ідеологічно-світоглядівій ділянці за коекзистенцію ідеалізму й матеріалізму та за релігійний індиферентизм, — то в питаннях політично-устроєвих аналогічного з'ясування свого розуміння не подано зовсім. Тут поставлено і

раз-по-раз повторюється тільки загальникову фразу: «Край за демократію, а ЗЧ ОУН проти демократії».

Якщо б таке твердження відповідало правді в обох своїх частинах, тоді справа була б дійсно проста і ясна й без уточнень понять і термінів. Але друга частина повторюваного твердження зовсім не відповідає правді, бо ж немає постанови ЗЧ ОУН, або якоїсь декларації, якою було би поставлено демократію «на індекс», або було б прийнято якусь антидемократичну концепцію суспільно-політичного устрою. Навпаки, становище ЗЧ ОУН то-тожне зі становищем ОУН на Українських Землях. Так, наприклад, коли зараз після закінчення другої світової війни большевицька п'ята колона піднесла закид фашизму й антидемократичности ОУН, то у відповідь на те тодішній пів-офіціоз ЗЧ ОУН «Українська Трибуна» з датою 25 серпня 1946 р. писав:

»Те саме окреслення різні люди можуть розуміти різно. Так теж є й з окресленням фашизму. Для большевиків фашизмом є кожний політичний рух, непідпорядкований большевицьким вожакам. Для них був фашизмом і італійський націоналізм Муссоліні, і німецький націонал-соціалізм, і англійська та американська демократія. Нічого дивного, що й український націоналізм був у них фашизмом, при чому тому окресленню вони старались надати значення прямо людоджерства. Воно може й дивно, чому підтягаючи український націоналізм під «фашизм», вони споювали його з першою половиною назви гітлерівського руху. Бо так само можна б це зробити і з другою половиною — «соціалізмом», і сказати, що кожний соціалізм є фашизмом. Одначе в советських виясненнях не можна ніколи шукати об'єктивности. Натомість дивно, коли тих самих методів вживає хтось інший. А саме — українці. І про це хочемо говорити. Адже не в назві річ. Американський публіцист Мардол у своїй у своїй статті «Американська віра» пише про американський націоналізм як про самозрозумілу і додатно прикмету сьогодишнього американського демократа, а найповажніша чеська партія ще й до сьогодні (т. є до 1946 р.) зветься націонал-соціалістичною; але нікому не прийде на думку звати ізза цього чехів

чи американців фашистами. Під поняттям «фашизм» розуміємо політичний рух, що його головними прикметами є: поділ націй на панівні і на нації рабів та намагання підпорядкувати собі інші нації, — в ділянці міжнародніх взаємин; а у внутрішньому національному житті завести тиск (диктатуру) на всіх ділянках життя. У випадку українського націоналізму ми бачимо якраз відсутність усіх тих прикмет. Ідеалом українських націоналістів є: Самостійна Соборна Українська Держава. За такі самі ідеали для свого народу борються демократи Англії, Америки і Франції, і ніхто їх за те не називає ніколи фашистами. Саме український націоналізм проголосив найбільш поступовий клич 20-го сторіччя: «Воля народам!», ще далеко до проголошення Атлантийської Карти, а в парі з цим: «Воля людині!» Значить, заявився зовсім виразно проти імперіялізму в національному житті і проти тоталітаризму у внутрішньо-суспільному. Тільки, що дехто переплутує різні ділянки життя. Це ж самозрозуміле, що в підпільній організації не могли існувати ніколи «демократичні» форми так, як не існують вони в ніякій військовій організації найбільш демократичних країн. Через те і в українських підпільних організаціях існував і мусить завжди існувати військовий принцип. Але ж мусимо признати, що українські націоналісти, беручи живу участь у суспільному житті ще до війни і маючи провід щонайменше в 80%-ах різних «Просвіт», «Рідних Шкіл», «Соколів», кооператив і т. д., ніколи не намагались заводити там якийсь тоталітаризм чи «фюрерпринцип». Там **респектували вони завжди всі демократичні форми**. Коли ж виступали проти шкідливих, на їх думку, чи неморальних потягнень інших партій, то поборювали даного політика не з огляду на його партійну приналежність, але єдино з огляду на його шкідливу роботу. Так воно є в усіх демократичних державах. Бо тільки в понятті цілковитих політичних анальфабетів демократизм є тотожний з анархією, де кожному вільно робити, що хоче, і ніхто за це не сміє покликати його до відповідальности. Український націоналізм був саме тим рухом, що вів безоглядну боротьбу проти німецького націонал-соціалізму тоді, коли інші

партії, що в назві були може більш демократичні, цілковито відмовлялися від всякого спротиву, — і веде її й сьогодні проти большевицької диктатури. Він зумів і в теорії і в практиці об'єднатись з іншими народами в боротьбі за волю всіх народів і за правдиву волю людини.

»Через те називати український націоналізм «фашизмом» у тому понятті, в якому його розуміють сьогодні загально в світі, можуть тільки большевики, для яких, як ми вже сказали, таким самим фашизмом є теж і англійський та американський демократизм«. (П. Мірчук: «Боротьба з вітряками»).

Отже, було ясно сказано, що український націоналізм боровся і бореться проти тоталітаризму й імперіялізму, за свободу і рівність усіх народів та за дійсну свободу людини, тобто — за демократію в розумінні західного світу. І, поскільки це була передовиця півофіціозу ЗЧ ОУН, то це й було становище ЗЧ ОУН у питанні суспільно-політичного ладу.

4. С. БАНДЕРА ПУБЛИЧНО ЗАДЕКЛЯРУВАВ СВОЇ ВЛАСНІ ПОГЛЯДИ І ЗЧ ОУН В ПИТАННІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЛАДУ: ЗА ЗДОРОВУ ДЕМОКРАТІЮ ЗАХІДНЬОГО ЗРАЗКА

Але, може це був лише публіцистичний виступ одної людини без засадничого значення для всієї формації ЗЧ ОУН?

Відповідь на такий заміт дає С. Бандера на сторінках офіціозу ЗЧ ОУН «Визвольна Політика». В ч. 4-5 того офіціозу за липень-серпень 1946 р. в статті п. з.: «До проблеми політичної консолідації» він заявляє:

»За політично-світоглядним розумінням ОУН, — монопартійна система у державному житті та в державній формації не відповідає потребам повного й здорового національного розвитку. У державній організації народу мусить бути місце для політичної диференціації, кристалізації і вільного розвитку політичних угруповань та для здорового, творчого змагання поміж ними. Самі ж державні органи у виконванні своїх функцій мусять стояти на позиціях понадпартійних: насамперед дбати

про добро цілоти, а далі справедливо захищати інтереси всіх позитивних складових частин». (ст. 12).

А в «Визвольній Політиці» ч. 9-10 за листопад-грудень 1946 р. стрічаємо докладне з'ясування С. Бандерою позицій ЗЧ ОУН у питанні політично-устроєвої програми. В ній С. Бандера заявляє в імені ЗЧ ОУН:

«Український націоналізм має свій уклад позитивних ідей і вартостей, які визначають зміст і форми життя і розвитку народу й одиниці в усіх ділянках, визначають їхню творчу роль у вселюдському поступі.

«Основні правди наших ідей коріняться в українській духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюдської духової і суспільно-політичної культури та поступу.

«Наші правди діаметрально протилежні до духу і суті московського большевизму, в якому зібрані, повторені й доведені до рафінованої системи вияви найчорнішої реакції й упадку з цілої історії людства, з негативним застосуванням присвоєних большевизмом чужих здобутків матеріального і технічного поступу.

«Наша ідея волі, самобутности та свобідного розвитку народів — протиставна до большевицького поневолення, нівелювання і винищування цілих народів.

«Ідея гідности і пошанування людини, її вільного розвитку, власної ініціативи, творчого та достойного самовключення в гармонійний уклад збірного національного і суспільного життя — діаметрально протилежна до большевицької тиранії, уярмлення і визискування людини, потоптання її гідности, знівечення свободи, повернення в стан безправного і безвільного невільника режиму, системи та большевицького імперіялізму.

«Ідея соціальної справедливости на ділі — проти большевицького фальшивого зловживання соціальними клічками для обдурювання мас чужих народів та прикриття найбільш реакційного соціального гноблення в цілому ССРСР.

«Ідея рівности та братерства усіх людей в народі — протиставна до большевицької класової теорії та до їхньої практики, яка обертає народні маси у невільників

та жебраків, з одного боку, а з другого — дає необмежене панування і сваволу панівній кліці комуністичної партії.

»Ідея позитивної, творчої ролі держави, яка має обороняти, організувати і сприяти вільному життю і розвиткові культурного поступу й господарського добробуту народу і людини — протиставна до большевицької системи гноблення, визиску і нівечення людини та народніх мас державою, одним великим концентраційним табором.

»Ідея спрямування діяльності та зусиль держави й організованої в ній народньої спільноти на творення, закінчення і помноження позитивних вартостей, які збагачують та підносять рівень життя народу й одиниці в усіх царинах, помножують їхній творчий вклад у скарбниці вселюдського поступу й культури, — протиставна до порожнього большевицького імперіялізму, який з безглуздої жадоби панування над цілим світом, з усього хоче робити тільки знаряддя свого насильства і загарбности.

»Пощанування рівноправности змісту і форм життя та багатства культур різних народів, ідея толеранції супроти чужих і відмінних культурних та соціальних вартостей і систем, поряд з прив'язанням до свого та плекання своїх вартостей, — протиставні до московсько-большевицької нетерпимости та ненависти до всього, що відмінне, небольшевицьке, та до зродженої з почуття своєї нижчости жадоби нищити чужі культури і цілі народи, нівелювати життя усіх людей, усіх народів під одну мірку і смак большевицького режиму.

»Співжиття вільних народів і мирні взаємини їхніх незалежних держав, незалежно від різниці суспільних і політичних систем, — замість большевицької постійної ворожнечі, повної ізоляції та перманентної одвертої або прихованої війни проти небольшевицького світу.

»Ідея свободи творчої ініціативи одиниці і вільної діяльності, що не загрожує і не шкодить співгромадянам і народові, — проти большевицького тоталітаризму і диктатури, що позбавляє людину всякої свободи, робить з неї раба держави-визискувача і сковує її творчі сили

кайданами всевладної тоталітарної комуністичної монополії.

»Ідея свободи релігії, сумління, думки і слова, вільної духово-культурної і мистецької творчості, — проти насильства над духом народів і людини, проти накидування засобами терору большевицької доктрини та її шаблонів у духовому, культурному і мистецькому житті і творчості.

»Віра в людину, її шляхетні позитивні прикмети і пориви, в її суспільний інстинкт, плекання і піднесення тих добрих сторін людської природи, — проти большевицької ненависти і погорди до людини та породженої нею системи примусу, насильства і найжахливішого терору.

»Ідея природньої гармонії, рівноваги і співгри поміж духовими і матеріяльними елементами в житті і розвитку людства, — проти насильного накидання всім і всьому штучної, спекулятивної матеріялістичної доктрини комунізму і протиприроднього нагинання життя до її розумінь і тверджень.

»В душі тих вічно живих і незмінних основних ідей український націоналізм розвинув цілу програму, як систему напрямних, засад і вартостей, що визначають зміст і форми життя та розвитку народу й одиниці в усіх ділянках. У тій програмі має місце те з української минуштини, що зберегло свою вартість і актуальність, що відповідає сучасному станові і розвиткові знання і поступу.

»У нашій програмі прийняті найкращі досягнення знання і поступу в усіх ділянках життя і інших народів, що відповідають нашим духовим і культурним елементам, станові і природним умовам розвитку в Україні». («Визвольна Політика», ч. 9-10, ст. 12-14, «До засад нашої визвольної політики»).

5. СТАНОВИЩЕ ЗЧ ОУН І С. БАНДЕРИ ТОТОЖНЕ ЗІ СТАНОВИЩЕМ ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Такі ось ідеї суспільно-політичного ладу задекларовано в офіціозі ЗЧ ОУН як програмовий зміст боротьби українського революційно-визвольного руху в тій ділянці. І, сконфронтувавши їх зі змістом відомих систем сус-

пільно-політичного ладу, кожен мусить без тіні сумніву признати, що це ідеї чистої демократії в західньому її розумінні. Значить, найбільш авторитетний представник ЗЧ ОУН і одночасно людина, проти якої теж персонально скеровується закид антидемократичности, — Степан Бандера на сторінках офіціозу ЗЧ ОУН ще в 1946 р. задекларував своїми ідеї суспільно-політичного ладу, що випливають з духовости української нації та включають в себе теж найкращі досягнення знання і досвіду інших народів, і які є тотожні з ідеями демократії так, як її розуміють найкращі її представники в західньому світі. А тому й твердження, нібито ЗЧ ОУН і, зокрема, Степан Бандера заперечують демократію і проповідують фашизм, тоталітаризм, диктатуру і нетолерантність, є злобним перекрученням правди і непристойним насміхом з читача чи слухача шляхом цинічного представлювання білого чорним.

При тому дуже інтересно порівняти цю статтю С. Бандери, писану на чужині, зі статтею крайового публіциста Петра Полтави «Елементи революційности українського націоналізму», писаної майже в той сам час на Українських Землях. При порівнянні відразу впадає в вічі не лиш повна ідентичність ідей, але й величезна подібність формулювання поодиноких думок; а це є найкращим і найбільш переконливим доказом ідейно-духової єдности Закордонних Частин ОУН та ОУН на Українських Землях.

6. В ЧОМУ ПРИЧИНА ДАВНІШОЇ НЕХІТІ ДО ТЕРМІНУ »ДЕМОКРАТІЯ«? — ІІІ-й НВЗ ОУН НЕ ВЖИВАЄ ЦЬОГО ТЕРМІНУ НА ВИЗНАЧЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЛАДУ, ЗА ЯКИЙ БОРЕТЬСЯ ОУН

Але, якщо суспільно-політичний лад, за який бореться ОУН та про який говорить в цитованій нами статті С. Бандера, є по суті якраз демократією, ладом демократичним, то чому не названо цього по імені?

На тему цього питання читаємо в офіціозі ЗЧ ОУН «Визвольна Політика»:

»Український націоналізм, що виріс із надр душі народніх мас, був завжди народовласним, не мав ніколи нічого спільного не тільки з жодним тоталітаризмом, а і з демолібералізмом капіталістичного устрою. Тому помиляються ті, що засуджують наш революційний народовласний націоналізм, мовляв, це антинародовластна по-ява... Бо якої демократії вони прагнуть — ліберальної, соціальної, національної, християнської, демократії де-Голівського типу з сильним авторитетом і владою відпо-відального перед народом і обираного народом президен-та, централізованої демократії, що її первісно в своїй партії захищав Ленін, авторитарної, типу Пілсудського, чи може врешті »найдемократичнішої демократії«?.. Кожна ж бо з цих варіацій демократії захищає діамет-рально протилежні позиції... Отже **про яку демократію йде мова, врешті?»** («Визвольна Політика» ч. 9-10, ст. 34: »За українське народовластя«).

»Адже ж ССРСР, держава — тотальний концтабір, дер-жава найгіршої тиранії, диктатури і невільництва, — хвалиться »найбільш демократичною« устроєвою фор-мою; це ж тільки »Союз Советських Соціалістичних Ре-спублік«. Навіть немає одноособового голови держави, скрізь ради, колегії, колективи, президії«, — завважує відносно термінології суспільно-політичного ладу С. Бандера у свому »Слові до Українських Націоналістів — Революціонерів за кордоном« (ст. 5).

І такі самі завваги видвигають теж крайові публі-цисти ОУН:

»Сама по собі демократія не є ані найбільшим злом, ані найбільшим добром. Рішає про зле чи добре конк-ретна демократична система. А тому ми бачимо, що в одних народів демократична система призводить до роз-витку і сили, а в інших — через свої недоліки і низьку політичну культуру народів і його проводу — до роз-кладу«, — пише О. Горновий у свому »Листі«.

Такі самі завваги подає і П. Полтава.

А тому С. Бандера й робить висновок:

»На своїх прапорах наш рух виписує самий зміст **укра-їнської державности**, якого не можна підмінити жодною

формою, а не форму-структуру, в яку можна б вкласти різний зміст». («Слово», ст. 6).

Це становище є офіційним становищем III-го НВЗ, який у вступних ствердженнях до «Постанов» каже:

«ОУН не бореться за Україну для себе, вона не бореться за владу на Україні, ані за форму влади. Про владу і її форму буде рішати сам нарід і його найкращі представники».

Отже ясно, що в програмових постановах ОУН про державний лад — мова може йти не про форму, а про зміст того ладу.

І цей зміст української держави подає С. Бандера подрібно в наведеній нами цитаті з його статті «До засад нашої визвольної політики», а в своєму «Слові до українських націоналістів» загально, але при тому дуже чітко, визначаючи основні його принципи:

«Український націоналістичний визвольний рух ставить змагання за відновлення й закріплення Суверенної Соборної Української Держави в основу всього українського життя. Зосереджуючи всі сили і всі дії для досягнення цієї найвищої мети, він ставить перед українським народом означений зміст української держави, а саме такий, щоб вона об'єднувала в собі цілий народ, всі українські землі, щоб поряdkувала в ній суверенна воля цілого українського народу, запевняючи всесторонню свободу, справедливість, рівність, добробут, свобідний розвиток і свобідну творчу діяльність усім громадянам України без різниці».

7. ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ВВЕЛА ЦЕЙ ТЕРМІН В 1950 р. З ЗАСТЕРЕЖЕННЯМ І ВИРАЗНИМ УТОЧНЕННЯМ ТОГО ТЕРМІНУ

ОУН на Українських Землях, впроваджуючи рішенням Конференції з червня 1950 р. термін «демократія», офіційно до Програмових Постанов ОУН, — (дослівно: «за демократичний лад» на місце дотеперішнього: «за новий лад») — вияснює:

»Справа державного ладу в Українській Самостійній Соборній Державі не знайшла в Програмових Постановках III-го НВЗ ОУН належного висвітлення. Тим не менше весь дух Програмових Постановок виразно показував, що ОУН бореться за демократичний лад у майбутній Українській Самостійній Соборній Державі, а цілий ряд пунктів Програмових Постановок, зокрема пункт 10, визначували конкретні засади майбутнього демократичного ладу. В цьому теж напрямі пішли і нові роз'яснення Конференції ОУН на Українських Землях».

І до цього додається в »Роз'ясненнях Проводу ОУН на Українських Землях«:

»Ми боремося за те, щоб внутрішній лад в Українській Державі був побудований на здорових демократичних засадах. Ми за справжні вільні вибори, за свободу політичних і громадських організацій, за правдиву свободу слова, друку, зборів, релігії і переконань, за незалежні суди, за справжній захист прав людини. Ми вважаємо, що **здоровий демократичний лад** створює найкращі передумови для всебічного розвитку творчих сил народу й одиниці, сприяє вихованню високої політичної культури народу, забезпечує перед творенням антинародніх кіл і клас, уможлиблює якнайменш болісно пройти внутрішнє оздоровлення, високо підносить гідність і цінність людини. **В той же час ми проти форм розкладової демократії**, яка призводить до знесилення державної влади, ставлення партійних інтересів вище загально-національних, до занепаду політичної культури, деморалізації народу, до розрушення основ, на яких будується здорове суспільство і сама демократія, що в результаті закінчиться або поневоленням народу або тоталітаризмом в середині країни».

Конкретизує своє поняття демократії й П. Полтава у своєму »Листі до Друзів за кордоном«:

»**Висловлюючись за демократію**, ми разом з цим виразно підкреслюємо, що ми зовсім далекі від того, щоб ставити її на п'єдестал політичного фетиша, щоб її якнебудь ідеалізувати, робити з неї якогось божка. Ми свідомі всіх її негативів, до яких вона нераз доводила в нашій історії, і тих, до яких вона тепер доводить інші

сучасні нам державні народи. Ми беремо її тому, бо, як показав дотеперішній історичний досвід, і особливо досвід останніх десятиліть, демократична система державного правління є для народу таки ще найменшим злом у тій галузі.

»Ми рішуче відкидаємо, з одного боку, такий тип демократії, який існує сьогодні, наприклад, у Франції чи Італії, демократії широко анархістичної, і, з другого боку, тип большевицької також «народної» чи «радянської» демократії, який знов є тільки маскуванням терористично-тоталітарного диктаторського режиму. В загальному наша демократія повинна, з одного боку, забезпечувати свободне виявлення всіх серйозних політичних напрямків серед народу, повинна давати цим напрямкам можливість організованої діяльності і впливу на політику держави; з другого ж боку наша демократія не може згодитися з свободним існуванням яких-небудь агентурних чи іншого характеру антинаціональних сил. Наша демократія мусить теж забезпечити стійку і пруживу державну владу. Державна влада повинна бути рішуче виявом волі народу. Це одначе не означає, що вона має бути іграшкою в руках партій, що вона повинна бути цілком залежною від постійно мінливих химер і комбінацій цих партій. Цього бути не сміє. Забезпечити свободний вияв волі народу і забезпечити стійкість, пруживість і міцність державної влади — це дві рівнорядні цілі, що їм наша демократія повинна в однаковій мірі служити. Завданням творців майбутньої конституції в українській державі буде ці дві речі зі собою погодити«.

8. «ОПОЗИЦІЯ» НЕ ХОЧЕ ЧОМУСЬ УТОЧНИТИ, ПРО ЯКУ САМЕ ДЕМОКРАТІЮ ВОНА ГОВОРИТЬ

Отож, впроваджуючи постановою Конференції ОУН на Українських Землях в червні 1950 р. на означення змісту суспільно-політичного ладу, за який бореться український революційно-визвольний рух, термін «демократичний» замість терміну «новий лад», вживаного в Програмових Постановках III-го НВЗ ОУН з

серпня 1943 р. і зобов'язуючого всіх членів ОУН аж до червня 1950 р., — Провід ОУН на Українських Землях та поодинокі крайові публіцисти ОУН вияснюють і уточнюють, яку саме демократію вони мають на думці. А тому й емігрантські інтерпретатори «крайових позицій» Ребет-Майстренко і їхні однодумці, видвигаючи проблему демократії і ставлячи твердження, нібито позиції ОУН на Українських Землях в питанні політичного ладу є протиставними позиціям Закордонних Частин ОУН, обов'язані уточнити, що саме розуміють вони під кличкою «демократія» і в чому саме розбіжність між позиціями Закордонних Частин ОУН і позиціями ОУН на Українських Землях у тому питанні.

На жаль, вони цього не зробили й робити не хочуть. Ані Л. Ребет сам, ані ніхто інший з його однодумців, не захотів навести цитовану нами статтю С. Бандери, поміщену в офіціозі ЗЧ ОУН «Визвольна Політика» за листопад-грудень 1946 р., яка найвиразніше з'ясовує позиції ЗЧ ОУН і С. Бандери особисто в питанні суспільно-політичного ладу, сконфронтувати їх з позиціями ОУН на Українських Землях і в висліді цього наочно показати, в чому саме антидемократичність і розбіжність з Краєм Закордонних Частин ОУН і С. Бандери: в ідеї гідності і пошанування людини, в ідеї соціальної справедливості, в ідеї рівності та братерства усіх людей в народі, в ідеї позитивної, творчої ролі держави, в ідеї толеранції і пошанування різnorodности змісту і форм життя та багатства культур різних народів, в ідеї співжиття вільних народів, в ідеї свободи творчої ініціативи одиниці, в ідеї свободи релігії, сумління, думки і слова, у вірі в людину й її шляхетні позитивні пориви й прикмети. чи в якійсь іншій ідеї, з-поміж тих, що визнають своїми і за них борються ЗЧ ОУН і С. Бандера? Або, може в таку, що ЗЧ ОУН і С. Бандера особисто заявили «проти насильства над духом народів і людини», «проти нетерпимості й ненависти до всього, що відмінне», «проти насильного накидування всім і всьому штучної, спекулятивної матеріалістичної доктрини», «проти імперіялізму»,

»проти системи гноблення, визиску і нівечення людини та народніх мас«?

Такої лъояльної конфронтації і лъояльного висновку з неї «опозицією» не зроблено. А разом з цим не сповнено й другої вимоги: не з'ясовано й не уточнено свого власного розуміння демократії. Як ми вже згадували, в питанні суспільно-політичного ладу Л. Ребет і його одностудці ограничилися і ограничуються далі до самого фразеологічного повторювання: Край, мовляв, за демократію і Ребет та його група за демократію, а ЗЧ ОУН і, насамперед, С. Бандера проти демократії. Про суть тієї «демократії» і «проти-демократії» не написано досі ні Л. Ребетом, ні ніким з його одностудців ні одного речення. Дуже характеристичним для цього є подане в офіційозі групи Л. Ребета «У.С.» ч. 42. за 17 жовтня 1954 р. звітдомлення з виступу Д. Ребет в Парижі: Як відповідь на поставлене там Дарії Ребет питання, в чому саме суть демократичности групи Л. Ребета і як, взагалі, вона розуміє демократію, інтерпелянтові дано поучення: «Панові редакторові треба б таки прочитати хочби найпопулярніший виклад про істоту демократії і її функції в суспільному житті». Значить, навіть на прямо поставлене питання відповіді не дано, та ще й заступлено його впроваджуючим у блуд поученням: Адже те поучення дано в Парижі, то й виходить, що «виклад про істоту демократії» належало б читати французький; а тим часом Край виразно заявив, що він «рішуче відкидає тип демократії, яка є у Франції». А може Д. Ребет мала на думці виклад про суть «народної, найдемократичнішої демократії?»

9. ЧИ ДІЙСНО »В КРАЮ СКРІЗЬ БЮРА ПРОВОДУ, А В ЗЧ ОУН ПРОВІДНИЦЬКА СИСТЕМА«?

Відповіді на це питання не дано ніколи. Тому приходится пошукати за нею нам самим. На щастя, в цьому випадку це можливе. Бо, коли про чийсь погляд на питання економічно-соціального ладу в майбутній українській державі можна довідатися тільки з його декларативної заяви про це, то про чийсь розуміння суті демократії ми можемо довідатися вже з його сучасної пове-

дінки в суспільному організованому житті, з його постави і практики, і то ще краще й вірніше, як з його декларативних заяв.

Цей момент був підхоплений теж групою Л. Ребета в спробі показати якусь різницю в поставі до демократії ОУН на Українських Землях і ЗЧ ОУН. В такому сенсі було видвигнено твердження, що **організаційна схема ОУН** на Українських Землях побудована на принципі колегіального й виборного керівництва, а ЗЧ ОУН на принципі назначуваного одноособового провідництва.

Але, чи воно справді так?

Правдою є, що на III-ому НВЗ ОУН було вибрано Бюро Проводу ОУН, зложеное з трьох осіб: Тур-Шухевич як Голова Бюра Проводу і Павленко-Волошин та Тарас-Маївський як члени Бюра Проводу. Але ж, в серпні 1944 р. загинув Павленко-Волошин, а осінню 1945 р. загинув другий член Бюра Проводу ОУН Тарас-Маївський. Складаним голосуванням Конференції ОУН на Українських Землях і Конференції Закордонних Частин був обраний новий склад Бюра Проводу ОУН під головуванням С. Бандери. Та цього вибору Л. Ребет і його група не визнали й не визнають. А якщо так, то хто, по-їхньому, керує ОУН від 1945 р.: колегіальне Бюро Проводу, чи Голова Проводу в одній особі? Не є ніякою таємницею, що на Українських Землях немає Бюра Проводу ОУН ні формально, ні фактично від 1945 р. по сьогоднішній день, а є лише «Провід ОУН на Українських Землях» і «Голова Проводу ОУН на Українських Землях». Надто, не є теж таємницею, що Голова Проводу ОУН на Українських Землях Тур-Шухевич був одночасно як ген. Чупринка Головним Командиром УПА та як Лозовський Головою Генерального Секретаріату УГВР, та що таке саме пов'язання тих постів є й сьогодні. (А тому й писання члена групи Л. Ребета П. Турули в «У. С.» ч. 35, 29 серпня 1954 про «Леміша і Ковалю, сучасних провідників визвольної боротьби в Україні» як про дві окремі особи, є несовісним спекулянтством). Але ж, таке «не-колегіальне» злучення постів одною особою не є ані «практикою вождизму», ані «анти-демократизмом», бо суть демократії не в колегіалізмі. Адже президент США згідно з постановами

конституції є одночасно головою уряду і начальним вождем армії, та, крім цього, ще й головою своєї партії. І ніхто не вважає цього ні «вождизмом», ні «антидемократичністю». Суть демократії в тому, щоби провідник одержував свій пост з волі народу, діяв згідно з волею народу і відповідав перед народом. А в застосуванні цієї вимоги до політичної організації — щоби її провідник і провід одержували свій пост з волі загалу членства, діяли згідно з волею членства й відповідали перед членством. А такий принцип на найвищому ступені стосують однаково ОУН на Українських Землях, як і ЗЧ ОУН. І тому й твердження, нібито на Українських Землях керівництво ОУН побудоване на принципі колегіальності, а в Закордонних Частин на принципі вождівства, розходиться з правдою і заперечує дійсний стан. В обох випадках практикується один і той сам принцип: керівництво даною цілістю передається в руки обраного Конгресом згл. Конференцією Голови Проводу і Проводу, які діють разом і приймають свої рішення демократичною більшістю голосів.

10. ЗА ЯКУ ДЕМОКРАТІЮ Л. РЕБЕТ І ЙОГО ПАРТІЯ? — ЩО КАЖЕ ПРО ТЕ ЇХНЯ ПРАКТИКА В ОРГАНІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ?

А які принципи організованого суспільно-політичного життя стосує Л. Ребет і його група?

Розгляньмо насамперед практику Закордонного Представництва УГВР, що його група Ребета зробила своєю випадовою базою.

Що ж таке ЗП УГВР?

Поскільки Українська Головна Визвольна Рада (УГВР) є найвищим політичним керівництвом визвольної боротьби українського народу і має характер тимчасового уряду України, то Закордонне Представництво УГВР відповідає становищу другоступневої клітини державної виконної влади; конкретно — це дипломатична місія, що підлягає міністерству (— секретаріатові) закордонних справ. Тільки ж правне, політичне і моральне становище

ЗП УГВР складніше, як становище звичайної дипломатичної місії ізза цього, що поза межами України перебуває сьогодні частина українського народу, яка діє як політична сила в тому самому напрямі, в якому мало б діяти і ЗП УГВР. Ввиду цього, ЗП УГВР мусить спиратись на український нарід на Українських Землях і на чужині та діяти з його уповноваження і в його імені. Таку ситуацію взято до уваги при творенні УГВР і тому в статуті УГВР виразно зазначено:

»Цілі і завдання УГВР: об'єднати і координувати дії всіх самостійницько-визвольних сил українського народу на українських землях і поза ними для боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу«.

Отже, згідно з цим, — ЗП УГВР, якщо воно респектує демократичні принципи, маючи своїм завданням координувати дії українських самостійницько-визвольних сил поза Україною, мусить мати довір'я тих сил і бути демократично визначеним репрезентантом тих сил. Тобто, коли мова про ЗЧ ОУН, — ЗП УГВР мусить крім уповноваження і довір'я УГВР мати теж довір'я ЗЧ ОУН і мати в своєму складі легально визначених представників ЗЧ ОУН. І, коли Конференція ЗЧ ОУН як найвищий орган ЗЧ ОУН висловила недовір'я своїм представникам в ЗП УГВР, тоді, згідно з вимогами західньої демократії, ті представники мусіли вибрати одну з трьох можливостей: а) зрезигнувати з членства в ЗП УГВР і передати свої пости до диспозиції ЗЧ ОУН; б) залишитись в ЗП УГВР, зрезигнувавши з членства в ЗЧ ОУН; або в) залишаючись членами УГВР і ОУН, переїхати на терен дії ОУН на Українських Землях, якщо ті висловлять їм довір'я.

Та члени групи Ребета, що є в складі ЗП УГВР, не вибрали нікотрої з цих трьох можливостей. Вони зігнорували волю ЗЧ ОУН і залишились в складі ЗП УГВР як представники ОУН, діючи на терені ЗЧ ОУН без уповноваження ЗЧ ОУН. Значить, члени групи Ребета застосували на терені ЗП УГВР засади, що є суперечними західній демократії і тій демократії, яку визнає революційно-визвольний рух на Українських Землях. Вони не одержали посту представника ОУН в УГВР з

волі членства ОУН, діють проти волі членства і відмовляються відповідати перед членством. Така практика називається в політичній термінології: »Для народу — без народу« і є основною прикметою **диктатури**.

Таке розуміння демократії спонукало групу Ребета до чергового кроку: до використання інституції ЗП УГВР для втручання в ролі зверхника у внутрішньо-організаційні справи ЗЧ ОУН, щоб »вказати правильні устроєві та ідеологічно-програмові позиції« ОУН. Мовляв, ЗП УГВР є органом уряду, що його ОУН визнає, а тому й має право вирішувати внутрішньо-організаційні спори ЗЧ ОУН.

В державі, що визнає західню демократію, вміщування органів державної влади до внутрішньо-організаційних, програмових проблем партій чи організацій **неприпустиме**, хіба що дана організація переступила межі дозволеної законом свободи. В США, наприклад, не до подумання, щоб уряд наказав котрійсь із американських партій, яку програму вона має визнавати і хто має бути її провідником. Так само є теж в Англії, не говорячи вже про Францію. Більше того: в західній демократії державна влада не може теж забороняти партіям та організаціям критикувати себе, бо ж у тому й суть демократії в західньому розумінні, що кожна партія й організація має широке право критикувати діяльність всіх органів державної влади, влада ж не має права диригувати їхньою діяльністю, ні, тим більше, втручатись до питань їхньої ідеології, програми, тактики й устрою.

Зовсім інакше підходить до цього питання тоталітарна влада. Вона присвоює собі право зверхности над усіми громадянами в кожній ділянці життя, отже і в питанні визначування організаціям їхньої ідеології, програми, тактики й устрою. Отже, **фактом втручання ЗП УГВР до внутрішньо-організаційних, ідеологічних, програмових і устроєвих питань ЗЧ ОУН, група Ребета засвідчила, що вона стосує й визнає тоталітаризм і диктатуру**.

На ці неприпустимі в здоровій демократії замашки диктатури й тоталітаризму ЗП УГВР звернув увагу Про-

від революційно-визвольного руху на Українських Землях у своєму «Становищі» з 1949 р.: «Помилки опозиції: 1. Завеликі намагання підпорядкувати ОУН УГВРаді. ОУН входить до складу УГВР, узгіднює з нею свої дії, але підпорядковується тільки своєму проводові». Але ЗП УГВР, а точніше група Ребета, публікуючи різні уривки зі «становища», стидливо промовчала оте важливе місце, яке так виразно характеризує різницю між розумінням демократії Проводом революційно-визвольного руху на Українських Землях і розумінням Л. Ребета та його групи.

Своє розуміння демократії задемонстрував Ребет ще виразніше під час «лютневих подій» на форумі ЗЧ ОУН в 1954 р.

Ми залишаємо часові вияснювання сповитого таємницею питання автентичности й авторства «Доручень з Батьківщини» і беремо його до уваги як документ, що став основою дії «Двійки».

Отож, згідно з цим документом, — «Провід ОУН на Українських Землях уповноважив Л. Ребета, З. Матлу та С. Бандеру тимчасово перебрати керівництво Закордонних Частин ОУН і реорганізувати Закордонні Частини згідно з позиціями Проводу ОУН в Україні». (Письмового оригіналу цього рішення не було й немає і тому ми подаємо текст так, як його подав Л. Ребет). Провід ОУН на Українських Землях, значить, уповноважив, а не доручив трьом названим членам перебрати провід ЗЧ ОУН; маючи уповноваження Краю, ця трійка мусіла одержати ще згоду ЗЧ ОУН на передання їм проводу, бо цього вимагає демократичний принцип творення проводу. Але Л. Ребет і З. Матла спротивились тому, мовляв: «Провід ОУН на Рідних Землях під керівництвом його Голови посідає в рамках устрою ОУН повне право в'язучих вирішень у всіх справах, які торкаються життя усієї Організації, отже також у всіх справах, які торкаються життя її Закордонних Частин. ЗЧ ОУН не посідають устроєвої автономії і ніяких окремих прав». («Український Самостійник», ч. 8. з 21 лютого 1954 р.)

Оця інтерпретація устроєвих прав ОУН, на яку покликався Л. Ребет, дає ясну картину того, як уявляє він собі демократію в ОУН: Якщо ЗЧ ОУН не має ніяких окремих прав, ніякої автономії і в усіх справах, включно з персональною обсадою Проводу, мусить підлягати Проводові на Українських Землях і без тіні спротиву виконувати всі його доручення, не маючи навіть права висловити свою думку, то тимбільше не можуть мати ніякої автономії ні окремих прав нижчі клітини ЗЧ ОУН. Тобто — безоглядний послух членства згори назначуваному проводові від найнижчої клітини аж до найвищої, а й на найвищому щаблі рішає одна людина. (Бо ж «Рішення Краю», як його подав Л. Ребет, підписане не Проводом згл. «За Провід — Голова і Секретар», ані не Бюром Проводу, але одним тільки Головою Проводу). Значить — стовідсотковий провідницький принцип.

З цього ясно, що демократія в ОУН це в розумінні Л. Ребета — суворо зберіганий провідницький принцип в усіх клітинах організаційної структури, від найнижчої до найвищої.

На принципах такої «демократії» заходився Л. Ребет перебудовувати ЗЧ ОУН.

11. ВИМОГА ПОКАЯННИХ ЗАЯВ ЗА ЗРАЗКОМ — БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ «НАЙДЕМОКРАТИЧНІШОЇ ДЕМОКРАТІЇ»

Чистоту фюрерпринципу на найвищому щаблі ЗЧ ОУН згідно з рецептою демократії Л. Ребета плутав факт, що керівництво повинно було перебрати трьох людей, а не він один. Правда, практично це означало двох, бо З. Матла, перебуваючи в США й ізза свого наставлення мусів бути таким членом Трійки, як, наприклад, Ворошилов президентом ССРСР. Та другий член «Трійки», з яким треба було б таки поділяти владу в ЗЧ ОУН, С. Бандера залишався. Тому Л. Ребет застосував відразу практику «найдемократичнішої демократії»: він зажадав від С. Бандери покаяної заяви. А саме, коли почались розмови про «Рішення Краю», Л. Ребет як член «Трійки Уповноважених» предложив другому членові «Трійки» до підпису покаянну заяву, текст якої — мутатіс мутан-

діс — майже тотожний з заявою, яку підписав Маленков. (У предложеній членом «Колегії» Хрущовим і підписаній Маленковим «заяві» Маленков признався до похибок і в висновку заявив дослівно: «Заявляю, що на новому становищі, яке припаде мені, я буду... виконувати свої обов'язки і функції у глибокому почутті своєї повинности». Згідно з текстом заяви, предложеній Л. Ребетом С. Бандері до підпису, С. Бандера мав признатися до поповнених помилок і в висновку заявити дослівно: «Заявляю, що із сьогоднішнім днем приймаю беззастережно це уповноваження і його буду чесно та лояльно здійснювати»). По підписанні такої заяви С. Бандера мав залишатися далі членом «Колегії» так, як залишився по підписанні своєї заяви Маленков: очевидно, — формально, бо ж фактично підписання такої покайної заяви рівнозначне з моральною смертю. Ясно, що після такої заяви С. Бандери та після виїзду З. Матли, Л. Ребет залишився б єдиним дійсним і необмеженим у своїх правах фіурером ЗЧ ОУН, зберігаючи сповид демократії точнісько так, як в ССРСР, де були і є Колегії Уповноважених, Ради, вибори тощо і — єдиний, необмежений диктатор, що формально є тільки «одним зпоміж членів ЦК партії» чи «Колегії Уповноважених».

Така практика покайних заяв є зовсім чужою духові західньої демократії і невід'ємною частиною системи і практики «найдемократичнішої демократії». А тому й ясно, котру саме з тих двох демократій рад стосувати Л. Ребет.

12. САМОІМЕНУВАННЯ, ФІУРЕРПРИНЦИП І ПРИВЛАСНЕННЯ ЧУЖОЇ НАЗВИ ЯК — »ПРИНЦИПИ ДЕМОКРАТІЇ«

В стосованні фіурерпринципу пішов Л. Ребет консеквентно далі. Коли йому не вдалося видобути від С. Бандери підпису під предложенною покайною заявою, Л. Ребет проголосив створення «Колегії уповноважених у складі Л. Ребета і З. Матли» як найвищого керівного органу ЗЧ ОУН. Це було очевидним запереченням змісту і духа предложеного ним «Доручення з Краю», і то так

з формально-правного боку, як і з огляду на суть, та явним запереченням вимог західньої демократії. Л. Ребетові як абсолювентові правничих студій мусіло бути відомим, що «Колегія Двійки» є зовсім іншою інституцією, як «Колегія Трьох» і тому наука права не припускає можливості творити «Двійку» на підставі доручення чи уповноваження створити «Колегію Трьох». Така заміна є явним фальшуванням волі того, хто уповажнення давав, бо заміна «Трійки» «Двійкою» вимагає нової, виразної згоди на це від того, хто дає повновласть. Тимбільше, що сенсом творення «Трійки» було покликання органу, зложеного не з трьох випадкових людей, а з представника ЗЧ ОУН, представника Ребетової групи, т. зв. «опозиції», і третього, неутрального. (Зенон Матла працював до лютого 1954 р. в системі ЗЧ ОУН; але, в 1946 р. запротестував був з формальних причин проти одноголосно прийнятої тоді постанови ЗЧ ОУН про усунення Л. Ребета з ОУН, а пізніше не займав ніколи виразного становища до конфлікту, а тому й уважався загально неутральним у справі конфлікту Л. Ребета з ЗЧ ОУН). Створення ж «Двійки» замість запропонованої «Дорученням з Краю» «Трійки», тобто відсунення представника ЗЧ ОУН і перехід З. Матли з позиції неутральності на позиції групи Л. Ребета, перекреслює зовсім цю інтенцію «Доручення з Краю», бо замість запропонованого органу, зложеного з представника ЗЧ ОУН, представника групи Ребета і одного неутрального, творить орган, зложений тільки з двох представників групи Ребета. Тож кожна, критично думаюча й об'єктивна людина мусить признати, що створення «Двійки» є і формально, і суттєво, явним запереченням пред'явленого «Доручення з Краю».

Ми вже й не згадуємо про диковинність самої форми «Колегії Двох», створеної абсолювентом правничих наук, під час коли кожному правникові відомо, що від двох тисяч літ існує й обов'язує загально прийнята правна засада, яка вимагає, щоб «колегія» складалася найменше з трьох осіб («Трес фаціонт коллегіюм«!).

А факт, що «Двійку» як найвищий керівний орган ЗЧ ОУН створено без уповноваження, а то й виразно всу-

переч дорученню Проводу ОУН на Українських Землях, та без згоди і проти волі загалу членства ЗЧ ОУН, вказує виразно, що автор «Двійки» застосував антидемократичний фюрерсько-диктаторський принцип самоіменування.

Не диво, що визнавши себе самого компетентним джерелом і носієм суверенітету ЗЧ ОУН, Л. Ребет «декретом» «Двійки» розв'язав вибраний Конференцією ЗЧ ОУН Провід ЗЧ ОУН і визначив по своїй уподобі новий «Провід», «Політичну Раду» та інші керівні органи. Завершенням цього фюрерського шалу був «декрет», згідно з яким — ЗЧ ОУН перестали бути ЗЧ ОУН, а стала ними — горстка прихильників Л. Ребета. В західно-демократичній системі такі устроєво-правні герці вважаються анекдоткою, що, як кожна анекдотка, не може бути трактована серйозно і, тим більше, не може мати ніякого правного значення. Очевидно, згідно з західно-демократичними принципами, Л. Ребетові та його прихильникам вільно вийти з ОУН і створити нову організацію чи партію так, як це вони й зробили фактично, але тоді вони мусять чесно і лъояльно заявити, що це нова партія, для якої теж мусять підшукати нову, невживану іншими назву. Інакше — це в оцінці західньої демократії протизаконне підшивання себе під чуже ім'я.

Практикуються, натомість, такі методи в «найдемократичнішій демократії»: на всіх інсценізованих більшевиками міжнародних з'їздах виступає завжди двох-трьох американців, англійців і т. д., які категорично заявляють, що в імені американського народу не має права говорити американський президент і американський уряд, а в імені англійського народу англійський прем'єр та англійський уряд, бо то ж «фашисти» й «диктатори», а тільки вони, цих двох-трьох «найкращих» «представників народу».

Значить, — привласнення собі новосформованою партією Л. Ребета назви «ЗЧ ОУН» без згоди і проти волі дійсної ЗЧ ОУН є в оцінці західньої демократії протизаконним і злочинним підшиванням себе під чуже ім'я. Таку практику, разом з практикою виступати з

власного уповноваження в чужому імені, визнає і стосує тільки «найдемократичніша, народня демократія».

Як же мусіла виглядати ліквідація конфлікту в ЗЧ ОУН на підставі пред'явленого «Доручення з Краю» — згідно з принципами західньої демократії?

13. ЯКИМ МУСІВ БУТИ ПЕРЕБІГ ЛІКВІДАЦІЇ КОНФЛІКТУ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ ЗАХІДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ, ЯКЩО «УПОВНОВАЖЕННЯ» ДІЙСНІ?

Насамперед, — датоване й підписане Проводом ОУН рішення мусіло бути передане на письмі в оригіналі кожному з трьох уповноважених окремо, і, крім цього, Проводові ЗЧ ОУН, і ЗП УГВР як репрезентантові «опозиції». Вислідом цього повинна бути заява кожного з трьох уповноважених про прийняття уповноваження та заява Проводу ЗЧ ОУН про передання своїх прав Колегії Уповноважених, — очевидно, трьох! — і заява представництва «опозиції» про підчинення себе тій Колегії Уповноважених. Це був би перший крок, акт демократичного встановлення нового тимчасового Проводу ЗЧ ОУН.

Другим кроком мусіло бути — підготовлення Колегією Уповноважених Конференції ЗЧ ОУН на основі докладно накреслених Проводом ОУН на Українських Землях напрямних і передання так скликаній Конференції ЗЧ ОУН справи конфлікту в ЗЧ ОУН та всіх інших зв'язаних з цим проблем устрою і дії ЗЧ ОУН для вирішення. Бо ж згідно з вимогами західньої демократії тільки загальний збір членства, що ним в цьому випадку є Конференція ЗЧ ОУН, є компетентною установою для вирішування всіх справ внутрі ЗЧ ОУН та визначування своїх дієвих напрямних. Згідно з вимогами західньої демократії і — тієї демократії, що її визнає Провід на Українських Землях і ЗЧ ОУН, і що її вони змогли в відповідній дозі застосувати до особливостей структури і дії підпільної організації. ЗЧ ОУН, всупереч неправдивому твердженню Л. Ребега,

свою автономію в структурі ОУН і свої окремі права таки мають: вони визначені в «Тимчасовому Статуті ЗЧ ОУН», прийнятому Закордонним Центром ОУН в 1946 р. і затвердженому Проводом ОУН в липні 1946 р. (Все це, очевидно, мусить бути відомим Л. Ребетові, бо ж у «Українському Самостійнику» ч. 5-6 з датою 6 лютого 1955 р. у фейлетоні «Світла і тіні ОУН» він подає, що в тому році, в 1946-ому, коли Статут укладаю, ухвалювано й затверджувано, він, Л. Ребет, був Генеральним Суддею ЗЧ ОУН!).

Вирішення Конференції ЗЧ ОУН, затвержені Проводом ОУН на Українських Землях, були б остаточною ліквідацією конфлікту, зобов'язуючи всіх членів ОУН за кордоном. Тим же, що вважали б неможливим підчинитись тим рішенням, залишалось право виходу з ЗЧ ОУН, або — залишення в рядах ОУН, але переходу з Закордонних Частин ОУН до Крайових Частин шляхом відходу з чужини в Україну.

Якщо ж уконституування Колегії Уповноважених в названому в «Дорученні Краю» складі було з якихось причин неможливе, тоді «Доручення» мусіло повернутись до автора для визначення нового персонального складу «Колегії».

Такою мусіла бути процедура в цьому випадку, якщо вона мала впливати і бути згідною з принципами західньої демократії. Коли ж застосовано процедуру, суперечну цьому в кожному пункті, то цим засвідчено, що її автори визнають не західню, але «народню» демократію. Бо ж суть західньої — або, як її окреслюють публіцисти визвольного руху на Українських Землях — здорової демократії в тому, що провідник одержує в кожному випадку своє становище з волі народу, діє згідно з волею народу і відповідає перед народом, отже в випадку політичної організації — обіймає свій пост згідно з волею загалу членства, діє згідно з волею загалу членства і перед членством відповідає. А Л. Ребет намагався стати провідником ЗЧ ОУН на підставі свого власного декрету, проти волі загалу членства ЗЧ ОУН, діє проти інтересів спільноти ЗЧ ОУН, — як і проти інтересів всего українського визвольного руху й української спра-

ви взагалі, — і відмовляється стати до звіту перед загальом членства ЗЧ ОУН, хоч заявляє весь час, що він діє в імені ЗЧ ОУН.

14. ДВА ДУЖЕ РІЗНІ РОЗУМІННЯ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ДУМКИ І СЛОВА

Характеристичною для дійсного розуміння Проводом ОУН на Українських Землях і Проводом ЗЧ ОУН з одної сторони, а з другої Л. Ребетом та його групою одної з основних вимог здорової демократії, а саме свободи думки й сумління та пошани чужих переконань, є їхня постава до тієї вимоги в зв'язку з конфліктом в ЗЧ ОУН. Коли в ЗЧ ОУН виринула різниця поглядів на деякі ідеологічно-устроєво-програмові питання, то становище Проводу ОУН на Українських Землях до питання різниці думок і дискусії було з'ясоване так:

«Розходження, що виникли між ЗЧ ОУН і «опозицією» в ідеологічно-політичних, програмово-устроєвих, практично-політичних, внутрішньо-організаційних питаннях, вважаємо цілком природними для нашої Організації.

«Це факт, що Постанови III-го НВЗ ОУН потребують деяких змін і доповнень. Тож цілком природньо, коли проекти таких змін вже сьогодні обговорюються, хай і гостро, бо тільки з таких дискусій можуть викристалізуватися здорові і правильні погляди».

Значить, Провід ОУН на Українських Землях засвідчив на практиці пошану думки інших, толерантність до критичних завваг та пошану свободи думки й сумління.

Так само поставився до цього питання й Провід ЗЧ ОУН. З його ініціативи було улаштовано кілька спеціальних сходів провідного членства ЗЧ ОУН, на яких члени «опозиції» мали змогу свobodно представити свої погляди та висловити свої критичні думки. Таку можливість дано членам «опозиції» й на Конференції ЗЧ ОУН.

Зовсім інакше поставився до цього питання Л. Ребет і його група. Він відразу переніс справу різниці думок в ту площину, що — хто проти його поглядів, той «проти Краю», «проти Батьківщини». Значить, застосував мо-

ральний терор. Немає сумніву, що в умовинах можливості покористуватись ексекутивною державної влади, таке твердження, що хтось, висловлюючи свою думку, є »проти Батьківщини« було би вступом до його арештування й піддання поліційним репресіям. Значить, своєю постановою до дискусії над спірними питаннями Л. Ребет виявив свою нетолерантність до інших поглядів і ворожість до свободи сумління, думки і слова.

Ілюстрацією тієї нетерпимости Л. Ребета до свобідного обміну думок і його замилювання до стосування морального терору є публікація в органі його групи листів П. Полтави та О. Горнового до Проводу ЗЧ ОУН і до ЗП УГВР. Згідно з цитованою нами засадою, висловленою Крайовими публіцистами і Проводом ОУН на Українських Землях, що »то ж цілком природньо, коли проекти змін (Постанов III-го НВЗ ОУН) вже сьогодні обговорюються, хай і гостро, бо тільки з таких дискусій можуть викристалізуватися здорові і правильні погляди«, — крайові публіцисти П. Полтава та О. Горновий прислали за кордон свої листи, висловлюючи в них свої думки щодо поодиноких питань, як свій голос у тій дискусії. У примітці до листів обидва автори виразно зазначили, що листи призначені тільки для провідних членів ЗЧ ОУН, які беруть участь у дискусії, і тому вони забороняють публікувати їх повністю, чи уривками. Та ця заборона мала значення для Л. Ребета тільки так довго, як довго жили автори листів. Коли ж у 1953 р. прийшла вістка про смерть П. Полтави, Л. Ребет помістив у »Сучасній Україні« побіч повідомлення про смерть П. Полтави відповідно спрепаровані уривки з його листа з 1949 р. під демагогічно злобними заголовками: »П. Полтава спростовує С. Бандеру«, »Розрив С. Бандери з підпіллям«. (Гл. »Сучасна Україна« ч. 10 (61), 17. 5. 1953). Так поступив він теж з писаннями О. Горнового. Значить, смерть крайових публіцистів використав Л. Ребет для того, щоб навіть писання тих, які виразно заявили за свобідним обміном думок, ужити при тенденційному зінтерпретованні їх як засобу морального терору проти свободи думки і слова.

15. Л. РЕБЕТ ДІЛИТЬ «ДЕМОКРАТИЧНО» УКРАЇНСЬКУ ГРОМАДУ НА «МАСУ» І НА «КЛЯСУ ЛУЧШИХ ЛЮДЕЙ»

Поведінкою в організованому житті виявив Л. Ребет ще один важливий фрагмент свого розуміння демократії: поділ на «масу» і на «клясу кращих людей». Вимагаючи від загалу ЗЧ ОУН безоглядного послуху в кожній ділянці супроти Проводу ОУН на Українських Землях, Л. Ребет у той же час вимагав для себе самого і своїх однодумців права абсолютного непослуху супроти Проводу ЗЧ ОУН, мовляв, — загал членства ЗЧ ОУН це «маса», а він і його однодумці це «кляса кращих людей», яка мусить мати особливі привілеї. Вимогу такого поділу членства ЗЧ ОУН на «масу» і на «клясу кращих людей» зголошував Л. Ребет послідовно і вперто. Бачучи наочно на різних сходинках і, зокрема, на Конференції ЗЧ ОУН, що представлені ним погляди поділяє зовсім невеличка кількість членства, а проти них заявився загал членства, він зажадав, щоб обов'язуючими визнати такі представлені ним погляди «кляси кращих людей», а не погляди членства, бо це ж «маса».

В моральній площині поділ на «масу» і «клясу кращих людей» фіксується вперто на сторінках преси партії Л. Ребета безупинним порторюванням, що члени партії Л. Ребета — «мозок і серце нації», «сметанка руху», розумна, ідейна, чесна «кляса кращих людей», а їхні противники, загал членства ЗЧ ОУН — це «примітивні», «апаратчики», «поплентачі», «неграмотна і неморальна маса». Для ілюстрації — кілька розділів з їхньої преси:

»Тоді, коли доповідь (члена партії Л. Ребета) стояла на високому рівені і для кожного об'єктивного слухача була цінним оглядом сучасного положення української справи, дискусія — якщо можна цього слова ужити, — стояла під знаком організованої акції приклонників С. Бандери. Вони не спромоглися ні на одне річеве питання, чи голос в дискусії, що стосувалися б теми виголошеної доповіді, кількох збалансированих інструкціями «гори», до речі, неповинних людей, відчитували, деколи з трудністю, напи-

сані «напрямні для дискусії», а змобілізовані кадри били в долоні, аж руки пухли». («Український Самостійник», ч. 43, 24 жовтня 1954, «Прибічники С. Бандери»).

«Некритичні апаратчики живо оплескували виступ пана доктора, згори знаючи, що по його стороні «правда». (Мова про виступ у дискусії П. Мірчука на доповідях М. Лебеда і М. Прокопа у Філядельфії; »У. С.« ч. 44, 31 жовтня 1954 р., »Доповіді...«).

«Знова дивним та «гореславним» була постава людей з групи С. Бандери. Бідні «низи» дістали наказ компромітувати та зривати всякі доповіді, які роблять не їхні люди... А що ті «низи» не мають чим компромітувати, то кричать все, що попаде на язик». («У. С.» ч. 42, 17 жовтня 1954 р. »Політичні доповіді«).

І так послідовно, майже в кожному числі »У. С.«: однодумці Л. Ребета це інтелігентні, розумні, чесні, характерні «лучші люди», «іберменші»; а члени ЗЧ ОУН — «безкритичні апаратчики», півграмотні «нешчасні низи», взагалі «темна маса», «унтерменші».

А в ділянці права задокументовано цей поділ на упосліджені «маси» і на упривілейовану «клясу лучших людей» при нагоді історії з видавництвом «Український Самостійник». Санкціонуючи привласнення в-ва п. Ріпечким, який несовісно надужив свого становища «видавця», Л. Ребет задемонстрував, що в його розумінні демократії — голос одного члена «кляси лучших людей» має більше значення, чим голос тисячів таких самих співвласників в-ва, але членів «маси».

16. ЗАСАДИ «ДЕМОКРАТІЇ», ЩО ЙХ ЗАСТОСОВУЄ В ПРАКТИЦІ Л. РЕБЕТ: САМОМЕНУВАННЯ І «ФЮРЕРПРИНЦИП», ТОТАЛІСТИЧНА ДИКТАТУРА, ЗАПЕРЕЧЕННЯ СВОБОДИ ДУМКИ І СЛОВА, КЛАСОВІСТЬ

Реасумуючи висновки з постави Л. Ребета і його однодумців в організованому суспільному житті, ми бачимо, що суттю тієї демократії, яку визнає Л. Ребет, якщо переставити все в площину державного думання є:

Організування і дія державної влади на основі принципу: «Для народу — без народу»;

Тотальна зверхність державної влади над усіма громадянами в кожній ділянці життя, з правом визначування політичним організаціям їхньої ідеології, програми, тактики, структури і персональної обсади проводу. Проти свободи політичних організацій.

Строго зберіганий принцип «фюрерства» в усіх клітинах організаційної структури.

Стосування практики «покаянних заяв».

Перехоплювання влади на підставі самоіменування.

Діяння в чужому імені без його згоди і проти його волі.

Заперечення свободи сумління, думки і слова.

Поділ громадянства на упривілейовану «клясу кращих людей» і упосліджену «масу».

17. ПРАКТИКА ЗЧ ОУН ЦЕ ПРАКТИКА ПОЛІТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХІДНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРАЗКУ: ВИЗНАВАННЯ ЗДОРОВИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ В ТЕОРІЇ Й ПОСЛІДОВНЕ СТОСУВАННЯ ЇХ У ПРАКТИЦІ

А якою була і є практика ЗЧ ОУН в трактуванні демократії? Чи розходиться вона з декларативним становищем ЗЧ ОУН?

На початку цього розділу ми навели статтю з «Української Трибуни», в якій було згадано про належну пошану демократичних принципів суспільно-громадського життя Організацією Українських Націоналістів на Західно-Українських Землях до 2-ої світової війни. І таку саму пошану демократичних принципів громадського життя Закордонними Частинами ОУН ми бачимо після 2-ої світової війни. Загально відомо, що в усіх європейських країнах, де перебували українські емігранти, члени й прихильники ЗЧ ОУН становили завжди абсолютну більшість між ними. Надто, революційна ОУН була єдиною, на якій у тих часах не було тіні коляборації. А однак, мимо цих афутів, ЗЧ ОУН не виявляли ніякої охоти підпорядкувати собі все громадське життя. Навпаки, саме з ініціятиви ЗЧ ОУН твориться демократична система суспільно-громадського життя української еміграційної громади, повстає ЦПУЕ, СУБ і інші громадсь-

кі представництва й установи. І в кожному випадку саме члени й симпатички ЗЧ ОУН були тими, що стояли на сторожі пошани дійсної демократії в побудові структури тих установ та їхньої дії.

(Про те, що могло бути інакше, якщо б у ЗЧ ОУН була ворожість до демократії, говорить найкраще історія з робітничим табором у Гіссен в західній Німеччині: Коли там ЦПУЕ назначило командантом п. Шинкаря, члена проводу УРДП, то провід тієї партії використав це для того, щоб завести в таборі безоглядну диктатуру УРДП, з забороною виборів і явним переслідуванням інакше-думаючих. Нахилу до такої практики не виявили ЗЧ ОУН ніколи).

Свою демократичність у практиці виявили ЗЧ ОУН і в ділянці суспільно-політичній. ЗЧ ОУН взяли участь в організуванні УНРади як політичної репрезентації всієї української еміграції, ставлячи весь час рішучу вимогу побудови тієї репрезентації на демократичних принципах. І коли ЗЧ ОУН були змушені вийти з УНРади, то одною з головних причин цього була вперта ворожість «ядра» УНРади до демократичних принципів. Це й було виразно підкреслено в заяві фракції революційної ОУН. Про це писав виразно теж С. Бандера у своєму «Слові»:

»Ми ніяк не погоджуємося з антидемократичними засадами конструкції Нац. Ради, яка цілком не бере до уваги, ігнорує думку і волю загалу громадянства і не дає жодного місця для неї... Обстоюємо побудову консолідаційного центру на здорових принципах, на засадах народоправства. Речником і реалізатором прагнень українського народу є за кордоном ціла політично-активна еміграція... Ми проти групової безконтрольності й диктатури... Відокремлення партій від громадянства, їх замкнення в собі й відсутність будь-якого їх впливу на суспільство й контролі суспільства над ними — це вияви нездорового стану, а будувати на ньому Національну Раду — це система олігархії, а не демократії. Ми проти такої системи. Політичні організації й партії мусять стояти під контролем загалу громадянства тим способом, що ведуть серед нього діяльність, пред-

ставляють йому свої позиції, а громадянство — народні маси, схвалює їх або відкидає своєю участю чи неучастю в їх акціях, піддержкою, більшою чи меншою, в політичному і суспільному житті, а передусім у найбільш безпосередній формі — **виборами**». (С. Бандера: «Слово до Українських Націоналістів-Революціонерів за кордоном», ст. 43-44).

Така постава ЗЧ ОУН у громадському і політичному житті, ясно сформульована декларативно і консеквентно підтверджувана в дії, на практиці, говорить переконливо про щирість демократичности позицій ЗЧ ОУН. Одночасно вона чітко відрізняється від постави «опозиції», яка, опанувавши ЗП УГВР, не виявила найменшої охоти співпрацювати з іншими середовищами, а навпаки, намагається присвоїти собі право політичного монополію.

18. ВИСНОВКИ

Провівши конфронтацію програмового змісту концепції нового суспільно-політичного ладу, виложеного в Програмових Постановах III-го НВЗ ОУН та в уточненнях Конференції ОУН на Українських Землях в червні 1950 р. і в писаннях крайових публіцистів ОУН, з тією, що її виклав у своїй декларативній статті в офіціозі ЗЧ ОУН «Визвольна Політика» Степан Бандера, а, з другої сторони, видедукувавши суть тієї концепції, що її визнає Л. Ребет, на підставі його практики в організованому суспільно-політичному житті, ми приходимо до таких засадничих стверджень:

1. III-ій НВЗ ОУН в серпні 1943 р. визначив у своїх Програмових Постановах зміст суспільно-політичного ладу майбутньої української держави, що його визнає ОУН, та окреслив його терміном «новий суспільно-політичний лад». Конференція ОУН на Українських Землях в червні 1950 р., акцентувала цей зміст, але замінила назву «новий суспільно-політичний лад» на «демократичний лад», при чому в окремих роз'ясненнях подано застереження, що а) ОУН на Українських Землях «не робить з демократії ні фетиша ні божка» і б) ОУН на Українських Землях розрізняє різні

демократії, а тому говорячи про демократію, старається уточнити, про яку саме демократію мова.

2. Зміст концепції суспільно-політичного ладу, визначений III-ім НВЗ ОУН в серпні 1943 р. й акцентований Конференцією ОУН на Українських Землях в червні 1950 р. є тотожний зі змістом концепції, що її виклав в офіціозі ЗЧ ОУН у 1946 р. Степан Бандера. А це значить, що ОУН на Українських Землях і ЗЧ ОУН, а в тому й Степан Бандера, визнають одну й ту саму концепцію суспільно-політичного ладу.

3. Л. Ребет і його група визнають власну, зовсім окрему концепцію суспільно-політичного ладу. Ця концепція Л. Ребета, всупереч його заявам, що це інтерпретація «крайових позицій», є в дійсності суперечною тій концепції, що її визнає ОУН на Українських Землях, а в тому й усі публіцисти революційно-визвольного руху на Українських Землях, і ЗЧ ОУН, а в тому й Степан Бандера.

III. Проблема ідеології та світогляду

1. «ОПОЗИЦІЯ» ЗАЯВЛЯЄ, ЩО ПОЛІТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ НЕ ПОТРЕБУЄ ЄДИНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ТА ЩО НА ТАКОМУ СТАНОВИЩІ СТОЇТЬ ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Черговим об'єктом полеміки стали питання ідеології та світогляду українського революційно-визвольного руху як окремої політичної одиниці, та людини українського революційно-визвольного руху зокрема. Викликаючи дискусію над цією проблемою, «опозиція» поставила в началі дискусії питання: Чи український революційно-визвольний рух взагалі має якийсь один, свій власний, світогляд, одну ідеологію, чи, навпаки, дозволяє кожному зі своїх членів визнавати таку ідеологію, яка йому подобається, та мати любий світогляд, або й не мати ніякого?

Поставивши таке питання, т. зв. «опозиція» заявляє у своєму памфлеті п. з. «З постанов ширшої наради членів ОУН за кордоном», виданім у вересні 1949 р., нібито — «ОУН розцінює як позитивне явище співпрацю визнавців різних світоглядів» і додає:

»6. Беручи до уваги те, що викінчені світоглядові конструкції є твором наверхствувань поколінь і що вони оформлюються в повільному історичному процесі довкола переданих традицією вартостей, треба сподіватися, що питомий український світогляд витвориться органічно в умовах, коли українська духовність і культура можуть свobodно виявитися й оформитися.

»7. З тієї причини також ОУН не перерішує на сучасному стані визвольної боротьби питання уточнювати свої світоглядові основи, не зв'язує свої дії з окремими доктринами та догмами і не узалежнює від того дії й ударности національно-визвольного руху. Незмінним, однак,

є постулат боротьби за державу аж до її успішного завершення».

Цим «опозиція» поставила твердження, нібито ОУН на Українських Землях стоїть на становищі, що завершений світогляд можна мати щойно у своїй державі, а до того часу політичній організації мати свій завершений світогляд неможливо і непотрібно.

Таку інтерпретацію «крайових позицій» ОУН в цьому питанні дало й опановане «опозицією» ЗП УГВР. В «Комунікати ЗП УГВР» з датою січня 1950 р. читаємо про це:

«Український національно-визвольний рух не бачить потреби зв'язувати себе з будь-якою філософічною системою і на її ґрунті розвивати свій світогляд чи ідеологію. Світоглядові й ідеологічні позиції, що були вислідними пов'язання з філософічними системами та були панівні в українському революційно-визвольному русі до 1941 року, не виправдали себе і, особливо в зустрічі з середніми й східними українськими землями, не склали проби життя. Тому український національно-визвольний рух не зв'яже себе з філософічною системою т. зв. волюнтаризму, хоч ставить вимогу життєвої вольовості поодинокій людині.

«Український національно-визвольний рух притримується тільки політичних ідей і не накидає будь-яких світоглядово-філософічних принципів. Участь у визвольно-революційній боротьбі бере кожний без огляду на його світоглядові переконання».

Піддержуючи консеквентно таке твердження, «Сучасна Україна» ч. 3. з датою 4. 2. 1951. пише в своїй дописці до статті О. Горнового:

«Серед членства і прихильників ОУН на еміграції поширений ще й далі погляд, що ОУН зв'язується з «ідеалістичною філософією», так як вона була виложена в писаннях Д. Донцова. Зокрема багато плутанини вводять в те питання публікації «Сурми», «Українського Самостійника», «Вісника» (Нью Йорк) і зближеної до тих органів преси. Теж і принагідні видання, інструкції, тощо можуть викликати враження, що націоналістів «обов'язує волюнтаристичний світогляд», знаний тільки з дуже не-

ясних фраз, і що із вступленням до Організації Українських Націоналістів зв'язане підписання якогось »Кредо«.

Редакція »Сучасної України« вважає, очевидно, що ні, що ані ОУН, ані окремі її члени ніякого свого »Вірую« мати не потребують. З протилежної думки редакція »Сучасної України« посміхається при нагоді рецензії статті Б. Кравціва у »Віснику ООЧСУ«:

»Кравців — пише »Сучасна Украина« ч. 10. з датою 4. 5. 1952. — зв'язував би, виходило б, долю ОУН з якимись догмами — бодай з ідеалізмом. Біда тільки, що й ідеалізму є багато напрямків, наприклад католицький і православний. Тоді з яким ідеалізмом, пане Кравців? А може б отак собі починати якусь тридцятилітню війну, коли не двох релігій, то бодай світоглядів — ідеалістичного й матеріялістичного?.. В такий сліпий кут заганяє націоналістичне сектярство«.

Так толкує позиції ОУН на Українських Землях у питанні ідеології й світогляду емігрантська »опозиція«. Але, чи це справді становище ОУН на Українських Землях?

2. ЩО ТАКЕ »ІДЕОЛОГІЯ« І »СВІТОГЛЯД«?

Заки перейдемо до розгляду того питання, ми, насамперед, поспробуємо уточнити, що це таке ідеологія та світогляд, щоб ми знали, про що йде мова, і не плутали різних понять та окреслень.

ІДЕЯ. Слово »ідея« як наукове окреслення з'являється вперше в писаннях старо-грецького філософа Платона. У своєму філософичному вченні Платон каже, що кожна річ і кожне явище, яке ми бачимо на цьому світі, є тільки відблиском дійсної речі, чи дійсного явища, що існують десь у засвітах, поза нашим світом. Відблисків одного й того самого може бути багато. Але всі вони, подібно як відблиски в дзеркалі чи воді, є несовершенними, менше або більше викривленими; совершенним є тільки той первісний предмет, первісне явище, що існує десь далеко поза нашим світом, і що його Платон називає окресленням »ідея«.

Те окреслення залишилось в науці, але прибрало де-що інакше значення. Пізніші мислителі стали на стано-

вищі, що такий совершенний образ явища чи предмету існує не насправді десь там поза нашим світом, але тільки в уяві людини: людина спостерігає браки, недоліки і блуди кожного явища і в своїй уяві малює образ, як повинно б дане явище виглядати, щоб тих недоліків, браків і блудів не було. Оце уявлення кращого вигляду якогось явища й називає сьгоднішня наука ідеєю, а конкретну — найвищу і досконалу форму того уявлення — ідеалом. Наприклад: спостерігаючи блуди політичного ладу, в якому один нарід гнобить другий, ми творимо в своїй уяві образ кращого ладу, де такого гноблення немає, образ волі, свободи. І про цей уявлений образ кращого, ми й кажемо, що це ідея свободи народів. Якщо ж ми спробуємо уявити собі, яка ж це конкретна форма політичного ладу може бути зразковим здійсненням тієї ідеї, то перед нами стане образ — самостійної держави. І це є ідеал. В цьому випадку ми й кажемо: нашою політичною ідеєю є свобода народів, а нашим політичним ідеалом є суверенна, самостійна держава.

Тільки ж, ідея — це не само уявлення, не сам мертвий образ у нашій уяві. Цей образ є витвором нашого хотіння, нашої віри, що так оце буде краще, через те й душевним поштовхом до змагання здійснити цей образ. Проф. Володимир Старосольський каже про це:

»Суспільна ідея це не тільки думка. Це вислів бажання, стремління, домагання — одним словом, це поняття моторичного змісту... Чиста думка сама собою не в силі стати поштовхом суспільного руху. Для цього треба, щоб вона до певної міри »арационалізувалася«, щоб стала не тільки предметом розумного переконання, але також предметом почування, віри, недискутованим вже гаслом, яким люди захоплюються та переймаються«.

ІДЕОЛОГІЯ. Ідея — це уявлення кращого ладу в одній ділянці людського життя. Але ж людське життя характеристичне тим, що в ньому всі ділянки тісно пов'язані одні з одними і відокремити котрусь з них неможливо. А тому кожна людина мусить брати участь в кожній ділянці, або бодай займати становище до кожної з них. Значить, вона мусить брати до уваги ідеї кож-

ної ділянки. З цього факту всеобіймаючости й неподільності життя випливає вимога творити всеобіймаючу сукупність ідей, як цілість. Ясно, що цілість є природньою лише тоді, коли всі її складові частини допасовані одні до одних, згармонізовані. Це стосується й ідей. Така всеобіймаюча, згармонізована в одну систему сукупність ідей називається в науці ідеологією. Отже, **ідеологія — це гармонійна, всеобіймаюча система ідей, тобто уявлень кращого ладу в цілому і в кожній ділянці життя зокрема.**

При цьому важно підкреслити, що характеристика ідеї, підхоплена вдало в цитованій нами оцінці проф. В. Старосольського стосується тимбільше цілісної сукупності ідей, тобто ідеології.

СВІТОГЛЯД. Але, ідея існує не тільки в науковій теорії: вона існує насамперед в духовості людини, як її складова частина. Бо ж людина це не якийсь мертвий апарат, що тільки фотографує все, що бачить і заховає фотознімку в своєму умі, в своїй пам'яті. Людина це одуховлена істота: спостерігаючи різні явища, людина оцінює кожне з тих явищ по своєму, надає їм своє значення, місце і рангу. А мірилом для цього є відповідна ідея, що живе в духовості тієї людини. І, як наука намагається завжди впорядкувати ідеї в одну гармонійну систему, звану ідеологією, так намагається робити те саме духовість людини. Ідеї, що є частиною духовости людини, це так сказати б, віконця, через які людський дух дивиться на світ. І тому всі ті ідеї, що живуть у духовості людини, разом, називаються світоглядом. І, як ідеологія в науці, так світогляд у людини, це всеобіймаюча цілість, сукупність уявлень про кожне явище, з кожної ділянки життя і буття. Цілість, очевидно, гармонійна, в якій усі її складові частини допасовані одні до одних: цілість, в якій одна ідея випливає з другої, або її доповнює.

Стараючись стисло формувати наше уточнення, ми кажемо: Світогляд — це всеобіймаюча, гармонійна сукупність ідей, що живуть у людській духовості як її частини, тобто, — це гармонійний збір основних поглядів людини на внутрішній зміст і внутрішній зв'язок всіх

явищ буття, природи і життя людини; сукупність поглядів, що уможливило людині розуміти світ і визначувати кожному явищу його вартість, значення і рангу. **Отже, — світогляд — це упорядкована система пізнань про світ і про норми відношень і поступовань супроти людей.**

Як бачимо, поняття ідеології та світогляду дуже споріднені: і одне, і друге, це всеобіймаюча, гармонійна сукупність ідей. Тільки що ідеологія це сукупність ідей як теоретично сформульованих думок, значить, **ідеологія — це частина науки**, наукова система; а світогляд це сукупність ідей як невідривних первнів духа даної людини, отже, **світогляд — це частина людської духовости.**

Світогляд може формуватись у людини або у висліді познайомлення з якоюсь ідеологією, шляхом перебрання з тієї ідеології поодиноких ідей і включення їх у свою духовість, або шляхом власних висновків з обсервації життя. А тому світогляд не мусить виявлятись у формі словних окреслень; світогляд людини може виявлятись теж тільки безпосередньо поставою тієї людини до поодиноких явищ життя, її реакцією, її дією. Тому, якщо якась людина не вміє визначати словами свого світогляду, то це зовсім не значить, що вона його не має. Кожна духово розвинена людина мусить мати свій світогляд.

При уточнюванні поняття ідеології та світогляду ми підкреслювали, що це сукупність ідей всеобіймаюча. На цей момент ми хочемо звернути увагу ще й окремо, бо з ним прийдеться нам зустрітись при розгляді питання ідеології українського визвольного руху, та світогляду людини українського визвольного руху.

Суспільне життя людини складається з різних ділянок. Усі вони пов'язані одна з одною в певній ієрархічній залежності. Але, незалежно від цього, існуюча ситуація змушує людину зосереджувати свою увагу в даний період на одній ділянці більше, на другій менше. Раз головна увага суспільства скеровується на питання релігії, раз на питання політичного ладу, то знов на питання економічних стосунків. Але це зовсім не значить, що інші ділянки в той час перестали існувати і тому людина обмежила свій світогляд, а політичний рух свою ідеологію тільки до питання ділянки, в даний мент

актуальної. Так воно зовсім не є і бути не може. Спрощуючи, це можна б порівняти з фізіологічним життям одиниці: в один мент вона звертає головну увагу на їжу, в інший мент на пиття, в ще інший на спання; але з цього ніяк не виходить, що може бути одна людина, яка тільки їсть, друга, яка тільки п'є, і третя, яка тільки спить. І, точнісько так, як у фізіологічному житті одиниці їжа, пиття та спання нерозривно пов'язані одне з одним в одну цілість, так нерозривно пов'язані одне з одним в одну цілість у суспільному житті ділянки: релігії, культури, політики, господарки і ін.

З цим питанням в'яжеться заміт, що ось, мовляв, існує «світогляд релігійний», «світогляд літературний», «політичний» і т. п., отже світогляд, який обмежується тільки до питань однієї ділянки: до літератури, науки чи політики. Це, очевидно, просте непорозуміння. Наведені окреслення взято з поточної мови, в якій замість казати: «частина мого світогляду, що стосується питань літератури», або: «мої погляди на літературу», кажеється просто: «мій літературний світогляд». Тобто, мова в такому випадку йде про дотичну частину цілоти, а не про цілість. Світогляд як цілість є завжди всеобіймаючим.

3. ІДЕАЛІЗМ І МАТЕРІАЛІЗМ ЯК ОСНОВНІ ІДЕОЛОГІЧНІ НАПРЯМКИ І ЇХНЯ СУТЬ

ІДЕОЛОГІЧНО-СВІТОГЛЯДОВІ НАПРЯМКИ. Кожна людина має свій власний світогляд і кожен суспільно-політичний рух має свою власну ідеологію, що в меншій або більшій мірі різниться від інших. Але, всі світогляди та всі ідеології поділяються на дві основні групи, два основні напрямки: ідеалізм і матеріалізм. Ті два напрямки є протилежними і один одному протиставними.

ІДЕАЛІЗМ. Ідеалізм — це першість духа. Першість не тільки часова, але, що ще важніше, й дієва. Тобто — ідеалізм це не тільки визнання, що на самому початку буття дух був першим перед матерією, але й визнання, що при існуванні двох первнів, духа й матерії, первинним, творчим, керівним і формуючим чинником людсь-

кого буття в цілому і в кожному окремому його прояві є дух, а матерія є тільки засобом; значить, дух, а не матерія є підметом дії.

Цей засадничий принцип лягає в основу поглядів визна-вців ідеалізму теж на кожне окреме явище, на кожний окремий прояв людського життя і, тим самим, є тим стрижнем світогляду й ідеології, що надає їм характер органічної гармонійної цілості.

Віра. Питання часової первинності духа, це питання метафізики і — віри. Питання, що було на самому початку і що в абсолютному розумінні означає смерть людини, це питання трансцендентальне, тобто таке, яке переходить границі засягу наших тілесних змислів. Науково, тобто при допомозі наших змислів та при допомі об'єктивних матеріальних засобів розв'язати це питання не можливо. Людині залишається тільки вірити в таку чи іншу відповідь цього питання. До такого висновку приходить і наука, яка теж каже лише вірити в видвигані нею припущення — гіпотези. В житті віра нерозривно зв'язана з мораллю, що є контрольною діянням людини і тому віра має величезне значення для суспільного життя.

Людина. В ідеалістичному розумінні людина це одухотворена істота і як така становить цінність вже сама в собі. Очевидно, що для правильного функціонування людський організм потребує належного заспокоєння всіх своїх потреб. Але, не заспокоєння тілесних потреб, не їжа і спання є суттю життя людини. Тією суттю є духове життя: кожна людина має свій власний світ ідей, свої духові стремління, свої пориви, свою душу. Тим, саме, відрізняється людина від тварини, яка має зовсім подібний до людського тілесний організм і весь сенс життя якої й полягає в заспокоєнні потреб правильного функціонування її тілесного організму. Визнання духовості людини породжує вимогу визнання свободи людини, а визнання людини як одухотвореної цінності самої в собі — вимогу пошани гідності людини.

Родина. Становлячи вартість саму в собі і становлячи окрему цілість, людина є одночасно органічною частиною

людських спільнот, що з них першу клітину становить родина. В ідеалістичному розумінні, батьків і дітей єднає в одно окреме звено не само походження, не сам кровний зв'язок, а мужа і дружину не сам договір і його наслідки, але, насамперед, духово-моральний первень, ідея родинної спільноти. І, як окрема людина, так і спільнота людей, що нею є родина, становить в ідеалістичному розумінні окрему цінність і вимагає окремої пошани.

Нація. В ідеалістичному розумінні — нація це найвища органічна спільнота людей спільного походження та спільної культури й традиції, споених усвідомленням спільнотно окремішнього життя. Значить, ту спільноту творять люди, що, маючи спільне походження, зв'язані вузлами крові та мають спільне історичне минуле і завдяки цьому створили свою окрему культуру — мову, релігію, звичаї й обичаї, — та свою окрему традицію. Ця спільнота замешкує, звичайно, окреслену територію. Але, основним первнем тієї спільноти є свідоме прагнення спільнотно окремішнього життя, тобто — свідомість духово-моральної приналежності всіх її членів до спільноти, зовсім окремої від інших того самого роду спільнот, і їхнє змагання до збереження тієї окремішності.

Ідеалістичне розуміння нації, як бачимо, кладе наголос на духа нації, тобто на усвідомлене почуття спільної приналежності як на той первень, що з поодиноких людей, живих, мертвих і ненароджених, творить одну органічну і нерозривну цілість. Цим визнається окрему особовість нації, яка мимо психологічної і соціальної зрізничкованости поодиноких членів нації та їх гуртків, зберігає свою особовість і окремішність. А з цього випливає змагання кожної нації до свобідного вияву себе в кожній ділянці, до творення і розвитку своєї духової і матеріальної культури, до вияву всіх своїх творчих сил, до росту.

Духовий первень особовости нації, як найвищої людської органічної спільноти, зумовлює те, що **нація є явищем вічним**: поодинокі нації, як і поодинокі люди, родяться, живуть, розвиваються, занепадають і гинуть, даючи місце іншим; але само явище нації як найвищої людської

органічної спільноти існуватиме так довго, як довго існуватиме людство.

Держава. Зовнішньою формою нації є самостійна держава. Назовні — самостійна держава унаглядное окремішність нації і зберігає її суверенність; а всередині — держава, як правна інституція, що діє на визначеній території, регулює взаємовідношення всіх внутрішньо-національних сил. Будучи зовнішньою формою нації, держава мусить існувати так довго, як довго існуватимуть нації.

Історія. Нації є підметами історії, а самовиявлення націй, — їхня духовна і матеріальна творчість, — переплітана співпрацею поодиноких націй, то знов конфліктами поміж ними, становить зміст історії людства.

Гієрархія вартостей. Даючи такі основні засади розуміння наведених явищ життя, ідеалізм як світогляд та як ідеологія установає одночасно гієрархію їхніх вартостей: людина становить окрему цінність; але, вартість людини мусить вміщатися в вартості родини, а знов же вартості одиниці й родини та окремих гуртів — у вартості нації. Інтерес загалу є понад інтересом одиниці, а інтерес нації понад інтересами одиниць і поодиноких гуртів.

Мораль і етика. Людина як сотворіння одухотворене має вроджене відчуття добра і зла. Виховання й оточення впливають на людину в цьому випадку так, що те відчуття повністю або частинно приглушують, або скріплюють; але само воно як частина душі є вродженим кожній людині. Те вроджене відчуття добра і зла, що живе в душі кожної людини, називаємо мораллю, а зібрані наукою і впорядковані в одну систему правила моралі називаємо етикою. Ідеалізм вважає мораль частиною душі і, поскільки душа вічна, то й мораль є явищем вічним.

Активістичне наставлення. Кожна ідеологія та кожний світогляд, формуючись на засадах ідеалізму чи матеріалізму, надають йому свій особливий характер. А тому, так ідеалізм, як і матеріалізм, діляться на ряд напрямків. Ідеалізм української націоналістичної ідеології, наприклад, характеристичний вимогою активістич-

ного наставлення: він а) розглядає насамперед живі питання суспільного життя, б) сприймається як рушійна сила, що наказує змагати до формування світу згідно з визнаваними ідеями, отже до чину.

МАТЕРІЯЛІЗМ. Другим основним напрямком розуміння світу, протилежним ідеалізові, є матеріалізм. Він уважає, що єдиним первнем світу є матерія, тобто те, що ми можемо спостерігати змислами нашого тіла, або ствердити його існування при допомозі відповідних технічних апаратів, визначуючи його місце в часі і просторі; всі ж інші явища природи, згідно з вченням матеріалізму, це функція, рух матерії; поза матерією й незалежно від матерії не існує нічого.

Людина. Згідно з матеріалістичним вченням — людина це еволюційний продукт природи, своєрідна машина. Від свого попередника, мавпи, відрізняється людина лише тим, що має краще побудований мозок. Єдиною рушійною силою життя людини і всякої її діяльності є, як і в кожній звірині, конечність заспокоювати свої фізіологічні потреби. І, як працююча електростанція витворює електрику, а нагрівана піч тепло, так і мозок людини, функціонуючи, витворює думку, ідею і все те, що ми зevamo духовістю. Ніякий дух людини не існує, ніякої душі людина не має так, як не має її мавпа, кінь, чи хробак.

Родина. Така інституція накинена людині конечністю поносити правні конвенції за заспокоювання своїх полових потреб. Мужа і дружину в'яжуть разом тільки полові і маєткові інтереси та взаємні матеріальні зобов'язання, що випливають з договору про подружжя, а батьків і дітей в'яже тільки накинений суспільністю батькам обов'язок удержувати дітей.

Нація. Сталін, один із головних проповідників матеріалізму, дефініює поняття нації так: »Нація це історично виникла тривка спільність мови, території, економічного життя та психологічного чинника, що проявляється у спільності культури«. Цим визначенням звертає він увагу на два основні моменти матеріалістичного розуміння нації: 1) нація це явище історичне; інакше кажучи, — нація як явище соціального життя є витвором умовин

життя певної доби, вона з'явилась як вислід особливостей економічно-соціального життя певного періоду історії людства, і зникне, як тільки перестануть існувати ті особливості, що викликали її існування. Так як, наприклад, існували в добу феудалізму окремі стани шляхти, міщан, кріпаків, що перестали існувати, коли зліквідовано феудальний лад; 2) нація це сума людських істот, що мають ті самі зовнішні признаки соціального життя. Розглядаючи поняття нації, всі теоретики матеріалізму, як Маркс, Енгельс, Ленін, Сталін і інші, рішуче заперечують духовий первень, що з окремих одиниць, живих, мертвих і ненароджених, творить окрему органічну цілість; дух нації є для матеріалістів чимсь нереальним, видуманим, фантазією.

Держава. Зі свого розуміння нації та людських збірнот і людини взагалі, висновують матеріалісти своє розуміння держави. Енгельс визначає поняття держави так: »Держава з'явилась з потреби здержувати клясові проти річчя; але, поскільки, разом з цим, держава зродилась у розгарі зудару кляс, то вона є знаряддям економічно найсильнішої кляси, яка при допомозі того знаряддя стає керівною теж політично і використовує нові засоби, щоб держати в неволі й експлуатувати нижчі кляси... Доки не було кляс, не було й держави; зі зникненням кляс зникне й держава«.

Історія. Змістом всієї історії людства — кажуть матеріалісти — є **боротьба кляс**. Конечність заспокоювання своїх економічних потреб, — кажуть матеріалісти, — заставляє людину до продукування матеріальних дїбр та до інших, зв'язаних з цим родів економічної діяльності. Коли ж у висліді появи приватної власности засоби виробництва, або інакше — капітал, стали власністю окремих одиниць, тоді людство поділилось на кляси: клясу капіталістів, тобто власників засобів виробництва, і клясу робітників. Інтересом капіталістів стало використовувати якнайбільше працю робітника, проти чого мусить боротися використовувана кляса робітників. Так, побіч єдности людства в змаганні до заспокоювання своїх біологічних потреб, з'явилась протилежність інтересів кляс. На цьому зродилась боротьба кляс, яка й заповняє

всю історію людства. У передмові до «Маніфесту» каже про це Енгельс: «Від часу розкладу первісного спільного землеволодіння вся історія є історією клясової боротьби, боротьби поміж експлуатованими й експлуататорами». Всі інші явища історії, — кажуть матеріялісти, — як от боротьба націй, боротьба релігій, боротьба культур тощо, це або наслідки боротьби кляс, або намагання пануючих кляс прикрити цим дійсний характер боротьби за матеріяльні добра.

Мораль. Матеріялісти рішуче відкидають розуміння моралі як сукупности вічних, кожній людині вроджених норм і вимог її поступування. Комуністичний «діалектичний матеріялізм», маючи на увазі ідеалістичне розуміння моралі, каже, що мораль — це «буржуазна видумка» і — хитрий засіб панівної кляси впливати на спосіб думання робітника в тому напрямі, щоб зробити його податливим на панування над ним. Матеріялісти вважають, що ніякого вродженого і тривалого відчуття і мірила добра і зла немає і бути не може, бо погляд людини на те, що є добре, а що зле, залежить виключно від виховання, від оточення й від матеріяльних умовин життя. В основному — добрим у соціальному аспекті є те, що є корисним для інтересів кляси, а в індивідуальнім аспекті те, що є корисним для даної людини. Тому теж большевики, зрозумівши конечність моралі для вдержання й розвою людських спільнот, говорять тільки про «клясову мораль», тобто про мораль релятивну, змінну, залежну повністю від кожночасних потреб «кляси пролетаріату».

4. ЧИННИЙ ХАРАКТЕР СВІТОГЛЯДУ Й ІДЕОЛОГІЇ

Але, світогляд для людини, а ідеологія для суспільного руху це не сама система реєстраційної оцінки явищ життя, не само визначування вартости спостереженим явищам і вкладання його до відповідної коробки: це, одночасно, спрямовування стремлінь і дії по лінії, визначеній даними ідеями. А тому й ідеалізм та матеріялізм, проявляючись у світогляді чи ідеології при визначуванні напряду дії одиниці і руху. Наприклад, коли одиниця,

або політичний рух, що стоять на позиціях ідеалізму, вважають націю явищем вічним, яке в гієрархії вартостей стоїть понад одиницею й понад усякими групами, то імперативом їхньої діяльності буде: »Добро нації — вихідне заложення і метове назначення кожної діяльності«. А знов же матеріяліст Сталін каже про це: »Бувають випадки, коли національні рухи окремих гноблених країн приходять до зудару з інтересами розвитку пролетарського руху. Само собою розуміється, що в таких випадках не може бути й мови про підтримку національних рухів«. Значить, зі світоглядowego ствердження, що нація є явищем хвилевим, виходить імператив дії матеріяліста: узалежнити підтримку інтересів нації від інтересів довшетривалого явища, що ним є — кляса.

Таке пов'язання ідеології й світогляду як наставлення з дією людини та руху проявляється і в кожному іншому питанні. Значить: Дія людини залежить завжди від її світогляду, а дія руху від його ідеології.

5. ЩО ТАКЕ »ПРОГРАМА«? — ПРОЕКЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР ПРОГРАМИ. — ЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОГРАМИ ВІД ІДЕОЛОГІЇ

ІДЕОЛОГІЯ І ПРОГРАМА. Визначаючи поняття ідеології, ми відмітили, що ідеологія — це система загальних, основних поглядів на цілість і на кожне окреме явище життя, а в чинному розумінні це система основних напрямних дії. Та суспільно-політичний рух ставить своїм завданням практичну дію для здійснення визнаваних ним ідей в ділянці суспільно-політичного життя і тому мусить мати докладний, подрібно накреслений образ ладу, що відповідатиме цим ідеям. Таке докладне, подрібне визначення суспільного ладу, згідно з визнаваними ідеями, до здійснення якого змагає даний суспільно-політичний рух, називаємо програмою, а спосіб прямування до визначених цілей — тактикою.

Програма, як бачимо, різниться від ідеології тим, що вона є не загальним, не основним, але подрібним, доклад-

ним визначенням форм бажаного політичного чи суспільного ладу. Та побіч цього є ще друга різниця: ідеологія, як знаємо, є всеобіймаючою; натомість програма дуже часто бере до уваги лише деякі ділянки суспільного життя. Причиною цього є те, що в даній суспільності не всі ділянки бувають незгідними з ідеями даного руху, а тому той суспільно-політичний рух розглядає у своїй програмі лише ті форми і прояви суспільного життя, які він вважає потрібними змінити. Наприклад, партії народу, що має свою самостійну і соборну державу, не ставлять у своїй програмі вимоги боротьби за самостійність і соборність, бо ж про це говорять конституція і державні закони. Третя різниця полягає в тому, що **коли ідеологія є системою засадничих і тривких поглядів і тому має побіч признак логічних висновків теж признаки ірраціональності** (віри в те, що «саме так буде найкраще») **та догматичності** («так мусить бути!»), **то програма має характер проекту, пропозиції** («ми вважаємо, що так ось було б найкраще»).

А попри все те, — ідеологія є завжди підставою програми: кожна програма впливає з якоїсь ідеології.

Так, провівши спробу уточнити поняття ідеології та програми і деяких інших, тісно зв'язаних з ними понять, ми повернемося до нашої теми: до питання, яку ідеологію визнає український революційно-визвольний рух і який світогляд має, або повинен мати член українського революційно-визвольного руху.

6. ЧИ ОУН МАЄ СВОЮ ВЛАСНУ ІДЕОЛОГІЮ? — ІІІ-й НВЗ ОУН ЗАЯВИВСЯ «ПРОТИ ОФІЦІЙНОГО НАКИДУВАННЯ СВІТОГЛЯДОВИХ ДОКТРИН І ДОГМ СУСПІЛЬНОСТІ», А НЕ ПРОТИ ЄДИНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ОУН ТА ЄДИНОГО СВІТОГЛЯДУ ЧЛЕНІВ ОУН

В наведених на початку цього розділу цитатах емігрантські інтерпретатори «крайових позицій» заявляють, що ОУН на Українських Землях не має ніякої ідеології і залишає своїм членам повну свободу мати ідеалістич-

ний або матеріалістичний світогляд. Так, кажуть вони, постановив III-ій Надзвичайний Великий Збір ОУН в серпні 1943 р. і на такому становищі стоїть весь час ОУН на Українських Землях.

Але, чи воно справді так?

Щоб знайти достовірну відповідь, загляньмо до офіційних документів.

В крайовому документі «Програмові Постанови ОУН, прийняті III-ім Надзвичайним Збором ОУН в серпні 1943 р. та уточнені і доповнені Постановами Конференції ОУН на Українських Землях в червні 1950 р.», ми стрічаємо лише одну постанову, що заторкає це питання. Вона звучить:

»II а) (ОУН бореться) за свободу друку, слова, думки, переконання, віри й світогляду. Проти офіційного накидання суспільності світоглядових доктрин і догм«.

А в «Роз'ясненнях Проводу ОУН на Українських Землях» з 1 жовтня 1949 р. сказано: «Ми проти прив'язування нас до будь-яких доктрин і теорій«.

Але ж, з цілого тексту «Роз'яснення» виходить недвозначно, що мова тут про доктрини і теорії економічні, а не про ідеологію та світогляд. То ж про цю частину «Роз'яснення» ми й говоримо в розділі про крайові позиції економічно-соціальної програми. Про ідеологію і світогляд не згадується в «Роз'ясненні» зовсім. А в наведеній нами постанові, прийнятій III-ім НВЗбором ОУН в 1943 р. і підтвердженій Конференцією ОУН на Українських Землях в червні 1950 р., говориться про те, що ОУН є проти офіційного накидування світоглядових доктрин і догм суспільності. Отже, мова йде про суспільність, а не про ОУН, чи якусь іншу ідеологічно-політичну організацію. Згідно з цією постановою ОУН бореться за те, щоб серед суспільности, серед загалу громадян української держави мали право громадянства різні ідеології і різні світогляди, — однак з категоричним додатком, поданим в т. II. в., що границі тієї свободи кінчаються з моментом, коли вона порушує загальний інтерес і загрожує громадській моралі, — та щоб держава не мала права змушувати своїх громадян визнавати вказану державою ідеологію чи світогляд. От-

же, мова тут про ті громадські свободи, які забезпечуються конституцією громадянам в усіх західньо-демократичних країнах. Але ж, суспільність і політична організація — це дві зовсім різні речі. І, коли суспільність свободної демократичної держави не може мати єдиної ідеології і єдиного світогляду, бо в такому випадку це був би тоталізм, то в той же час кожна ідеологічно-політична організація мусить мати свою єдину ідеологію і єдиний світогляд. Без цього дана організація не є ідеологічно-політичною, але професійною, комбатантською, харитативною, або бизнесовою. Так розглядається ця справа у всіх демократичних країнах західнього світу і так розглядає цю справу ОУН і весь український революційно-визвольний рух на Українських Землях. Ідеологічно-політична організація мусить мати своє власне, виразне ідейно-політичне обличчя, свій світогляд, свою ідеологію, для якої вона старається силою її ідей завоювати загальне громадянство. Отже, має їх і ОУН.

7. КРАЙОВИЙ ПУБЛІЦИСТ ОУН П. ПОЛТАВА СВІДЧИТЬ, ЩО ОУН МАЄ СВОЮ ВЛАСНУ ІДЕОЛОГІЮ І ЩО ЦЯ НАЦІОНАЛІСТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ Є ПІДСТАВОЮ ПРОГРАМИ ОУН

Правда, у своїх Постановах ОУН на Українських Землях, не відкидаючи ні не заперечуючи конечности ідеології та світогляду для себе самої як ідеологічно-політичної організації, одночасно й не визначає своєї ідеології та свого світогляду як системи, відомої під якимсь одним окресленням. Але, причину цього подано ясно в »Роз'ясненні Проводу ОУН на Українських Землях«:

»Наші ідеї і політичні концепції впливають не з доктрин, а з реальних потреб і вимог українського народу«.

Значить, як в ділянці економічно-соціальної програми, так і в ділянці ідеології й світогляду та політичних концепцій, ОУН творить свою власну ідеологію та свою власну програму не шляхом дедукування їх з якихось готових доктрин, приймаючи в основу зобов'язуюче визна-

вання даної доктрини як цілоти, але емпірично, шляхом вивчення української духовости та потреб і вимог українського народу. Але ж, стосування цього методу в формуванні своєї власної, органічно виростаючої ідеології й світогляду, не позбавляє, ні, тимбільше, не заперечує їх органічної одностайности та завершености. Воно має в нашому випадку тільки те формальне значення, що для визначення ідеології та світогляду ОУН якимсь відомим в західній науці терміном треба вивчити наперед зміст і духа ідеології та світогляду ОУН і тоді конфронтувати їх зі змістом відповідних термінів. Сам же факт, що націоналістичний український революційно-визвольний рух на Рідних Землях має свою завершену й зобов'язуючу ідеологію, підтверджує виразно П. Полтава у своєму «Листі до громадянина Бабенка». Говорячи про економічно-соціяльну програму ОУН, П. Полтава каже:

«Свої погляди (щодо економічно-соціяльної програми) ми формували і формуємо цілком емпірично, виходячи з наших націоналістичних ідеологічних позицій».

Отже, П. Полтава підкреслює не лиш те, що ОУН на Українських Землях має свою ідеологію, але й те, що ідеологічні позиції є для неї основною базою для формування економічно-соціяльної програми. А таке строге зберігання гієрархії духових і політичних елементів — кладення в основу думання і дії ідеологічних позицій і формування своїх програмових поглядів емпірично на базі ідеологічних залогень, — свідчить виразно про те, що мова в статті П. Полтави йде про одностайну ідеологію, органічно завершену в гармонійну систему; бо тільки така ідеологія може бути основою для формування життєздатних програмових поглядів.

Яка ж вона, оця ідеологія й оцей світогляд, що його визнає український визвольний рух на рідних землях і поодинокі його члени: ідеалізм це, чи матеріялізм?

П. Полтава вимінає цю термінологію і каже, що ОУН на Українських Землях визнає націоналістичну ідеологію, а члени ОУН мають націоналістичний світогляд.

8. ПОГЛЯД О. ГОРНОВОГО НА ОДНУ З ДІЛЯНОК ФІЛОСОФІЇ — НА МЕТАФІЗИКУ

А О. Горновий в окремій статті, що її опублікувала мюнхенська «Сучасна Україна» п. з. «Яка філософія — ідеалістична чи матеріалістична — обов'язує членів ОУН?», розглядає це питання окремо і каже:

»Наука філософії поділяється на два засадничі напрямки: **ідеалістичний**, який твердить, що основою світу є ідея, дух, що існував першим і скоріше від природи, а матерія є витвором духу, і — **матеріалістичний**, який в основу всього кладе матерію, вважає її за первинну і за об'єктивно існуючу, а дух, свідомість, уважає за похідні. Кожний з цих двох основних напрямків ділиться на цілий ряд окремих шкіл.

»Боротьба між **філософським** ідеалізмом і матеріалізмом **не вирішена в науці ще до сьогодні**. Ні один з цих напрямків не здобув ще остаточної перемоги. Філософія, яка є узагальненням всіх природничих і суспільних наук, розвивається разом з цими науками в міру їхнього поступу. Тож і природньо, що кожне нове відкриття в галузі фізики, хемії, біології і т. д., кожна нова теорія в соціології кидала і кидає нове світло на засадниче питання — первісність духа чи матерії — з користю то для ідеалізму, то для матеріалізму. Але вона не вирішила його остаточно ні в бік ідеалізму, ні матеріалізму.

»В таких обставинах, коли перемога ідеалізму чи матеріалізму в науці не вирішена... чи ж не краще в такому випадку питання філософічного ідеалізму і матеріалізму залишити цілком науці? Так, власне, в нас ця справа виглядає. Ми не хочемо прирікати себе на мертвечину, ми не хочемо прислуховуватися розитковій науці, як і не хочемо міняти однієї філософії на другу чи третю, і тому ми вирішення питання правильности ідеалізму залишаємо за наукою.

»Тому також наша Організація дає повну свободу своїм членам визнавати як філософський ідеалізм, так і матеріалізм».

Ото ж, поставивши під розгляд як окреме питання — ідеалізм, чи матеріалізм, — О. Горновий, насамперед, звужив те питання тільки до філософії, а ще точніше —

до трансцендентального питання пра-первня і пра-причини
всесвітнього буття. У своїй статті він весь час говорить
про філософський ідеалізм і філософський
матеріалізм, згідно про ідеалістичну й матеріалістичну
філософію і має на увазі лише одне трансценденталь-
не питання: Що було на початку всесвіту першим — дух,
чи матерія?

**9. О. ГОРНОВИЙ ЗАЯВЛЯЄ ЯСНО Й КАТЕГОРИЧНО:
»КОЖНОГО ЧЛЕНА ОУН ОBOB'ЯЗУЄ
ІДЕОЛОГІЯ ОУН«**

Говорячи про те, що член ОУН має свободу визнавати
таку або інакшу «філософію», — розуміючи під сло-
вом «філософія» погляд на метафізику, — О. Горновий
при тому виразно й рішуче застерігається:

»В питаннях філософських переконань кож-
ний член ОУН користується повною свободою; що ж до
ідеології і програми — він мусить цілковито їх
признавати, поширювати і боротися за їх здійснення«.

Роздумуючи над питанням «Яка філософія обо-
в'язує членів ОУН», О. Горновий кількакратно заявляє:

»Членів ОУН обов'язує ідеологія і програма ОУН«.

Цим О. Горновий, як і П. Полтава, засвідчив, що ОУН
тако свою ідеологію має, очевидно, одностайну і єдину,
і що ця єдина ідеологія ОУН обов'язує всіх
членів ОУН. Тільки ж, коли П. Полтава називає її
»націоналістичною ідеологією« в розумінні завершеної
цілоти, то О. Горновий, називаючи її «ідеологією ОУН»,
вилучує з цілоти ідеології й світогляду одну ділянку
філософії — питання первинного первня буття — і за-
являє, що в цьому питанні «ОУН дозволяє своїм членам
визнавати як ідеалістичну так і матеріалістичну філо-
софію», бо, мовляв, «наука не визнала ще остаточно п е р -
винности ні за духом, ні за матерією».

В цьому нашому ствердженні ми виразно зазначаємо,
що О. Горновий вилучує з цілоти ідеології одну ділянку
філософії. Бо ж слушно завважує в дискусії на цю тему
Б. Кравців: «В систему філософічних дисциплін входять
такі науки: метафізика, логіка, етика, філософія права,
естетика і філософія мистецтва, теорія пізнання, філосо-

фія природи, філософія історії й культури, антропологія разом з наукою про характер, суспільна філософія, господарська філософія, філософія релігії, психологія» (Богдан Кравців: «Ідеалізм чи матеріалізм у націоналістичній ідеології», «Вісник» ч. 51). А тим часом **О. Горновий** у своїй статті обговорює тільки ділянку метафізики. Інших ділянок філософії він під рубрику «свободи визнання ідеалізму або матеріалізму» не підтягає.

10. ВИЗНАЧНИЙ КРАЙОВИЙ ПУБЛІЦИСТ І ЧЛЕН ПРОВІДУ ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У. КУЖІЛЬ ДОКАЗУЄ ПОМИЛКОВІСТЬ ПОГЛЯДУ О. ГОРНОВОГО НА МЕТАФІЗИКУ

Про його погляд на інші ділянки філософії ми ще згадаємо. Що ж до думок Горнового на тему метафізики, а саме про те, щоб залишити науці розв'язку питання, що було первинним — дух, чи матерія, то відповідь на них дає другий провідний член ОУН на Українських Землях **У. Кужіль**:

»А хіба ж це досвідні науки вказують нам походження і причину буття? Зовсім ні! Вони нам показують тільки самі факти і явища, що по черзі наступають одні за одними, досліджують їх і стверджують певну закономірність між ними. Одначе досвідні науки нічого не говорять про перший початок діючих причин, про реальність наперед накресленого плану розвитку явищ... Жоден учений досвідної школи, тобто жоден об'єктивний учений не заперечить, коли скажемо, ... що вже за своєю природою досвідна наука не може займатися такими питаннями, як субстанція і перші причини явищ природи; що наука подає нам дійсність, сьгоднішній стан, нарешті, факт, а не початок речей.

»Як бачимо з цього короткого огляду, наука не в силі дати нам відповіді на питання, що відносяться до основних філософських проблем» (У. Кужіль: «Науковість діалектичного матеріалізму», «Ідея і Чин» ч. 10, ст. 41 і 43)

11. Л. РЕБЕТ ФАЛЬШУЄ ПОГЛЯДИ О. ГОРНОВОГО

Дискусія, як бачимо, велась в Краю між провідними публіцистами ОУН на Українських Землях про мета-

фізику, а не про суттєві для політичного руху ділянки ідеології й світогляду, що ними є — ділянки суспільно-політичного життя. А тим часом Л. Ребет в редакційній дописці до статті Горнового розтягає розглядану Горновим ділянку філософії на ідеологію і світогляд взагалі, мовляв: член ОУН не потребує ніякого світогляду, бо ОУН цінить однаково ідеалістичну, як і матеріалістичну ідеологію, — та ще й додає:

»Це офіційна інтерпретація постанов III. НВЗ, і вважаємо, що прийшов вже час, щоб ці постанови, як і їх інтерпретація, найшли доступ до ширшого загалу«.

Проти цього додатку запротестував непрямо навіть голова «Політичної Ради» партії Л. Ребета — Б. Кордюк. При обговорюванні цього питання він каже:

»ЗЧ ОУН повністю визнають позиції Організації Українських Націоналістів на Рідних Землях. Це є для них законом. Зате аргументування цих позицій може бути різне і воно, очевидно, не має обов'язкової сили«. (Б. Кордюк: »З'ясування одного непорозуміння«, »У. Самостійник« ч. 242, 5. 9. 1954).

А проти злобного фальшування Л. Ребетом становища О. Горнового в питанні ідеології й світогляду, що ним є перенесення дискусії про метафізику на цілість ідеології й світогляду, мусить запротестувати кожний чесний член, що прочитав уважно статтю О. Горнового «Яка філософія...» та всі інші його писання.

12.КРАЙОВИЙ ПУБЛІЦИСТ П. ПОЛТАВА З'ЯСОВУЄ ЗМІСТ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ, ЩО ЇЇ ВИЗНАЄ ОУН: ІДЕАЛІСТИЧНЕ РОЗУМІННЯ ЗМІСТУ ЖИТТЯ І ЙОГО ЯВИЩ — НАЦІЇ, ДЕРЖАВИ, ІСТОРІЇ ЛЮДИНИ. — П. ПОЛТАВА ЗАЯВЛЯЄ, ЩО ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ РІШУЧЕ ВІДКИДАЄ МАРКСІВСЬКО-МАТЕРІАЛІСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД. — НА ТИХ САМИХ ПОЗИЦІЯХ СТОЇТЬ І О. ГОРНОВИЙ

Отож, ми ще раз повторюємо ясні й категоричні ствердження провідних публіцистів і членів Проводу ОУН на Українських Землях П. Полтави та О. Горнового щодо ідеології й світогляду:

»Свої погляди ми формували і формуємо цілком емпірично, виходячи з наших націоналістичних ідеологічних позицій«. (П. Полтава).

»Членів ОУН обов'язує ідеологія і програма ОУН«. (О. Горновий).

І, пригадавши теж подану нами заввагу, що для визначення ідеології та світогляду ОУН якимсь відомим в західній науці терміном треба пізнати зміст і духа ідеології й світогляду ОУН, а тоді сконфронтувати їх зі змістом відповідних термінів, — ми й перейдемо до розгляду змісту і духа тієї системи вартостей, що їх окреслює П. Полтава **»націоналістичною ідеологією«, а О. Горновий »ідеологією ОУН«.**

Почнімо від розгляду писань обох цих крайових публіцистів.

В статті **»Концепція Самостійної України й основна тенденція політичного розвитку сучасного світу«** (стаття написана в квітні 1947 р., видана в Краю окремими брошурками в 1947 і в 1949 рр., а на еміграції передрукована в **»Українській Трибуні«** за січень-лютий 1948, в **»Сурмі«** за 1951 р. і в збірнику **»Позиції українського визвольного руху«**) **Петро Полтава** розглядає проблему **ідеї нації**. Він, насамперед, уточнює марксистівське розуміння нації, тобто матеріалістичне, бо ж, як відомо, марксизм це найбільш послідовно розроблена ідеологія матеріалізму:

Марксизм — стверджує П. Полтава, — своїми основними положеннями скерований проти ідеї нації. Основні ці положення такі:

1. Нація — явище історичне, а не властиве всякому суспільству. Вона виникла і складалася в основному в епоху розвитку капіталізму. Вже при капіталізмі починається процес відмирання нації, щораз більше зникають відокремленість і протиріччя між націями, щораз більше нарастають елементи нової інтернаціональної суспільності:

2. Історія людства — це, по суті, боротьба суспільних клас між собою за свої економічні інтереси. Національний момент в історії відіграв і відіграє цілком підрядну роль.

3. Пролетаріят по своїй природі інтернаціональний, він **»не має батьківщини«.** Пролетаріят повинен визволятись

від усяких «національних забобонів», що ними є «загально-національні ідеї», «добро нації» тощо.

4. Добробут людства прийде щойно тоді, коли переможе об'єднана робітничка кляса в хоча б кількох найбільш цивілізованих країнах. З моментом перемоги робітничої кляси відпаде потреба в державних національних організаціях. Нова анаціональна суспільність утворить єдину суспільно-економічну організацію. Передумови для цього створюються вже в період капіталізму, який щораз більше зближує народи між собою. Пролетаріят є тією суспільною клясою, яка розвивається і якій буде належати майбутнє.

5. Здійснити ідеї соціалізму пролетаріят може лише шляхом всесвітньої пролетарської революції і встановлення інтернаціональної диктатури пролетаріату».

Після цього П. Полтава переводить конфронтацію цього матеріалістичного погляду Маркса на націю й історію з життям і наводить приклади, як глибоко помилився Маркс, заявляючи на підставі свого розуміння національного питання, що боротьба за національну незалежність чехів, ірландців і поляків перейшла до історії, до минулого, бо тепер, мовляв, ті народи будуть вже боротись тільки за клясові, а не за національні інтереси.

«Шкода, — каже П. Полтава, — що Маркс не дожив до того часу, коли польські робітники в 1918 р. розбрювали і стріляли в Познані німецьких вояків, часто саме своїх «берлінських товаришів», які перебували в той час в окупаційній німецькій армії і виступали проти національно-визвольної боротьби польського народу. Тоді він би наочно переконався, як глибоко помилявся, думаючи, що боротьба проти «пана капіталу» покінчить з «національними пересудами». «Національні пересуди» виявилися тією силою, від якої ніяк не може звільнитися робітничка кляса. 50 років після того, як Маркс пророчив швидко ліквідацію «національних пересудів», в ім'я цих «пересудів» польський пролетаріят не вагався вмирати».

Так, історичними та логічними аргументами П. Полтава доказує неправильність сформульованого Марксом матеріалістичного розуміння нації та історії і його, матеріалістичне розуміння нації та історії, рішуче відкидає.

В протилежність до матеріалістичного розуміння історії П. Полтава подає своє:

«Ідея нації стала вирішальною силою саме тому, що вона відповідає найглибшим прагненням усіх народів — прагненням жити незалежним національним життям... Ідея нації посідає домінуюче становище серед усіх інших чинників, що впливають на хід історії. Вона є найбільша сила історичного процесу, в зударі з якою капітулюють усі інші сили, скеровані проти неї. Вона через те визначає й основну розвиткову тенденцію історичного процесу».

В статті «Елементи революційности українського націоналізму» («Ідея і Чин» ч. 10, 1946 р.) П. Полтава з'ясовує націоналістичне розуміння держави. «Основною метою українського націоналізму — каже він, — є побудова на етнографічних українських землях Української Самостійної Соборної Держави... Ідея УССД... являється саме пляном нового політичного укладу на сході Європи... Ідею УССД український націоналізм розуміє... також і як ідею соціального визволення... У боротьбі за здійснення ідеї УССД український націоналізм зберігає сувору принциповість».

А в окремій статті п.н. «Наше вчення про національну державу», вміщеній у підпільному збірнику «Шлях до волі», П. Полтава пише:

«Чи може, одначе, людство існувати без держави? Не може! Щоб людство могло жити і розвиватися, воно мусить якимось зорганізуватися, створити якусь організацію: Це лежить поза всякими сумнівами. З уваги ж на те, що 1) людство поділяється на нації; що 2) нації являються найвищим типом людської спільноти; з уваги, далі, на те, що 3) прагнення до національно-державної незалежності є природне прагнення кожного народу, — з уваги на це все такою організацією може бути лише система вільних національних держав усіх народів світу... Як форма організації внутрішнього, господарського і культурного життя народу, держава ніколи не може зникнути».

Цими ствердженнями П. Полтава засвідчує, що ОУН на Українських Землях вважає державу природнім забезпеченням свободного політичного і соціального розвитку нації, отже явищем вічним, що мусить існувати так довго, як довго існуватимуть нації.

В цій же статті «Елементи революційности...» звертає П. Полтава увагу на мораль членів ОУН. — «ОУН, — каже П. Полтава, — ставить дуже високі моральні вимоги до своїх членів... Член ОУН завжди мусить бути прикладом патріотизму, революційности, дисциплінованости, громадської солідарности і чесноти для усього свого оточення».

А на вступі і в закінченні статті П. Полтава пригадує: «Український націоналістичний рух виник і діє як а) суспільно-політичний рух, і б) духово-світоглядний рух».

І тому як одно із основних завдань ОУН він ставить побіч справ політично-програмового характеру: «Боротьба за відродження духовости українського народу».

Позитивно дефініює П. Полтава поняття нації, кляси, історії, в своїй брошурі «Хто такі бандерівці і за що вони борються», виданій в Україні в 1950 р. і пересланій Проводом ОУН на Українських Землях до Проводу ЗЧ ОУН і С. Бандери в 1951 р., П. Полтава пише там:

«Ми, бандерівці, називаємо себе націоналістами тому, що центральне місце в нашій ідеології займає вчення про націю. Згідно з цим вченням ми, націоналісти, в протилежність марксистам і більшовикам, уважаємо іменно, що: а) народ, нація є найвищий і найміцніший тип людської спільноти — вищий і міцніший, ніж суспільна кляса; б) в міжнародному розрізі суб'єктом історії є народи, нації, а не суспільні кляси; в) народи, нації не є явище історично перехідне, властиве тільки епосі капіталізму, але явище, властиве всім суспільно-економічним формаціям; в період капіталізму в наслідок величезного

розвитку цивілізаційних і культурних умов жття, нації як людські спільноти тільки незвичайно зміцніли; г) найкращі умови для всебічного розвитку народу забезпечує тільки національна держава; д) найкращою міжнародною системою, яка однаково відповідає інтересам окремих народів, як і інтересам міжнародного співробітництва та встановленню справжньої дружби між народами, є система вільних національних держав усіх народів світу; е) передумовою покращання долі працюючих клас поневоленого народу є національно-політичне визволення усього народу».

А в «Листі до громадянина Бабенка» з липня 1950 р. П. Полтава ще раз повертається до цього питання і ще раз ясно й категорично з'ясовує становище ОУН на Українських Землях в питанні ідеології й світогляду по змісту:

»Ми рішуче відкидаємо марксівську ідеологію як цілість... б) відкидаємо марксівський історичний матеріалізм як історіософічну доктрину; в) відкидаємо марксівський погляд на класову боротьбу як основу всього історичного процесу; г) відкидаємо марксівську ідеологію пролетарської революції і диктатури пролетаріату; д) відкидаємо марксівське розуміння нації і весь марксівський інтернаціоналізм; е) відкидаємо марксівський погляд на генезу і характер держави.

»Націоналістами ми вважаємо себе, по-перше, тому, що в основі всієї нашої ідеології, всього нашого розуміння історичного процесу лежить: а) погляд на націю як на найвищий і найміцніший тих органічної людської спільноти, — вищий і міцніший за суспільну класу; погляд на націю як на природне і вічне явище людського світу, погляд на націю як на підмет історії в її міжнародньому розрізі; та б) погляд на національну державу як на ту форму політичної організації народу, яка єдина забезпечує йому найкращі можливості всебічного розвитку, а також погляд, що система вільних національних дер-

жав усіх народів світу є найкращою формою ладу в світі. По-друге, ми називаємо себе націоналістами тому, що в нашій діяльності ми керуємося таким єдиним і найвищим гаслом: «Добро української нації найвищий наказ».

«Ось це є ті підставові елементи нашої ідеології, на яких ми нині твердо стоїмо і які, по-нашому, завжди характеризували, характеризують і характеризуватимуть наш рух з ідейного погляду. Такі сьогодні в найкоротшому викладі ідеологічні позиції ОУН в Україні. Під впливом цієї ідеології діє УПА і всенаше визвольне підпілля».

Отже, порівняймо представлений провідним крайовим публіцистом і членом Проводу ОУН на Українських Землях П. Полтавою погляд ОУН в Україні на націю, державу, історію, мораль, одиницю, клясу й інші явища суспільного життя з поглядами ідеалізму та матеріалізму на всі ті явища і даймо відповідь: на яких же філософських засадах стоїть ідеологія українського націоналізму, що її визнає ОУН в Україні; на засадах ідеалізму, чи на засадах матеріалізму? І що лежить в основі світогляду члена українського визвольного руху, члена ОУН в Україні: ідеалізм, чи матеріалізм?

З'ясовані П. Полтавою позиції ОУН в Україні щодо суті розуміння цілості й поодиноких явищ суспільного життя не залишають і тіні сумніву, що ідеологія ОУН в Україні стоїть повністю й беззастережно на засадах ідеалізму.

В «Листі до громадянина Бабенка» П. Полтава теж каже, що «ми не зв'язуємо себе з жодною філософською доктриною». Але цим він повторює лиш згадуваний нами принцип методики формування ідеології та світогляду, висловлений у «Роз'ясненні Проводу ОУН на Українських Землях». Цим він лиш ще раз пригадує, що ідеологія українського націоналізму постала не як спекулятивна дедукція з якоїсь готової вже доктрини чи теорії, але як висновок з пізнання української духовності та з потреб і вимог свобідного росту української нації.

На тих самих ідеалістичних позиціях розуміння всіх явищ суспільного життя стоїть і так само інтерпретує світогляд українського націоналіста й ідеологію ОУН і **О. Горновий**. Про проблематичну для матеріяліста мораль пише О. Горновий у статті «Яка філософія...»:

«Висока ідейність і високий тип людини — це підстава моральних якостей наших кадрів. Їх плекати і підвищувати — це головне завдання нашої виховної роботи... Високу ідейність і вольовий тип людини виховує ОУН».

(Інтересно, що про вольовий тип людини як ідеал виховної праці ОУН говорить О. Горновий якраз у статті «Яка філософія...», що її скритий за кличкою «Редакція» Л. Ребет характеризує в дописці як — свідокство відкинення Проводом ОУН на Українських Землях «волютаристичного світогляду»!).

13. ОФІЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПРО СУТЬ ІДЕОЛОГІЇ ОУН

А ось текст офіційних постанов ОУН, що стосуються цих питань.

В «Постановах III-го Надзвичайного Великого Збору ОУН» з липня 1943 р. читаємо:

«III-ій Надзвичайний Великий Збір ОУН бере в основу своєї ідеології, подібно, як всі попередні Збори, живу історичну правду про незнищимість нації — найвищої людської органічної спільноти. Тому й в основу політичного ладу в світі бере національний принцип. Тривким і справедливим може бути той лад, що базується не на доктринерських теоріях, але на відвічних засадах життя. Система вільних народів і самостійних держав — це одинока й найкраща розв'язка питання порядку в світі.

«Ідеалом нової суспільности є вільна людина. Вільний почин людини буде абсолютною рушійною силою суспільного життя. Але той вільний почин може йти тільки в суспільному напрямі й не сміє в ніякому разі йти по лінії шкурницьких інтересів.

«(ОУН бореться) за героїчну духовість, високу мораль та громадську солідарність, дружбу та дисципліну».

В цих ляпідарно сформульованих офіційних постановках ОУН подано розуміння: а) нації — як найвищої людської органічної спільноти, незнищимої і вічної; б) історії — підметом якої є нація; в) людини, — що її свобода є в ідеології ОУН ідеалом нової суспільности; г) моралі, — дбайливе плекання якої ставить ОУН своїм завданням; ґ) гієрархії вартостей, — згідно з якою в основі всего лежить добро нації, а одиниця мусить служити інтересам загалу.

Такий зміст і такий характер ідеології ОУН підтверджено в »Деклярації Проводу ОУН на Українських Землях після закінчення другої світової війни в Європі« — в 1-ому розділі п. н.: »Наші ідейно-політичні основи«, та в низці пізніших офіційних документів ОУН на Українських Землях.

А в »Роз'ясненні Проводу ОУН на Українських Землях« з жовтня 1949 р. з'ясовано націоналістичне розуміння держави:

»Національну державу ми вважаємо за ту форму організації життя народу, яка забезпечує за ним найкращі можливості для всебічного розвитку його духових і матеріяльних сил, належне місце серед інших народів та найбільш ефективну участь народу в усіх ділянках міжнароднього співробітництва, як також у процесі творення загально-людського значення.»

Такою є ідеологія українського визвольного руху згідно з офіційними ствердженнями ОУН на Українських Землях. Отже, якщо ідеологія ОУН вважає націю — незнищимим, вічним явищем суспільного життя, історію — виявом існування і дії нації, державу — організацією життя нації для забезпечення всебічного розвитку її духових і матеріяльних сил, людину — вартістю самою в собі, мораль — абсолютною цінністю й імперативом дії людини, — то на яких позиціях вона стоїть: на позиціях ідеалізму, чи матеріялізму?

Ясно, що ідеологія ОУН на Українських Землях стоїть повністю й беззастережно на позиціях ідеалізму, хоч вона впливає не з філософічної доктрини ідеалізму, а з духовости українського народу.

**14. ЧИ ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДОПУСКАЄ
В СЕБЕ КОЕКЗИСТЕНЦІЮ ІДЕАЛІЗМУ
І МАТЕРІЯЛІЗМУ? —
КРАЙ ЗАЯВЛЯЄ ВИРАЗНО Й РІШУЧЕ, ЩО
КОЖНОГО ЧЛЕНА ОУН ЗОБОВ'ЯЗУЄ ЄДИНЕ
ІДЕОЛОГІЧНЕ »КРЕДО«**

Так, льояльний розгляд змісту й характеру ідеології ОУН та становища ОУН на Українських Землях в питанні ідеології дає ясну й категоричну відповідь на питання, поставлені редакцією «Сучасної України» в дописці до статті О. Горнового:

Чи членів ОУН в Україні зобов'язує якесь »кредо« (»вірую«)? — Очевидно, що так! Кожного члена ОУН строго зобов'язує націоналістична ідеологія та націоналістичний світогляд.

Чи ОУН має свою єдину ідеологію? — Без сумніву, так!

Чи ідеологія ОУН є ідеалістична, чи матеріалістична? — Ясно, що ідеалістична!

Чи ОУН в Україні залишає своїм членам повну свободу визнавати ідеалізм або матеріалізм, мати ідеалістичний, або матеріалістичний світогляд, — тобто, залишає своїм членам свободу вважати: суттю життя духові вартості, або заспокоювання матеріальних потреб людини; націю явищем вічним, або хвилиним витвором капіталістичної доби; змістом історії існування і вияв націй, або боротьбу клас за матеріальні добра; державу зовнішньою формою нації, або засобом економічного визиску нижчих клас вищими; людину одуховленою істотою, що є вартістю самою в собі, або одною з тварин, своєрідною машиною природи; мораль абсолютною духовою вартістю, або »буржуазним предрасудком«? — Ні, і ще раз ні! Такої »свободи світоглядів« для своїх членів ОУН в Україні абсолютно не передбачує і не признає. А тому, коли адепт Ребета В. Маркусь пише про »ідеологічний неутралізм« ОУН в Україні, повторюючи за своїм вчителем, нібито »якась визначена ідеологія у її властивому сенсі виключена із крайових позицій« та що »крайові позиції залишають членам руху свободу і право визнавати такий світогляд, який відповідає їхнім внут-

рішнім переконанням», («Український Самостійник» ч. 20 (225), 5 травня 1954), то цим твердженням він безкритично повторює за своїм несовісним вчителем очевидну лож, цинічне фальшування наявної правди та непристойне глузування з дійсних позицій ОУН в Україні. Бо ж і в офіційних документах Проводу ОУН на Українських Землях і в публікаціях членів Проводу ОУН в Україні П. Полтави та О. Горнового ясно, виразно й категорично заявляється: «Свої погляди ми формували і формуємо... виходячи з наших націоналістичних ідеологічних позицій»; «щодо ідеології й програми, — він (член ОУН) мусить цілковито їх признавати, пошпирювати і боротися за їх здійснення»; «членів ОУН обов'язує ідеологія і програма ОУН». І все це сказано в статтях П. Полтави та О. Горнового, що були публіковані на еміграції, а тому й мусять бути відомими Л. Ребетові та adeptам його вчення про «ідеологічний неутралізм ОУН в Україні».

Сумлінна та лояльна аналіза позицій ОУН в Україні, з'ясованих в офіційних документах та в публікаціях крайових публіцистів, а зокрема членів Проводу ОУН на Українських Землях П. Полтави й О. Горнового, приводить до єдиного висновку: а) ОУН в Україні має свою ідеологію, що є основою її програми й тактики та її поглядів на суспільне життя одиниці, спільнот і людства та на світ взагалі; б) ідеологія ОУН в Україні називається націоналістичною, бо в її основі лежить поняття нації як основного й незнищимого фактора суспільного життя та як найвищого суспільно-морального атрибуту; в) ідеологія ОУН в Україні має категоричний, бездискусійний характер і зобов'язує всіх членів. — ОУН в Україні своєю суттю стоїть повністю на позиціях чинного ідеалізму.

Такими є дійсні, невідфальшовані позиції ОУН в питанні ідеології. І, само собою розуміється, що все те, що стосується ідеології ОУН, такою ж мірою стосується й світогляду членів ОУН.

15. ПОЗИТИВНА ПОСТАВА ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДО ХРИСТИЯНСЬКОЇ РЕЛІГІЇ — КРАЙ ВИКЛЮЧАЄ КОЕКЗИСТЕНЦІЮ РЕЛІГІЇ Й БЕЗБОЖНИЦТВА, ГОЛОШЕНУ І ПРАКТИКОВАНУ ГРУПОЮ Л. РЕБЕТА

Зовсім іншою справою є згадуваний нами факт, що кожен рух, кожна конкретна суспільна організація, наголошує проблеми однієї ділянки життя сильніше, а другої слабше. Так є завжди, і це є основна прикмета руху взагалі. Один рух ставить в основу свого заінтересування та своєї діяльності проблеми релігії і тоді він є рухом суспільно-релігійним або релігійно-суспільним; другий знову — проблеми політичної структури суспільного життя і тоді він є рухом суспільно-політичним; третій — проблеми економічного ладу, тоді це рух соціальний, і т. д. Оцей якраз момент є фактором специфікації ідеалістичного та матеріалістичного напрямків на окремі ідеології.

ОУН є рухом а) суспільно-політичним і б) духово-світоглядним. Значить, в основі, в центрі заінтересувань ОУН лежать живі проблеми суспільного і, зокрема політичного життя українського народу в сучасному й у майбутньому, та актуальні проблеми духовости української нації. Але ж це, характеристичне для кожного суспільно-політичного руху, явище аж ніяк не уповажнює до твердження, нібито ОУН в Україні є в справі релігії індиферентною та проповідує серед своїх членів коекзистенцію релігійности та безбожництва, — так, як це задемонструвала партія Ребета, опублікуванням на сторінках «Сучасної України» (ч. 22 (99), 7. 11. 1954), офіціозу ЗП УГВР, предсідником якого був тоді католицький священник о. др. І. Гриньох, протихристиянського памфлету, що в мистецькій формі представляє Христа свідомим обманцем людства. ОУН в Україні не проповідує релігійного індиферентизму, ані, тим більше, коекзистенції релігійности з безбожництвом, а тільки займаючи в засаді позитивну поставу до християнізму, стоїть на становищі, що справа віри є справою сумління кожної окремої людини, справою самої релігії

та компетенцією церковної єрархії. Постановою: «За відокремлення церковних організацій від держави» III-ій НВЗ ОУН підкреслив не «релігійний індіферентизм ОУН», але неприпустимість практикованого весь час в Росії підпорядкування церкви державній владі і визнав обов'язуючим у майбутній українській державі принцип, визнаний на Заході, повної незалежності церкви від держави. В постанові виразно говорить-ся про «відокремлення церковних організацій від держави», а не про відокремлення релігії; значить, мова йде про правні компетенції однієї і другої влади, а не про стосунок держави до релігії. Немає нічого спільного з уявним «релігійним індіферентизмом ОУН» і постанова III-го НВЗ ОУН про вимогу визнаваної в усьому західньому світі релігійної толеранції в майбутній українській державі.

I застереження Проводу ОУН в Україні, що він «вважає недоцільним офіційно, в сфері ідеології, зв'язувати ОУН... з системою філософсько-релігійною; для нашої ідеології це рішуче непотрібне» — є висловом не пропаганди коекзистенції релігійности й безбожництва, а тільки слухним застереженням, що ОУН не сміє перетворитись з руху суто політичного на рух суспільно-релігійний. Справа в збереженні характеру руху і його ідеології, як ідеології руху суспільно-політичного.

Своє ж позитивне ставлення до християнської релігії засвідчує український визвольний рух і декларативно, і — що ще важніше, — в практиці. Так, у «Становищі Проводу ОУН на Українських Землях» з 1950р. читаємо:

«Провід ОУН на Українських Землях признає за релігією суспільно-корисну роллю, зокрема за християнською мораллю у відношеннях між людьми та в родинному житті.

«Провід ОУН на Українських Землях не виступає і не поборює жодної з існуючих в Україні церков. Навпаки, він вважає за корисне здорове відродження як Української Автокефальної Православної Церкви, так і Української Греко-Католицької Церкви. Вважає однак, що це повинно бути ділом, в першу чергу, цих Церков.

Сьогодні, поскільки большевики зробили з релігії і з церкви свій політичний інструмент, ми в практичній роботі **виступаємо в обороні обох Церков**».

А в практиці український революційно-визвольний рух на Рідних Землях виявляє своє позитивне ставлення до християнської релігії при кожній нагоді: «Звернення Воюючої України» підписав як перший — Голова підпільної греко-католицької Церкви о. проф. М. Лаврівський; Українську Повстанську Армію віддано офіційно під Покров Богородиці; кожний відділ УПА, як тільки це було можливим, мав свого духовника-капеляна; відділи УПА, як лиш для цього була можливість, брали цілістю участь у Богослуженнях. В збереженому описі першого акту присяги бійців УПА читаємо:

«Священик править молебень і благословляє воїнів на святу боротьбу за Силу і Славу, Волю і Власть України».

Чи все це говорить про «релігійну індиферентність ОУН в Україні» та пропаганду коекзистенції релігійности з безбожництвом, чи може про щось противне? Партія Ребета, визнаючи релігійну індиферентність та коекзистенцію релігійности й безбожництва, задокументувала це вже в перших місяцях свого існування: вона дала на сторінках свого часопису «Сучасна Україна» слово віруючим і для них надрукувала релігійне «Послання» Церковних Владик, а разом з цим дала теж слово безбожникам і надрукувала протирелігійний памфлет, представляючи Христа ошуканцем людства. Це було зовсім консеквентно. І такий логічний висновок мусіла б у своїй практиці зробити й ОУН в Україні, якщо б вона в питанні релігії стояла на тих позиціях, на яких стоїть партія Ребета. Але, чи був хоч один такий випадок у 13-літній практиці ОУН в Україні від III-го НВЗ по сьогодні? Ніколи! І хай усі ті, хто був на Українських Землях в цьому періоді, скаже з рукою на серці, чи взагалі можливе таке, щоб якийсь відділ ОУН або УПА в Україні, вислухавши Богослуження й проповіді священика, дав після цього слово безбожникові виголосити антирелігійну доповідь? Немає найменшого сміву, що ні! Таку коекзистенцію релігійности та безбожництва, задемонстровану на сторінках «Сучасної України» партією Ребета, дійсно

демонструється сьогодні на Українських Землях; але це робить не ОУН, не український визвольний рух, а — речник матеріялізму, комуністична партія большевиків.

ОУН в Україні як рух суто політичний, уважає, що справа віри і релігії є насамперед справою сумління кожної людини, справою самої релігії і справою Церкви; та разом з цим ОУН в Україні ставиться наскрізь позитивно до християнської релігії і маніфестує це декларативно та в практиці, наскільки це лиш можливе суто політичному рухові. А це позитивне становище впливає насамперед з того факту, що націоналістична ідеологія ОУН стоїть, як і християнська релігія, на позиціях ідеалізму.

Становища **ЗЧ ОУН** в питанні ідеології та світогляду ми не будемо окремо розглядати; бо ж загально відомо, що **ЗЧ ОУН** стояли й незмінно стоять на становищі, що **ОУН** має свою ідеологію, єдину й одноцілу, яка обов'язує кожного члена, що кожний член **ОУН** мусить мати єдиний націоналістичний світогляд та що націоналістична ідеологія й націоналістичний світогляд, впливаючи з української духовости, стоять на позиціях чинного ідеалізму. Цього »опозиція« ніколи не заперечувала, а навпаки, підтверджувала це й підносила це як розбіжність між **ЗЧ ОУН** і **ОУН** в Україні, мовляв — **ОУН** в Україні не має ніякої ідеології, не стоїть на позиціях ідеалізму й залишає своїм членам повну свободу визнавати ідеалістичну, або матеріялістичну ідеологію та мати ідеалістичний, або матеріялістичний світогляд. Пізнання дійсних позицій **ОУН** в Україні в питанні ідеології та світогляду повчає, що вони є тотожними з позиціями **ЗЧ ОУН**.

16. ВИСНОВКИ

Совісна та льяольна аналіза становища **ОУН** в Україні в питанні ідеології й світогляду, з'ясовано в офіційних документах **ОУН** на Українських Землях та в публікаціях провідних крайових публіцистів П. Полтави й О. Горнового, приводить до таких безспірних висновків:

1. ОУН в Україні має свою єдину й одноцілу ідеологію, що є основою програми і тактики ОУН та її поглядів на всі ділянки суспільного життя одиниці, спільноти і люд-

ства та на світ взагалі; ця ідеологія називається націоналістичною тому, що в її основі лежить розуміння нації як основного й незнищимого фактора всего суспільного життя та як найвищого суспільно-морального атрибуту; націоналістична ідеологія та націоналістичний світогляд обов'язують всіх членів ОУН; націоналістична ідеологія та націоналістичний світогляд стоять повністю на позиціях чинного ідеалізму; в питанні релігії ОУН в Україні, строго зберігаючи свій характер руху суто політичного, ставиться наскрізь позитивно до християнізму.

2. Становище ОУН в Україні в питанні ідеології та світогляду є тотожним зі становищем ЗЧ ОУН.

3. Інтерпретація крайових позицій ОУН в питанні ідеології й світогляду, подавана Л. Ребетом та його однопдумцями, є неправильна, невірна і наскрізь фальшива. Ця «інтерпретація» насправді є з'ясуванням власних, окремих позицій партії Л. Ребета, що є наскрізь протилежними позиціям ЗЧ ОУН та ОУН на Українських Землях.

IV. Позитивне з'ясування дійсних позицій Українського Визвольного Руху

Як висновок з переведеного нами розгляду джерельних матеріалів ми подаємо спробу позитивно з'ясувати дійсні, непідфальшовані позиції ОУН, піддержуючи їх відповідними цитатами*). Ці позиції такі:

I. ОСНОВНІ СТВЕРДЖЕННЯ

1. Український націоналістичний рух виник і діє як рух суспільно-політичний і духово-світоглядový.

»Український націоналістичний рух виник і діє як а) суспільно-політичний рух і б) духово-світоглядový рух. У зв'язку з цим український націоналізм має і подвійну мету... Останні роки увагу ОУН майже повністю заабсорбувала збройна і політична боротьба проти большевицьких окупантів. В наслідку цього де в кого може постати неправильне уявлення про те, що націоналістичний рух — це лише політичний рух. Так тлумачити характер українського націоналізму означає звужувати націоналістичний рух, викидати з нього значну частину його змісту. В українських умовах український націоналізм виник і діє — це ми для підкреслення повторюємо ще раз — також як духово-світоглядový рух. Боротьбі за духове переродження українського народу український націоналізм майже повністю присвятив перші роки свого існування. Боротьбу за духове переродження українського народу веде український націоналізм і сьогодні« (П. Полтава: »Елементи революційности українського націоналізму«).

*) Цей рiзділ є зiставленням основних тверджень і висновків з попередніх трьох розділів і тому ми старасмося зберігати ту саму їх формуловку й по можності наводити ті самі цитати. Це, з одної сторони, викликає до деякої міри враження повторювання того самого; та, з другої сторони, воно скріплює чіткість і прозорість викладу думок і тому ми вважаємо таке повторення для читача потрібним і корисним. — Автор.

»Українська Національна Революція — це безперервно прогресуючий революційний процес, що охоплює ціле життя і переходить в різних формах у всіх його ділянках — політичній, соціально-економічній і духово-культурній« (»Постанови I. Конференції ЗЧ ОУН у вересні 1947 р.«).

2. Український націоналізм створив свою окрему ідеологію, — а в духовості людини світогляд, — що стали основою програми і тактики українського націоналістичного руху, його поглядів на цілість та на поодинокі ділянки життя одиниці, людських спільнот та всего людства, і підставою його дії.

»Свої погляди ми формували і формуємо... виходячи з наших націоналістичних ідеологічних позицій... Ось це є ті підставові елементи нашої ідеології, на яких ми нині твердо стоїмо і які, по-нашому, завжди характеризували, характеризують і характеризуватимуть наш рух з ідейного погляду. Такі сьогодні в найкоротшому викладі ідеологічні позиції ОУН в Україні. Під впливом цієї ідеології діє УПА і все наше визвольне підпілля« (П. Полтава: »Лист до громадянина Бабенка«).

»Український націоналізм має свій уклад позитивних ідей і вартостей, які визнають зміст і форми життя і розвитку народу й одиниці в усіх ділянках, визначають їхню творчу ролю у вселюдському поступі» [С. Бандера(С. А. Сірий): »До засад нашої визвольної політики«].

»Ідеологія, програма, визвольна концепція і революційна боротьба українського націоналістичного руху творять одноцілу, гармонійну будову, засновану на завершеному українському світогляді. Ця архітектурна однастайність і гармонійність дає рухові внутрішню силу, дійсну динаміку і відпорність на всі наступи й удари ворогів« (С. Бандера: »Українська націоналістична революція, а не тільки протирежимний резистанс«).

3. Ідеологія українського націоналістичного руху ставить у центрі своєї системи ідею нації як основного і незнищимого фактора всего суспільного життя та як най-

вищого суспільно-морального імперативу і тому вона називається націоналістичною ідеологією.

»III-й Надзвичайний Великий Збір бере в основу своєї ідеології, подібно як і всі попередні Збори, живу історичну правду про незнищимість нації — найвищої органічної людської спільноти«. (Постанови III-го НВЗ«).

»Ми, бандерівці, називаємо себе націоналістами тому, що центральне місце в нашій ідеології займає вчення про націю«. (П. Полтава: »Хто такі бандерівці і за що вони борються«).

»Націоналістами ми вважаємо себе, по-перше, тому, що в основі всієї нашої ідеології, всього нашого розуміння історичного процесу лежить погляд на націю, як на найвищий і найміцніший тип органічної людської спільноти, — вищий і міцніший за суспільну класу; погляд на націю як на природне і вічне явище людського світу; погляд на націю як на підмет історії... По-друге, ми називаємо себе націоналістами тому, що в нашій діяльності ми керуємося таким єдиним і найвищим гаслом: »Добро української нації — найвищий наказ!« (П. Полтава: »Лист...«).

4. Українська націоналістична ідеологія зродилась з духовости української нації та з потреб свобідного її росту та всестороннього вияву всіх її творчих сил, а не з якихось готових доктрин чи систем.

»Наші ідеї і політичні концепції впливають не з доктрин, а з реальних потреб і вимог українського народу, вони базуються на розвиткових тенденціях сучасного світу«. («Роз'яснення Проводу ОУН на Українських Землях«).

»Прагнення українського народу є для українського націоналізму найвищим дороговказом у всій його діяльності. Український націоналізм точно сформулював і найповніше висловив ці прагнення у своїй ідеології, у своїй програмі«. (П. Полтава: »Елементи революційности...«).

»Основні правди наших ідей коріняться в українській духовості, зформованій та утвердженій впродовж цілого історичного розвитку, в духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюд-

ської духової і суспільно-політичної культури та поступу». (С. Бандера: »До засад...«).

»Українському націоналізмові притаманний питомий український світогляд, як витвір українського духу, природи і цілого українського народу. Він не створений одним мислителем, чи якимсь науковим напрямком, не вкладений науково в філософічну систему, але виразно відзеркалений і діючий в цілому житті й творчості української нації та української людини, як упорядкована, гармонійна й завершена система вартостей, що органічно виросла«. (С. Бандера: »Українська національна революція...«).

5. Своєю суттю українська націоналістична ідеологія стоїть повністю на позиціях чинного ідеалізму.

Цієї правди не підчеркнено окремо позитивною формулювкою ні в постановах або публікаціях ОУН в Україні, ні ЗЧ ОУН. Її можна дедукувати з факту, що в своїх офіційних публікаціях ОУН в Україні виразно й консеквентно відкидає матеріалізм в цілому і в кожному окремому питанні, називаючи його по імені і, поскільки наука знає лише два основні напрямки, матеріалізм і ідеалізм, то відкидаючи повністю матеріалізм, ОУН, тим самим, визнає, що вона стоїть на позиціях ідеалізму. Але, правда про те, що українська націоналістична ідеологія стоїть повністю на позиціях ідеалізму, є очевидною й без того: про неї говорить ясно й переконливо сама суть української націоналістичної ідеології в цілому і в кожному окремому питанні: розуміння нації як явища вічного, незнищимого, ідеалістичне розуміння історії, людини, родини, моралі, позитивна постава до релігії, послідовне підкреслювання першинства духового первня і духових вартостей. А тому вважаємо, що для ясності позицій ця очевидна правда повинна бути названою по імені.

6. Ідеологічні засади українського націоналізму мають характер догматично-імперативний як живі, незмінні правди людського життя.

»Для українського народу ідеї українського революційного руху... стали сьогодні єдиними правдами — вірою, освяченою життям і кров'ю найкращих її

борців». («Постанови Конференції ОУН на Українських Землях», що відбулася в червні 1946 р.).

»Наші ідейно-політичні основи: У вогні нашої (ОУН) шіснадцяти-річної визвольно-революційної боротьби оформилися й утвердилися зокрема в другій світовій війні вартості, що для українського народу стали єдиними незайнятими правдами». («Деклярація Проводу ОУН після закінчення другої світової війни в Європі»).

»Ми переконані, що... наша ідеологія є найправильнішою ідеологією». (П. Полтава: «Лист...»).

»Підставові елементи нашої ідеології, на яких ми сьогодні твердо стоїмо, ... завжди характеризували, характеризують і характеризуватимуть наш рух з ідейного погляду». (П. Полтава: «Лист...»).

»В душі тих вічно живих і незмінних основних ідей український націоналізм розвинув цілу програму...» (С. Бандера: «До засад...»).

»Конференція ЗЧ ОУН вважає потрібним: г) підкреслювати завжди і всюди ті наші одвічні істини, яких ми ніколи не зрікалися і які не підлягають ніяким змінам». («Постанови I. Конференції ЗЧ ОУН»).

7. Організація Українських Націоналістів — ОУН прийняла українську націоналістичну ідеологію за свою і тому повне і беззастережне визнання української націоналістичної ідеології обов'язує всіх членів ОУН.

»Членом Організації Українських Націоналістів може бути кожний українець(-нка) по вибутті вимаганої проби, який... визнає ідеологію, програму і тактику Організації». (Устрій Організації Українських Націоналістів, ухвалений III-ім НВЗ ОУН 1943 р.« т. I).

»Щодо ідеології і програми, — він (член ОУН) мусить цілковито їх признавати, поширювати і боротися за їх здійснення». «Членів ОУН обов'язує ідеологія і програма ОУН». (О Горновий: «Яка філософія...»).

»Основні ідейно-політичні правди Організації, якими визначається її цілі і шлях до їх здійснення, є непорушні, їх цілком визнає і додержує кожний член». (Постанови II. Конференції ЗЧ ОУН у серпні 1948 р.«).

8. Однозвучним з українською націоналістичною ідеологією мусить бути світогляд кожного окремого члена ОУН; інакше кажучи — кожного члена ОУН обов'язує націоналістичний світогляд.

Про це говорить ясно насамперед основна вимога до члена ОУН згідно з устроєм ОУН, ухваленим III НВЗ ОУН, наведена в попередній точці: член ОУН мусить визнавати українську націоналістичну ідеологію, а визнавання ідеології якоюсь людиною означає, що ця ідеологія є в повній згоді зі світоглядом тієї людини. Тим більше, що член Проводу ОУН в Україні О. Горновий уточнив вимогу визнавання: »признавати, поширювати і боротись за їх здійснення«. А боротись за здійснення якихсь ідей може людина згідно з власним сумлінням лише тоді, коли ті ідеї є частиною його світогляду, за здійснення ж ідеології руху лише тоді, коли ця ідеологія повністю однозвучна зі світоглядом тієї людини.

9. Програма ОУН, впливаючи з ідеологічних залогів українського націоналізму, формується емпірично як вислів бажання знайти конкретні форми суспільного життя, що найкраще відповідали б властивостям і духовим та матеріальним потребам українського народу. Тому програмові постанови, в протилежність до ідеологічних засад, не можуть в ніякому випадку мати характеру незмінних догм. Програмові постанови є змінними в залежності від кожночасних потреб українського народу.

»Життя видвигнуло багато питань характеру програмового. Зі справою програми зв'язані три основні питання ідеологічної натури: питання нації, суспільства й держави«. («Постанови III. НВЗ ОУН«).

»Свою програму ОУН виводить з потреб цілого українського народу, з його природи й історичного розвитку, з сучасного стану, з його життєвих прагнень і настанов у змаганні за найкращий всесторонній розвиток, добробут і себевиявлення народу«. (С. Бандера: »Слово...«).

»Свої (програмові) погляди ми формували і формуємо цілком емпірично, виходячи з наших націоналістичних ідеологічних позицій« (П. Полтава: »Лист...«).

»Це факт, що Програмові Постанови III НВЗ ОУН потребують деяких змін«. (О. Горновий: »Лист до друзів«).

»Програмові засади Організації Українських Націоналістів базуються на організаційних властивостях українського народу і відповідають його бажанням і стремлінням, що й доводить досвід довгорічної боротьби. Конференція ЗЧ ОУН стоїть на становищі, що жива політична організація не може вважати своїх постанов за незмінні догми; зокрема це стосується програмових засад ОУН в соціальних питаннях«. (»Постанови III Конференції ЗЧ ОУН у квітні 1951 р.«).

10. Програма ОУН включає в собі теж досвід та усі найпередовіші досягнення інших народів, оскільки вони відповідають властивостям та інтересам української нації і сприяють її ростові.

»Програма ОУН, прийнята III. НВЗ ОУН, включає в себе всі найсучасніші найпередовіші здобутки як людської думки так й практики народів у всіх майже галузях: політичній, суспільній, економічній, культурній. Вона дає концепцію справді справедливого, справді прогресивного міжнароднього і внутрішнього політичного і суспільно-економічного ладу«. (П. Полтава: »Елементи революційности...«).

»У нашій програмі прийняті найкращі досягнення знання і поступу в усіх ділянках життя і інших народів, що відповідають нашим духовим і культурним елементам, станові і природнім умовам розвитку в Україні«. (С. Бандера: »До засад...«).

»З чужих прикладів і досягнень український націоналізм приймає те, що відповідає українському народові«. (С. Бандера: »Українська національна революція...«).

»Самобутне життя і розвій українського народу гармонійно поєднується з вселюдським поступом як його складова, творча частина«. (С. Бандера: »Слово...«).

II. ІДЕОЛОГІЧНО-СВІТОГЛЯДОВІ ЗАСАДИ

1. Дух, а не матерія, є творцем і керманичем життя; боротьба за духові цінності, а не за матеріяльні добра є глибшим змістом людського життя.

Ця ідеологічно-світоглядова засада українського націоналізму визначена, насамперед, самим його розумінням людського життя та всіх його проявів: нації, родини, одиниці, моралі, історії тощо: основним моментом суті й основним рушійним чинником кожного з тих явищ життя вважає українська націоналістична ідеологія духа. Цю засаду наголошує й основний політично-бойовий клич, виписаний на прапорах українського революційно-визвольного руху: «Свобода народам, свобода людині!» Власне — свобода, явище духове, а не матеріяльні блага одиниці, соціальної класи чи соціального гурту, як це є наголошуване в кличах матеріялістичних ідеологій, що визнають протилежну засаду — «матерія, а не дух...»

Ця ідеологічно-світоглядова засада українського націоналізму зберігається строго теж у визначуванні та в обговорюванні всіх програмових напрямних дії: на першому місці стоять завжди духові цінності життя й духові потреби нації та одиниці.

2. Людина це сотворіння одухотворене і як така становить вартість сама в собі. Зі свідомости цієї правди випливає вимога пошани свободи і гідности людини.

«Ідеалом нової суспільности є вільна людина. Вільний почин людини буде абсолютною рушійною силою суспільного життя». («Постанови III НВЗ ОУН»).

«Свобода народам, свобода людині! (Основне бойове гасло ОУН).

«Високу ідейність і вольовий тип людини виховує ОУН.

«Висока ідейність і високий тип людини — це підстава моральних вартостей наших кадрів. Їх плекати і підвищувати — це головне завдання нашої виховної роботи». (О. Горновий: «Яка філософія...»).

«Наші правди... ідея гідности і пошанування людини, її вільного розвитку, власної ініціативи, творчого та достойного самовключення в гармонійний уклад збірною національного і суспільного життя... Ідея рівности та

братерства усіх людей в народі». (С. Бандера: »До засад...«).

3. Людина як сотворіння суспільницьке творить різні спільноти. Спільнота є вартістю вищою від одиниці, що є її складовою частиною, і тому інтереси одиниці мусять бути завжди підпорядковані інтересам спільноти.

»Вільний почин людини може йти тільки в суспільницькому напрямі й не сміє в ніякому разі йти по лінії шкурницьких інтересів«. («Постанови III НВЗ ОУН»).

»Ідея свободи творчої ініціативи одиниці і вільної її діяльності, що не загрожує і не шкодить співгромадянам і народові«. (С. Бандера: »До засад...«).

4. Найвищою людською органічною спільнотою є нація, що при психологічній і соціяльній зрізничкованості поодиноких членів нації і їх гуртів, зберігає свою окремішню особовість. Чинником, що органічній спільноті людей, живих, мертвих і ненароджених, зв'язаних спільністю походження, традиції, культури і території, надає цю окремішню особовість, є дух нації, що виявляється у вродженому кожному членові нації стремління прямувати до спільних цілей.

»В основі всієї нашої ідеології, всього нашого розуміння історичного процесу лежить погляд на націю як на найвищий і найміцніший тип органічної людської спільноти, ... погляд на націю, як на природне і вічне явище людського світу«. (П. Полтава: »Лист...«).

»III-ій НВЗ ОУН бере в основу своєї ідеології, подібно як і всі попередні Збори, живу історичну правду про незнищимість нації — найвищої людської органічної спільноти«. («Постанови III-го НВЗ ОУН»).

5. Правда про те, що нація є найвищою людською спільнотою, ставить перед кожною людиною моральну вимогу, вважати добро своєї нації найвищим наказом, вихідним заложенням і метовим назначенням кожної своєї діяльності в суспільному аспекті.

»Українська нація є вихідною всіх чинностей і кінцевою всіх змагань«. (Деклярація Проводу ОУН після закінчення 2-ої світової війни«).

»Добро нації — найвищий наказ«. (П. Полтава: »Елементи революційности...«).

6. Зовнішньою формою нації, що назовні унагляднює її окремішність та забезпечує її суверенність, а в нутрі реґулює дію всіх складових сил нації, є держава. Самостійна держава, — є необхідною передумовою свободного розвою нації.

»ОУН бореться за Українську Самостійну Соборну Державу«. (»Постанови III НВЗ ОУН«).

»Наші ідейно-політичні основи: ...Ідея Української Самостійної Соборної Держави, що є точно визначеним поняттям і не може бути відмінена жодними »советськими Українами« чи іншого роду експозитурами чужого імперіялізму«. (»Деклярація Проводу ОУН...«).

»Ми вважаємо — і це підтверджується усім дотеперішнім історичним досвідом українського народу, досвідом усіх інших поневолених народів, — що тільки незалежна українська держава забезпечить українському народові найкращі умовини для його всебічного духового і матеріального розвитку, що тільки незалежна українська держава може бути надійною гарантією справді вільного, справді щасливого і заможного життя українського народу«. (П. Полтава: »Хто такі бандерівці і за що вони боряться«).

»Основне завдання (ОУН) — це боротьба за визволення України, змагання за Самостійну Соборну Українську Державу, що єдина може забезпечити українському народові повну волю, всесторонній свободний розвиток, добробут, соціяльну справедливість і дійсне народоправство«. (С. Бандера: »Слово...«).

7. Нація як явище вічне, а не кляса, чи якийсь інший фантом збірного життя, є підметом історії людства. Тому, тільки забезпечення свободи всіх націй, виявлене побудовою системи вільних і самостійних національних держав, уможливило природний і здоровий хід історії людства.

»В основу політичного ладу в світі (ОУН) бере національний принцип. Тривким і справедливим може бути той лад, що базується не на доктринерських тезах,

але на відвічних законах життя. Система вільних народів і самостійних держав — це одинока найкраща розв'язка питання порядку в світі». («Постанови III-го НВЗ ОУН»).

»В основі всієї нашої ідеології, всього нашого розуміння історичного процесу лежить... погляд на націю як на підмет історії в її міжнародньому розрізі,... а також погляд, що система вільних національних держав усіх народів світу є найкращою формою ладу в світі». (П. Полтава: »Лист...«).

»Ідея нації посідає домінуюче становище серед усіх інших чинників, що впливають на хід історії. Вона є найбільша сила історичного процесу, в зударі з якою капітулюють усі інші сили, скеровані проти неї. Вона через те визначає й основну розвиткову тенденцію історичного процесу». (П. Полтава: »Концепція...«).

8. Держава є добром всіх членів нації, тому вона мусить служити інтересам усіх її громадян, а форма її побудови мусить відповідати властивостям нації і її життя та бути свобідним виявом волі всіх її громадян.

»В Українській Державі влада вважатиме за свій найвищий обов'язок інтереси народу... Українська народня влада спрямує всі економічні ресурси та всю людську енергію на побудову демократичного державного порядку, справедливого соціального ладу, на економічне будівництво країни та культурне піднесення народу». («Постанови III НВЗ ОУН».)*

»(Наша) ідея спрямування діяльності та зусиль держави й організованої в ній народньої спільноти на творення, закінчення і помноження позитивних вартостей, які збагачують та підносять рівень життя народу й одиниці в усіх царинах, помножують їхній творчий вклад у скарбницю вселюдського поступу й культури». (С. Бандера: »До засад...«).

*) В первісних постановах III-го НВЗ ОУН з 1943 р. дослівно сказано: »...за побудову нового державного порядку«. Це окреслення в постановах змінено на »...за побудову демократичного державного порядку« постановою Конференції ОУН на Українських Землях в червні 1950 р.

9. Свобідний і здоровий розвиток життя нації як цілості та кожної її складової частини і кожного окремого члена можливий лише при зобов'язуючому існуванні справедливого соціального ладу.

«Історичну еволюцію нації в монолітну суспільність хоче ОУН прискіпити шляхом знищення всіх економічних і соціальних нерівностей. Вважаємо, що в сучасну історичну добу є всі дані для побудови такого економічного ладу, який дасть рівні шанси праці й заробітку всім громадянам. Знищуючи всі форми експлуатації кляси клясою, створимо в Україні справедливий суспільний лад». («Постанови III НВЗ ОУН»).

«Український народ бореться... за справедливий соціальний лад, при якому не буде ні визискувачів, ні визискуваних». («Звернення Воюючої України»).

«Ідею УССД український націоналізм розуміє... також і як ідею його соціального визволення, як ідею такого суспільно-економічного ладу в Україні, при якому не існуватиме експлуатації людини людиною». (П. Полтава: «Елементи революційности...»).

«Держава мусить забезпечити організовану участь всього суспільства не лише в політичному керівництві, а й в розвитку національної господарки і в укладі суспільно-виробничих відносин». («Постанови III-ої Конференції ЗЧ ОУН»).

«Метою (українського націоналізму) є побудувати в Українській Державі свій власний суспільний лад, відповідно до потреб і бажань усього українського народу, який запевнить українській нації найкращий розвиток, а всім громадянам України — всесторонню свободу, справедливість і добробут». (С. Бандера: «Українська національна революція...»).

«Ідея соціальної справедливості на ділі». (С. Бандера: «До засад...»).

10. ОУН як рух суто політичний уважає справу віри й релігії справою сумління кожної людини та справою передусім самої релігії й Церкви. Та разом з цим ОУН згідно зі своєю ідеологією ставиться наскрізь позитивно до християнської релігії.

»Провід ОУН на Українських Землях признає за релігією суспільно-корисну роллю, зокрема за християнською мораллю у відношенні між людьми та в родинному житті«. (»Становище Проводу ОУН на Українських Землях«).

III. ПРОГРАМОВІ ПОСТАНОВИ

Обов'язуючу тепер програму ОУН з'ясовують вичерпно »Програмові постанови ОУН, прийняті III-ім Надзвичайним Збором ОУН в м. серпні 1943 р. та уточнені і доповнені Постанови Конференції ОУН на Українських Землях в м. червні 1950 р.«. Ця програма обов'язує всіх членів ОУН, — однаково членів ОУН на Українських Землях, як і членів Закордонних Частин ОУН, — аж до їх евентуальної зміни черговим Великим Збором ОУН. Повний текст цих Програмових постанов був опублікований в офіційні ЗЧ ОУН »Сурма« ч. 25 за листопад 1950 р. та окремим брошурковим випуском, а їх первісний текст (без доповнень з 1950 р.) окремим цикльостилевым виданням ЗЧ ОУН в 1946 р.

Обов'язуюча сила цих Програмових Постанов для членів ЗЧ ОУН була офіційно підкреслена керівними чинниками ЗЧ ОУН кількакратно. І так, в опублікованих цикльостилевым виданням »Постановах I-ої Конференції ЗЧ ОУН« з вересня 1947 р. зазначено на вступі:

»В усій революційно-політичній діяльності ЗЧ ОУН і надалі залишаються обов'язуючими постанови III Великого Збору ОУН, а основою всіх їх потрібних інтерпретацій — лише офіційні крайові дотичні енуціяції, зокрема »Деклярація Проводу ОУН по закінченні другої світової війни«, що зв'язують ЗЧ ОУН в одну нерозривну цілість з основною частиною ОУН в Краю«.

Як бачимо, вже перша Конференція ЗЧ ОУН як їх найвищий орган ясно, виразно й категорично підкреслила нерозривну єдність Закордонних і Крайових Частин єдиної ОУН та впливаючу з цього обов'язуючу силу Постанов III-го НВЗ ОУН для ЗЧ ОУН.

Пригадку про це повторено при нагоді публікування в офіційні ЗЧ ОУН »Сурма« уточненого й доповненого

Конференцією ОУН на Українських Землях в червні 1950 р. тексту «Програмових Постанов»: .

»Провід ЗЧ ОУН подає до відома обов'язуючі в ОУН Програміві Постанови ІІІ-го НВЗ ОУН з серпня 1943 р. з уточненнями і доповненнями, прийнятими Конференцією ОУН на Українських Землях 1950 р. Нові уточнення і доповнення є вислідом довшої дискусії членів ОУН. При цій нагоді пригадуємо, що програмовими постановами, обов'язуючими в ОУН, є тільки постанови Великого Збору ОУН і Конференцій ОУН; висловлені в пресі погляди, які відхиляються від обов'язуючих постанов, так в минулому, як і в майбутньому, є тільки голосом в дискусії і висловлюють погляди авторів«.

Подібну пригадку стрічаємо і в офіційному виданні ЗЧ ОУН тексту доповнених і уточнених Програмових Постанов окремою брошуркою:

»Робимо це тому, щоб дати в переглядній формі повний образ обов'язуючих в ОУН Програмових Постанов«.

Врешті, ще одна офіційна пригадка цього ІІІ-ю Конференцією ЗЧ ОУН в квітні 1951 р.:

»Конференція ЗЧ ОУН визнає Програміві Постанови ІІІ Великого Збору ОУН за обов'язуючі так довго, аж доки вони не будуть змінені черговим Великим Збором ОУН«.

Та разом з цим ЗЧ ОУН, як і ОУН в Україні, були завжди свідомі правди, зазначеної нами в загальних основних ствердженнях, а саме, що програміві постанови не можуть мати в ніякому випадку характеру незмінних догм, якщо вони мають сприяти дійсному впорядкуванню та природньому розвиткові суспільного життя, а не бути деформуючим чинником і оковами, як це є в випадку комуністично-соціалістичних програм. То ж визнаючи обов'язуючу програму організації, вони завжди брали до уваги конечність програмових змін, висунених життям, новим досвідом, новими осягами знання.

В «Листі до громадянина Бабенка» П. Полтава пише про це:

»Ми інколи ревідуємо наші позиції, поглиблюємо їх, доповнюємо. Але, чи це негативне явище, коли політич-

ний рух вносить такі зміни в свої позиції, які говорять тільки про його дозрівання? По-моєму — це позитивне явище. Ми, учасники цього руху, цього не соромимося і не закриваємо. Цей факт додає нам чимна найбільшій певності того, що ми справимося з усіма завданнями, що їх перед нами поставить ще історія».

А О. Горновий в листі до друзів за кордоном з червня 1950 р., отже вже по офіційному внесених деяких доповнень і уточнень до обов'язуючих Програмових Постанов ОУН, пише:

«Це факт, що Постанови ІІ НВЗ потребують деяких змін і доповнень. Тож цілком природньо, коли проекти таких змін вже сьогодні обговорюються, хай і гостро, бо тільки з таких дискусій можуть викристалізуватися здорові і правильні погляди».

Згідно з цим офіційним становищем членів Проводу ОУН на Українських Землях приймає своє рішення ІІІ-тя Конференція ЗЧ ОУН в квітні 1951 р.:

«Учасники Конференції вважають потрібним піддати основній дискусії всі постанови, прийняті ще в 1943 р., в цілком інших політичних відносинах України і цілого світу... Конференція вважає, що тези, поставлені в ній, повинні стати предметом обговорення Великого Збору ОУН. Через те Конференція зобов'язує провідних членів ОУН точно підготувати матеріали в цих питаннях на ІV. Великий Збір ОУН».

ІІ-га Надзвичайна Конференція ЗЧ ОУН, що відбулася в серпні 1948 р., розглядаючи питання програмових постанов, прийняла й окремі постанови про форму обговорювання й переведення потрібних змін:

«Формування програмових позицій ОУН, стратегії боротьби і політичної тактики на окремих відтинках діяльності відбувається як організований і керований внутрішній процес у прийнятих організаційних формах. Цими формами є: Великий Збір, Конференції, Головна Рада, Провід, Політична Рада, та окремо покликувані Проводом осередки, Комісії, Колегії, сходина організаційних клітин, відправи, вишкільні курси, організаційні видання, внутрішньо-організаційна дискусія тощо.

»Правосильно прийняті відповідними організаційними чинниками рішення в питаннях програми, стратегії і тактики в усіх справах діяльності Організації та в усіх проблемах, в яких Організація займає становище, — зобов'язують членів та всі клітини Організації».

Отже, обидві частини ОУН — ЗЧ ОУН та ОУН на Українських Землях — однозгідно ствердили потребу постійної конфронтації програми руху з життям, ревізії її постанов та постійного вношення доповнень, уточнень і змін згідно з вимогами життя, з досвідом і з новими здобутками знання. Цим звернено увагу на природню кожному живому рухові вимогу респектування обов'язуючих програмових постанов та, узгаднюючи можливість їхньої ревізії встановлено форми для підготовки і переведення потрібних змін.

Бо ж ясно, що коли мають бути переводжувані доповнення, уточнення і зміни програми, то перед їх офіційним схваленням мусить бути переведене свобідне обговорення пропозицій змін. А в кожній свобідній дискусії мусять бути голоси «за» і «проти». І коли така дискусія проходила між провідними членами ОУН в Україні й на еміграції, то це лиш доказ, що ОУН і далі жива й відпорна на процес костеніння; коли ж група Ребета винесла цю природню й здорову дискусію в перекрученому вигляді на сторінки своєї преси як доказ, що, мовляв, «ЗЧ ОУН проти ОУН в Україні», «П. Полтава проти Бандери», «С. Бандера проти Батьківщини», — то це лиш несовісна й несумлінна демагогія.

Вислідом природньої дискусії між провідними членами ЗЧ ОУН та ОУН на Українських Землях, над програмовими постановами ОУН, яку Провід ОУН на Українських Землях весь час оцінював зовсім позитивно, було прийняття Конференцією ОУН на Українських Землях в червні 1950 р. уточнень і доповнень Програмових Постанов ОУН. Ці ж уточнення й доповнення поклали край фальшуванню крайових позицій самозванчими «інтерпретаторами» і одночасно створили прецеденс зберігання здорового процесу живучости програми організації на майбутнє.

* * *

Для прозорости викладу зберімо ще раз сформульовані нами висновки позитивного з'ясування дійсних ідеологічних позицій Крайових і Закордонних частин ОУН. Отже:

I. ОСНОВНІ СТВЕРДЖЕННЯ ПРО ІДЕОЛОГІЮ

1. Український націоналістичний рух виник і діє як рух суспільно-політичний і духово-світоглядний.

2. Український націоналізм створив свою окрему ідеологію, — а в духовості людини світогляд, — що стали основою програми і тактики українського націоналістичного руху, його поглядів на цілість та на поодинокі ділянки життя одиниці, людських спільнот та всего людства, і унапрямуючою підставою його дії.

3. Ідеологія українського націоналістичного руху ставить у центрі своєї системи ідею нації як основного і незнищимого фактора всего суспільного життя та як найвищого суспільно-морального імперативу і тому вона називається націоналістичною ідеологією.

4. Українська націоналістична ідеологія зродилась з духовості української нації та з потреб свобідного її росту і всестороннього вияву всіх її творчих сил, а не з якихсь готових доктрин чи систем.

5. Своєю суттю українська націоналістична ідеологія стоїть повністю на позиціях ідеалізму.

6. Ідеологічні засади українського націоналізму мають характер догматично імперативний як живі, незмінні правди людського життя.

7. Організація Українських Націоналістів (ОУН) прийняла українську націоналістичну ідеологію за свою і тому всіх членів ОУН обов'язує повне і беззастережне визнавання української націоналістичної ідеології.

8. Однозвучним з ідеологією ОУН мусить бути світогляд кожного члена ОУН; інакше кажучи, — кожного члена ОУН обов'язує український націоналістичний світогляд.

9. Програма ОУН, впливаючи з ідеологічних залогень українського націоналізму, формується емпірично як вислів бажання знайти конкретні форми суспіль-

ного життя, які найкраще відповідали б властивостям і духовим та матеріальним потребам українського народу. Тому, програмові постанови, протилежно до того, як це є в випадку ідеологічних засад, не можуть в ніякому разі мати характеру незмінних догм; програмові, постанови є змінними в залежності від кожночасних потреб українського народу.

10. Програма ОУН включає в себе теж досвід та усі найпередовіші досягнення інших народів, оскільки вони відповідають властивостям та інтересам української нації і сприяють її ростові.

II. ІДЕОЛОГІЧНО-СВІТОГЛЯДОВІ ЗАСАДИ

1. Дух, а не матерія, є творцем і керманичем життя; боротьба за духові цінності, а не за матеріальні добра, є дійсним змістом людського життя.

2. Людина це сотворіння одуховлене і як така становить вартість сама в собі. Зі свідомости цієї правди впливає вимога пошани свободи і гідности людини.

3. Людина як сотворіння суспільницьке творить різні спільноти. Спільнота є вартістю вищою від одиниці, яка є її складовою частиною і тому інтереси одиниці мусять бути підпорядковані інтересам спільноти. Ця імперативна правда є основою законів громадської моралі.

4. Найвищою людською органічною спільнотою є нація, що при психологічній і соціальной зрізничкованості поодиноких її членів і їх гуртів, зберігає свою окремішню особовість. Чинником, що цій органічній спільноті людей, живих, мертвих і ненароджених, зв'язаних спільністю походження, традиції, культури і території, надає цю окремішню особовість, є дух нації.

5. Правда про те, що нація є найвищою людською спільнотою, ставить перед кожною людиною моральну вимогу — вважати добро своєї нації найвищим наказом, вихідним заложенням і метовим назначенням кожної своєї діяльности в суспільному аспекті.

6. Зовнішньою формою нації, що назовні унагляднює її окремішність та забезпечує її суверенність, а внутрі регулює дію всіх складових сил нації, є держава. То ж самостійна держава, — а внашому випадку Само-

етійна і Соборна Українська Держава, — є необхідною передумовою свободного розвитку нації.

7. Нація як явище вічне, а не класа, є підметом історії людства. Тому, тільки забезпечення свободи всіх націй, виявлене побудовою системи вільних і самостійних національних держав, уможливило природний і здоровий хід людської історії.

8. Держава є добром всіх членів нації; тому вона мусить служити інтересам усіх її громадян, а форма її побудови мусить відповідати властивостям нації та потребам її життя й бути свободним виявом волі всіх її громадян.

9. Свобідний і здоровий розвиток життя нації як цілості та кожної її складової частини і кожного окремого члена можливий лише при зобов'язуючому існуванні справедливого соціального ладу.

10. ОУН як рух суто політичний уважає справу віри й релігії справою сумління кожної людини та справою передусім самої релігії й Церкви. Та разом з цим ОУН згідно зі своєю ідеологією змагається за ідеал християнської України.

Ці ідеологічні засади ОУН вважаються живими й незмінними правдами людського життя та непорушними догмами політичного «вірую» кожного члена ОУН.

III. ЗАГАЛЬНІ СТВЕРДЖЕННЯ ЩОДО ПРОГРАМИ ОУН.

1. **Обов'язуючою тепер програмою ОУН є програма, що її формулюють «Програмові Постанови ОУН, прийняті III-ім Надзвичайним Великим Збором ОУН в м. серпні 1943 р. та уточнені й доповнені Конференцією ОУН на Українських Землях в м. червні 1950 р.»**

2. **Обов'язуюча сила цієї програми для ЗЧ ОУН була кількакратно підкреслена офіційно компетентними чинниками ЗЧ ОУН.**

3. **Розвиток життя, новий досвід та нові осяги знання ставлять постійну вимогу ревізії програмових постанов, їх уточнень, доповнень та евентуальних змін.**

4. **Потребу такої ревізії обов'язуючих тепер Програмових Постанов ОУН стверджують однозгідно Крайові і Закордонні Частини ОУН. Перший крок в реалізації цієї**

потреби зробила Конференція ОУН на Українських Землях в червні 1950 р.

5. Компетентним для переводження обов'язуючих змін програми є Великий Збір та Конференції ОУН; право й обов'язок підготовки проектів змін має, при льояльному зберіганні обов'язуючої для цього форми, кожний член ОУН.

6. Програмові Постанови ОУН, прийняті III-ім НВЗ ОУН в серпні 1943 р., не визначили форми майбутньої української держави, постановляючи, що «ОУН не бореться за форму влади. Про владу і її форму буде рішати сам нарід і його найкращі представники». Таке становище в питанні державного ладу було обов'язуючим для всіх членів ОУН до червня 1950 р.

7. Конференція ОУН на Українських Землях в червні 1950 р. уточнила Програмові Постанови ОУН в питанні державного ладу визначаючи, що ОУН бореться за демократичний лад у майбутній Українській Державі.

8. У зв'язку з толкуванням деякими особами на еміграції терміну «безклясове суспільство», Провід ОУН на Українських Землях вияснив в окремих офіційних роз'ясненнях, що вживаний в крайових публікаціях термін «безклясове суспільство» належить розуміти як поняття суспільно-політичного життя, а не як визначення економічно-соціального ладу.

9. Беручи до уваги різне значення терміну «безклясове суспільство», що дає можливість фальшивого толкування, Конференція ОУН на Українських Землях в червні 1950 р. не внесла цього терміну до прийнятих нею програмових уточнень і доповнень. В виду цього термін «безклясове суспільство» залишається не офіційним, але «приватним» терміном окремих публіцистів.

10. Окремим уточненням, введеним Конференцією ОУН на Українських Землях в червні 1950 до Програмових Постанов, вияснено, що ОУН бореться проти колгоспної системи в організації сільського господарства і за приватну власність селян на землю в визначених законом межах трудового господарства.

* * *

Так виглядають дійсні, невідфальшовані позиції ОУН на Українських Землях і ЗЧ ОУН в питаннях ідеології, світогляду та програми. До таких категоричних висновків і стверджень мусить прийти кожна думаюча людина, що совісно простудіює крайові та закордонні матеріяли і буде їх інтерпретувати лояльно, шануючи дійсну інтенцію даного автора.

Боронити чистоти цих позицій є обов'язком кожного члена українського визвольного руху.

V. Проти маразму і капітулянтства

1. ДВА ЗОВСІМ РІЗНІ, ОДИН ОДНОМУ ПРОТИСТАВНІ СВІТИ: УКРАЇНСЬКИЙ РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ, ОУН-УПА-УГВР, І ЕМІГРАНТСЬКА ПАРТІЯ

Л. РЕБЕТА —

БОРОЖА ПРОТИСТАВНІСТЬ «ПОЗИЦІЙ» Л. РЕБЕТА ДО ІДЕОЛОГІЇ Й ПРОГРАМИ ОУН-УПА-УГВР

Конфронтація т. зв. інтерпретації крайових позицій, ОУН в Україні та в писаннях крайових публіцистів, подаваної Л. Ребетом та його адептами, з дійсними крайовими позиціями, з'ясованими в офіційних документах приводять до такого безсумнівного висновку: Ця «інтерпретація крайових позицій» в дійсності не має нічого спільного з правдивими ідеологічними та програмовими позиціями ОУН взагалі й ОУН на Українських Землях зокрема, та представляє позиції зовсім окремої групи, партії, чи напрямку. Протилежність позицій групи Ребета до позицій українського визвольного руху і, зокрема, до позицій ОУН на Українських Землях, насамперед в цьому, що:

1. ОУН на Українських Землях стоїть на становищі, що основою й унапрямолючим чинником боротьби українського визвольного руху є українська націоналістична ідеологія; а група Ребета відкидає усякий «ідеологізм».

2. Український визвольний рух вимагає від кожного свого члена, щоб він мав націоналістичний світогляд і визнавав беззастережно українську націоналістичну ідеологію та боровся за її здійснення; а група Ребета стоїть на позиції, що її членів не обов'язує ніяка ідеологія ні ніякий світогляд.

3. Український визвольний рух послідовно і з найбільшою рішучістю відкидає і поборює матеріалізм, що діє сьогодні під назвою «історичного» та «діалектичного» матеріалізму, або теж «марксизму»; а група Ребета

проповідує рівнорядну коекзистенцію в одному русі ідеалізму й матеріалізму, націоналізму й марксизму.

4. Український визвольний рух відкидає соціалізм і бореться з усіми шкідливими його наслідками на українському ґрунті; а група Ребета вважає, що в основу української визвольної боротьби треба брати якраз соціалізм.

5. Український визвольний рух ставиться наскрізь позитивно до християнської релігії; а група Ребета проповідує рівнорядність релігії й безбожництва та активно піддержує безбожницьку пропаганду.

6. Український визвольний рух вважає програму тільки проекцією майбутнього ладу, яка вимагає постійної конфронтації з життям, ревізії та введенням потрібних уточнень, доповнень і змін, підготованих свобідною дискусією; а група Ребета намагається надати програмовим постановам характер штивних, непорушних догм, надаючи їм одночасно свою фальшиву інтерпретацію, і виступає проти свобідної дискусії.

7. Український визвольний рух бореться весь час проти колгоспної системи в організації сільського господарства; а група Ребета пропагує колгоспну систему.

8. Український визвольний рух розуміє публіцистичний термін «безкласове суспільство» як окреслення суспільно-політичної ділянки життя; а група Ребета вважає цей термін визначенням економічно-соціального ладу.

9. Український визвольний рух бореться за здоровий демократичний лад західнього зразку; а група Ребета за «народню демократію».

10. Український визвольний рух ставить у своїй боротьбі на весь народ, на найширші маси; а група Ребета ставить на кліку «лучших людей», проти народніх мас.

Для обосновання наших стверджень ми наведемо деякі цитати з крайових документів ОУН та з преси й публікацій партії Л. Ребета.

1. Отже, Край каже:

»Ми змагаємо не лиш до політичного й організаторського виховання кадрів, але й кладемо вагу на вироблення характеру й індивідуальности, на творення глибоких моральних героїчних прикмет та на формування в се-

обіймаючого націоналістичного світогляду». («Постанови II-ої Конференції ОУН на Українських Землях»).

»Свої погляди ми формували і формуємо цілком емпірично, виходячи з наших націоналістичних ідеологічних позицій«. (П. Полтава: »Лист...«).

»Під впливом цієї (націоналістичної) ідеології діє УПА і все наше визвольне підпілля«. (П. Полтава: »Лист...«).

А речник групи Ребета заявляє:

»Процес «відідеологізування» політичного життя означає вищий ступінь розвитку і політичного дозрівання... З тієї площини вже не вільно повертатися до стану з-перед 20 років, куди бажали б завернути наше суспільне життя люди минулого, що навіть з найкращою волею не в стані чогось навчитися ні від життя, ні від світу«. («Сучасна Україна» ч. 14(91), 18. 7. 1954 р., »Жерці ідеологізму«).

Значить: ОУН на Українських Землях заявляє, що основою при формуванні поглядів та унапрямоючою силою дії українського визвольного руху є українська націоналістична ідеологія, а група Ребета відкидає усякий «ідеологізм», вважаючи це «вищим ступенем політичного дозрівання» і називає становище крайових публіцистів та Проводу ОУН на Українських Землях погіршливо становищем «людей минулого, що навіть з найкращою волею не годні чогось навчитись ні від життя ні від світу».

2. Край каже:

»Членом Організації Українських Націоналістів може бути... хто виявив вимагані прикмети характеру, визнає ідеологію, програму і тактику Організації«. («Устрій ОУН, ухвалений III-ім НВЗ ОУН в 1943 р., розділ I, (т. 1).

»Щодо ідеології і програми, він (член ОУН) мусить цілковито їх признавати і боротись за їх здійснення... (О. Горновий: »Яка філософія...«).

»Членів ОУН обов'язує ідеологія і програма ОУН«. (О. Горновий: »Яка філософія...«).

А ребетівці заявляють:

»Мусимо визнати право за кожним мати такий чи інший світогляд. Це тільки тоталітарні рухи добираються до самої душі людини і намагаються її опанувати«. (»У. Самостійник« ч. 20(226), »Крайові позиції і християнізм«).

»Акцентуючи для себе ідеологічний неутралізм, а для свого членства визнаючи свободу ідеологічного визначення...« (Там же).

Як бачимо, **Постанови III НВЗ ОУН з 1943** визначають, що членом ОУН може бути лише той, хто визнає ідеологію Організації; постанову, що кожного члена ОУН обов'язує ідеологія ОУН, пригадують вразно крайові публіцисти українського визвольного руху; а ребетівці проголошують »ідеологічний неутралізм« і залишають своїм членам »мати такий чи інший світогляд«, бо, мовляв, »це тільки тоталітарні рухи добираються до душі людини«.

3. Край каже:

»Ми рішуче відкидаємо марксістську (т. зн. матеріялістичну) ідеологію як цілість... Ми відкидаємо історичний матеріялізм... Ми в боротьбі з марксизмом як цілісною ідеологією... в боротьбі з усіма практичними наслідками марксизму на українському ґрунті«. (П. Полтава: »Лист...«).

А Л. Ребет заявляє з глумом:

»А може б отак собі почати якусь тридцятьлітню війну, коли не двох релігій, то бодай двох світоглядів — ідеалістичного й матеріялістичного?.. В такий сліпий кут заганяє націоналістичне сектантство«. (»Сучасна Україна« ч. 10 (35), »Манівці сектантства«). Значить, крайовий публіцист П. Полтава, це для Ребета — »націоналістичний сектант«.

Його становище з'ясовує його адепт, В. Маркусь:

»Допускається у русі, поруч переконаних християн ни неутральних, також людей, що з виховання є матеріялістами«. (»У. Самостійник« ч. 20 (226), »Крайові позиції і християнізм«).

Тобто: Український визвольний рух на Українських Землях рішуче відкидає марксизм і стоїть у боротьбі з марксизмом як цілісною ідеологією матеріалізму, а ребетівці висмівають таку боротьбу ідеологій і світоглядів та проповідують коєкзистенцію в одному русі «християн, неутральних і матеріалістів».

4. Край каже:

«Українській інтелігенції її соціалістичні погляди перешкодили стати на самостійницький ґрунт і в наслідку того перешкодили позитивно розв'язати справу визволення українського народу в 1917-18 рр.» (П. Полтава: «Елементи революційности...»).

«Ми тільки в основному погоджуємося з критикою капіталізму... Ми (в тому) щонайвище тільки до деякої міри «наближуємося» до соціалістичних теорій... Ми не послідовники соціалізму». (П. Полтава: «Лист...»).

«Чи вдалося перемогти ідею нації другій силі, скерованій проти неї — соціалістичному рухові? Ні!» (П. Полтава: «Концепція...»).

А ребетівці заявляють:

«В СССР большевизм остаточно оформився як контр-революційна сила і боротьба з ним може йти тільки з позицій дійсного соціалізму... В українській крайовій дійсності націоналістична ідеологія несполучна з визвольною боротьбою, а не марксизм». («У. Трибуна»).

«Соціалістична концепція по своїй суті ніколи не була ворожа українству... На базі сучасної української дійсности... зникає антагонізм між націоналізмом і соціалізмом... Наш час, це час великого поєднання». («Сучасна Україна» ч. 12, 10. 6. 1951 р.).

Отже, ясно: Край уважає соціалізм силою, скерованою проти ідей націоналізму, а соціалістичні погляди української інтелігенції в 1917-18 рр. тим дурманом, що звів на манівці визвольну боротьбу українського народу в тому часі; а ребетівці вважають, що боротьба з большевизмом можлива лише з позицій соціалізму і тому український визвольний рух мусить перейти на позиції соціалізму, бо ж «соціалістична концепція по своїй суті ніколи не була ворожа українству».

5. Про засадничу різницю між ОУН і групою Ребета в питанні релігії ми говорили вже на іншому місці: український визвольний рух на Рідних Землях бореться активно в обороні християнської релігії проти безбожницького большевизму, а група Ребета публікує в своєму органі безбожницьку протирелігійну пропаганду. І це в тому часі, коли на Українських Землях голова підпільної греко-католицької Церкви є членом українського визвольного руху і його підпис видніє першим під «Зверненням Воюючої України». Тому теж саме до групи Ребета можна повністю віднести слова «Послання» греко-католицького Архієпископа:

«Тут у західньому вільному світі звироднілі християни не мають ще сили, щоб переслідувати Христа так, як це робиться поза т. зв. залізною заслоною... Зате підступно поширюють у часописах свої безбожні думки про християнство... й досі звироднілі християни не дали знаку про відворот із зайнятих «позицій», що їх так знаменито доповнив один наш знаний тижневик, поміщуючи богохульну новелю про Христа й Лазаря... Отаку то поставу супроти Христа зайняли звироднілі християни у двадцятому віці християнської ери і то в часі, коли сатана-антихрист опанував вже третю частину світу й не скриває свого наміру опанувати цілий світ і знищити до тла всяку релігію й віру в Бога, а передусім християнство...» («Паскальне Слово» 1955 р. Архієп. Кир Івана).

Значить, під час коли український визвольний рух ставиться наскрізь позитивно до християнської релігії, то група Ребета проповідує рівнорядність релігії й безбожництва та активно піддержує безбожницьку пропаганду.

6. Про програму Край писав:

«Це факт, що Постанови ІІІ-го НВЗ ОУН потребують деяких змін і доповнень. Тож цілком природньо, коли проекти таких змін вже сьогодні обговорюються, хай і гостро, бо тільки з таких дискусій можуть викристалізуватися здорові і правильні погляди». (О. Горновий: «Лист...»).

І — постановою Конференції ОУН на Українських Землях в червні 1950 р. деякі зміни, уточнення й доповнення до схваленої III-ім НВЗ ОУН програми введено, не ждучи з цим навіть до IV-го Великого Збору ОУН. Цим задокументовано й задемонстровано, що ОУН на Українських Землях вважає так, як і ЗЧ ОУН, програму тільки проекцією, яку міняється, якщо заіснує виправдана потреба.

В протилежність до цього, Ребет і його учні піднесли програмові постанови до ступня незмінних догм. У своїй пресі вони підхоплювали кожну критичну замітку щодо існуючої програми ОУН як, нібито, доказ »розходжень між Краєм і ЗЧ ОУН«, щоб так створити атмосферу, яка унеможливила б свободну дискусію щодо існуючих програмових постанов та підготову потрібних змін програми.

Це свідчить про те, що український визвольний рух вважає програму тільки проекцією майбутнього ладу, яка вимагає постійної конфронтації з життям, ревізій та ввведення потрібних уточнень, доповнень і змін; а група Ребета намагається надати програмовим постановам характеру штивних непорушних догм і виступає проти свободної дискусії.

7. Край майже в кожній летючці, майже в кожній відозві заявляв:

»Ми боремося проти колгоспної системи!« — Проти колективізації Західньої України вела ОУН на Рідних Землях важку боротьбу. В уточненій Програмі ОУН вразно говориться:

»За цілковите знищення большевицької експлуататорсько-кріпацької колгоспної системи в організації сільського господарства«. (т. 1. а.).

А в »Українській Трибуні«, коли вона стала органом групи Ребета, в той же час писалося: про — потребу збереження колгоспної системи у відновленій українській державі як системи організації сільського господарства.

Значить, український визвольний рух бореться весь час проти колгоспної системи в організації сільського господарства, а група Ребета пропагує колгоспну систему.

8. Значення вживаного давніше в крайовій публіцистиці терміну «безкласове суспільство» пояснив П. Полтава як публіцистичний вислів з ділянки суспільно-політичного життя. (Цитати з дотичних вияшень П. Полтави подали ми при розгляді цього терміну).

А в органі групи Ребета «Сучасна Україна» ч. 12. — 10. 6. 1951 р. читаємо:

«Кардинальною вимогою соціалізму, що в ній властиво міститься і весь соціалізм, є вимога демократичного безкласового суспільства... Така вимога ні в чому не противиться українській визвольній концепції, навпаки, — робить її в наш час єдиною реальною».

З цього виходить недвозначно, що термін «безкласове суспільство» розуміють ребетівці так, як соціалісти, тобто як визначення економічно-соціального ладу, і вважають такий лад «єдиною реальним». Значить, український визвольний рух розуміє публіцистичний термін «безкласове суспільство» як окреслення суспільно-політичної ділянки життя, а група Ребета розуміє під цим визначення економічно-соціального ладу, побудованого на повному знищенні всякої приватної власності.

9. Ствердження, що Ребет, а за ним і його учні, говорячи про «демократію», розуміють під цим зовсім що інше, аніж український визвольний рух, не потребує додаткових доказів. Вистарчить проаналізувати під цим кутом «дію» Л. Ребета на терені ЗЧ ОУН — невизнання постанов більшості і вперта вимога, щоб величезна більшість членства підпорядкувалася волі дрібної меншості, яка створила «опозицію»; самовизначення «колегії уповноважених в складі двох»; вимога Л. Ребета С. Бандері скласти покайну заяву; розв'язання декретом «двійки» цілої організації за кордоном всупереч волі членства; визначення декретом «двійки» «нового проводу ЗЧ ОУН»; поставлення декретом «двійки» поза рямці організації тисячів членства; перенесення декретом «двійки» назви існуючої організації, ЗЧ ОУН, на горстку виходників з тієї організації; перебрання для себе чужої власності (в-ва «Українська Трибуна» і «Укра-

їнський Самостійник») на підставі рішення однієї людини всупереч волі тисячів співвласників, — вистарчить сконфронтувати все те з принципами дійсної, західньої демократії, щоб прийти до безсумнівного висновку: Український визвольний рух бореться за здоровий демократичний лад західнього зразку, а група Ребета за «народню» демократію.

10. В офіціозі Проводу ОУН на Українських Землях «Ідея і Чин» ч. 10., ст. 32, читаємо:

»Український націоналізм розраховує на найширші народні маси... Розраховуючи на народ як на основну силу боротьби за Самостійну Україну, діючи серед найширших народніх мас, маючи в своїх лавах представників усіх прошарків українського суспільства, український націоналізм має змогу висловлювати і дійсно висловлює найглибші прагнення якнайширших українських народніх мас... Український націоналізм точно сформулював і найповніше висловив ці прагнення у своїй ідеології, у своїй програмі».

А. Л. Ребет сформував групку «лучших людей» і протиставив її найширшим масам як щось краще, вартініше, упривілейоване. І в пресі тієї групи, у привласненому ними «У. Самостійникові» те тільки й робиться, що при кожній нагоді висмівається маси членства ЗЧ ОУН та маси прихильників ОУН як «примітивів», «апаратчиків», «безграмотних простаків» і вихвалюється незглибиму мудрість їхньої горстки «лучших людей». Отже, український визвольний рух ставить у своїй боротьбі на весь народ, на найширші маси; а група Ребета ставить на кліку «лучших людей», проти народніх мас.

Усе це ясно і переконливо говорить про те, що Ребет і його учні становлять зовсім окрему групу, що своїми позиціями і своїм наставленням є протиставною українському визвольному рухові на Рідних Землях і за кордоном.

Але факт, що ця група намагається всіми способами підшитись під «крайовий» український визвольний рух, змушує нас приглянутись їй ближче.

2. НАСТУП МОРАЛЬНОГО МАРАЗМУ: БЕЗШАБАШНЕ ФАЛЬШУВАННЯ Л. РЕБЕТОМ І ЙОГО УЧНЯМИ ПИСАНЬ КРАЙОВИХ ПУБЛІЦИСТІВ ОУН

Позиції групи Ребета і, головне, публіцистичні виступи їхніх авторів характеризує, насамперед, — моральний та інтелектуальний, або, так сказати б, політ-грамотний м а р а з м: затрата й замазування границь між тим, що вільно, а що не вільно, і разом з цим, переплутування поодиноких понять і навіть поодиноких ділянок життя й науки.

Моральний маразм групи Ребета виявляється вже в тому, що маючи свої окремі »позиції«, вона представляє їх загалові не як свої власні, а як — інтерпретацію »к р а й о в и х позицій« і, будучи зовсім окремим політичним твором, — групою, партією, чи середовищем, — вона виступає перед українським громадянством не під своїм власним, а під чужим іменем. Такий спосіб виступу задемонстровано мабуть вперше в історії українського політичного життя, в якому, хоч аж надто багато завжди пристрасної полеміки, зберігано таки певні моральні засади.

Другим проявом морального маразму групи Ребета є безшабашне фальшування чужих думок, підсування другим поглядів, яких вони в дійсності ніколи не мали, та цинічне заперечування правди. Ось кілька прикладів:

Горновий у статті »Яка філософія обов'язує членів ОУН« ставить твердження, що ОУН не зв'язує себе філософськими доктринами, і додає виразно: »Що ж до ідеології, то членів ОУН обов'язує ідеологія ОУН«. А Л. Ребет у редакційній дописці до тієї статті робить висновок: Значить, ... членів ОУН не обов'язує ніяке політичне »вірую«! Так, мовляв, заявив в імені Проводу ОУН на Українських Землях О. Горновий. Отже — висновок, явно суперечний становищу та висловленим думкам О. Горнового.

Такий сам »висновок« і з таким самим цинізмом робить стосовно писань П. Полтави учень Ребета В. Маркус: »Якась визначена ідеологія, — каже він, — виключена із крайових позицій... Тим самим і ОУН, яку вва-

жалося також ідеологічною організацією, а український націоналізм — »духовим і політичним рухом«, сьогодні є політичним національно-визвольним рухом». — Такий оце »висновок«, надрукований в »відідеологізованому« »У. Самостійникові« товстим друком, робить В. Маркус з писань П. Полтави, який виразно, кількома наворотами, писав: »Український націоналістичний рух виник і діє як а) суспільно-політичний рух і б) духово-світоглядний рух«. Але ці ясні і категоричні ствердження П. Полтави про характер українського націоналістичного руху та про його ідеологію ні трішки не в'яжуть »інтерпретатора крайових позицій« В. Маркуся і він, не заікнувшись, повторяє за своїм учителем: »... Формування повноцілої ідеологічної системи в українському націоналізмі ще й зараз проявляється на еміграції в деяких колах... Ми стверджуємо в націоналістичному русі на Рідних Землях... ідеологічний неутралізм«. А коли навіть у вибраній цитаті з писань П. Полтави приходиться В. Маркусеві таки навести слова Полтави: »Для нашої ідеології...«, то цей емігрантський бесервісер не вагається робити з Полтави дурника і до його вислову »для нашої ідеології« додає свою »глибокоумну« заввагу: »Термін невдалий; краще — для наших позицій«. (Гляди »У. Самостійник« ч. 20 (25), В. Маркус: »Крайові позиції...«).

А перед тим з таким же цинізмом, »інтерпретуючи« писання П. Полтави на соціальні теми, Ребет та його адепти заявляли, що П. Полтава — марксист, який бореться за колгоспну систему.

Або — залюбки вживана ребетівцями »інтерпретація« »Устроєвих розходжень між ОУН на Українських Землях і ЗЧ ОУН«: Край, кажуть вони, скінчив з провідницькою системою формально і фактично, в Краю немає сьогодні в ОУН ніяких »провідників«, а є »Бюра Проводу« з »Головою Проводу« на чолі; пост і титул »провідник« існує лише на еміграції, в ЗЧ ОУН. А тим часом — у надрукованому ними в »У. Самостійнику« ч. 221 »Листи до друзів« П. Полтави стоїть виразно: »В записці **Провідника** Бийлихо...« І здивований читач »У. С.« питає: як же це так? Край — як це заповняють ребетівці — не

визнає ні посту, ні титулу »провідник«, а крайовий публіцист і член Проводу ОУН на Українських Землях П. Полтава пише таки виразно — »Провідник« і не бере цього терміну в лапки?

А в перевиданому на еміграції органі ОУН на Українських Землях »Ідея і Чин« ч. 10. той же П. Полтава в статті »Елементи революційности...« пише:

»Від усіх своїх членів ОУН вимагає безумовного виконання всіх наказів і інструкцій провідників«.

Хто ж, тоді, говорить неправду про те, чи є в ОУН на Українських Землях пост і термін »провідник«, чи немає: визначний крайовий публіцист і член Проводу ОУН на Українських Землях П. Полтава, чи еміграційні саморобні »інтерпретатори крайових позицій« — Ребет і його учні?

В виду цього, критичний слухач чи читач ставить ребетівцям у зв'язку з їх »поясненням«, що це тільки в ЗЧ ОУН є »провідники«, а в ОУН в Україні є »Бюра Проводу«, дальші запити: А, якщо так, то хто був другим і третім членом »Бюра Проводу« ОУН на Українських Землях від 1945 р. по сьогоднішній день і чому псевда сьогоднішніх другого і третього членів Бюра Проводу ОУН в Україні не подано побіч псевда Голови Проводу ОУН Леміша на опублікованих ребетівцями »Документах з Батьківщини«? Невже Ребет і його адепти не знають дійсного стану щодо організаційної структури ОУН на Українських Землях?

Немає найменшого сумніву, що знають. Але, до моральної вимоги шанувати правду вони ставляться — по-своєму. І в цьому якраз ця специфічність характеру групи Ребета, що її ми називаємо моральним маразмом.

3. ПОЛІТИЧНО-ПОЛЕМІЧНІ МЕТОДИ Л. РЕБЕТА: ІМПУТУВАННЯ ПРОТИВНИКОВІ ЗОВСІМ ЧУЖИХ ЙОМУ ДУМОК

Ця специфічність тієї групи проявляється зі ще більшою гостротою при трактуванні політичних противників. Один приклад цього подали ми при обговорюванні програмових постанов ОУН щодо суспільно-полі-

тичного ладу майбутньої української держави: Ми навели статтю С. Бандери, поміщену в офіційні ЗЧ ОУН «Визвольна Політика» п. з.: «До засад нашої політики», в якій він визначив зміст майбутньої української держави точно так, як його визначено в «Програмових Постановах III НВЗ ОУН» і як його визначають всі крайові публіцисти українського визвольного руху. Ця стаття відома Ребетові і його учням, бо це ж саме вони подали до загального відома, що вжите в тій статті псевдо «С. А. Сірий» є публіцистичним псевдом Степана А. Бандери. І все таки, згадуючи в своїй пресі факт передруку писань П. Полтави в пресі ЗЧ ОУН, Ребет ставить злобний запит: «Значить, ОУН на Українських Землях бореться за демократію; а хто чував, щоб за щось подібне борюся колинебудь С. Бандера?»

Тобто — заперечування правди в живі очі і категоричне ставлення тверджень явно суперечних з дійсним станом справи.

А ось другий приклад такого трактування політичного противника:

В органі «Сучасна Україна» ч. 21 (72) — 18. 10. 1953 р. у статті п. з.: «Шануймо наших визначних мужів» пише Л. Ребет про др. Д. Донцова:

«Манера ювілята ділити давніх і сучасних діячів на «добрих», яких на думку ювілята дуже мало — і на «злих», яких безліч, — доводить його в своїх крайностях і останніх послідовностях до одвертої пропаганди двоподілу українського громадянства на два смертельно ворожі табори, ворожнечу яких може закінчити — відповідно до класової теорії марксизму, сліди якої в підході Донцова і досі видно, — тільки остаточна розправа між ними, тільки громадянська війна. Тільки Донцов ворожить перемогу — в цьому випадку інакше, як навчав класократична теорія марксизму, — не має над володіючою нею олігархією, тільки вимріяній ним олігархії, яку він називає «ініціативною меншістю» чи «елітою», що так імпонує його сліпим звелічникам і дотепер». (Підкреслення наші. — П. М.).

Прочитавши таке, критичний читач аж ахне з дива: це ж не тільки догнано, але й перегнано большевицьких

спеців!... Можна погоджуватись, або не погоджуватись зі змістом або формою писань Д. Донцова, можна приймати, або поборювати його думки; але, для чого їх аж так фальшувати? Це правда, що Д. Донцов ділить усіх людей на «добрих» і «злих» і закликає до безкомпромісової боротьби добрих проти зла. Так, як це робить теж кожна релігія. Та й сам Христос ділить людство на «добрих» і «злих» і закликав добрих до безкомпромісової боротьби зі злом, кажучи: «Не мир, а меч приніс я вам!» Але ж, при чому тут марксизм, що його чіпляє Ребет Донцову? Чи й у релігії, що від віків ділять людей на «добрих» і «злих» та закликають до боротьби добрих проти зла, роблять це «відповідно до класової теорії марксизму, сліди якої в їх підході видно»? І навпаки: де це Ребет вичитав, що марксизм ділить людей на «добрих» і «злих» та закликає добрих до боротьби зі злом? Кожен, хто дійсно прочитав твори Маркса, знає, що нічого подібного там немає і бути не може, бо ж для марксистів добро і зло є поняттям релятивним, а явищем вічним є лише класа; а тому й проповідує марксизм боротьбу клас, а не боротьбу добрих зі злом. Так у чому ж тут спільність Донцова з марксизмом, про яку пише Ребет?

А далі: В якому це творі Донцова вичитав Ребет, що Донцов пропагує олігархію, тобто — панування багатіїв? І, взагалі, як може людина з правничою освітою, та ще й «спеціаліст по державному праві», твердити, що «ініціативна меншість» і «духова еліта», що про них говорить Донцов, це олігархія? Адже ж автор чи співавтор терміну «олігархія» грецький філософ і теоретик про державу Аристотель зовсім виразно дефініює це поняття: «Те, — пише дослівно Аристотель, — чим відрізняється демократія від олігархії, це убожество і багатство... Демократія існує тоді, коли свободні, але безмаєтні, є при владі завдяки своїй числовій перевазі, а олігархія є тоді, коли державну владу мають у своїх руках, мимо своєї числової меншости, багатії та знатні своїм походженням». Державну владу, каже далі Аристотель, захоплюють олігархи в свої руки завдяки грошам. (Аристотель: «Атенайон політея», ви-

дання Берлінської Академії, III, 8 р. 1279 вірш). Отже ясно, що утотожнювати олігархію, панування багатіїв, з ініціативною меншістю чи аристократією духа, абсолютно не вільно і про це знає кожен пересічний учень восьмої класи класичної гімназії.

А якщо Ребет вжив терміну у властивому значенні, то де, коли і як пропагував Д. Донцов панування багатіїв та знатних походженням? Адже ж відомо, що якраз навпаки: представник безмаєтних, представник найнижчого «стану» — Тарас Шевченко є для Донцова найкращим представником «аристократії духа», «еліти».

Але Ребетові зовсім байдуже до правди. Він знає, що принижуючим в очах українців окресленням є «марксист» та «олігархіст» і тому, не церемонячись з правдою, робить з Донцова марксиста і одночасно — пропагатора олігархії, тобто панування багатіїв.

4. ПОЛІТИЧНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ МАРАЗМ: ЗМІШУВАННЯ РІЗНИХ ЯВИЩ, ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ В ОДНУ ЧУДАЦЬКУ НЕРОЗБЕРИХУ

Цей моральний маразм — умисне підфалшуння чужих думок та свідоме визначування становищ невластивими їм, а то й суперечними, термінами, — приводить до політично-інтелектуального маразму: до замазання різниці понять і до затрати розуміння змісту поодиноких явищ, понять і окреслень.

Приклад цього дає своїм виступом др. В. Маркус, адепт Ребета. У своїй статті проти «ідеологізму» п. н. «Крайові позиції і християнство» («У. Самостійник» ч. 20 (225) і 21 (226)), він підтверджуючи твердження свого учителя, що політичний рух ніякої ідеології не потребує, каже:

»Що ж до політичних рухів і партій, які не пов'язуються з певною філософською чи релігійною доктриною, то їхні позиції, ідеали боротьби і шляхи їх здобуття, це вже не ідеологія, а політична програма... Гадаємо, що найвідповіднішим визначенням такого змісту... буде термін, що його останньо де-далі частіше стосує крайова публіцистика, а саме — **позиції**».

Значить, він змішав поняття ідеології і поняття програми з окресленням «позиції» в одному горщику і запропонував назвати цей спрепарований ним бігос явищ, понять і окреслень універсальним терміном «позиції». І, згідно з цією рецептою, він, як це ми вже згадували, береться виправляти П. Полтаву, коли той говорить про ідеологію українського націоналістичного руху: «ідеологія — термін невдалий; краще — позиції». — «Зрештою, — каже далі В. Маркус, — в крайовій публіцистиці стають нормальними визначення «ідейно-політичні заложення», «ідейно-політичні позиції».

Слово «позиція» не нове. Воно відоме і вживане в українській мові вже досить давненько і має своє докладно визначене значення: це, менш-більш, те саме, що по-українськи «становище», «постава». Отже, наприклад, людина може займати тілом позицію стоячу, сидячу, лежачу, або висячу; в кожному з цих випадків говориться про позицію. але ж ніякій здорово думуючій людині не прийде на думку — ізза цього, замість «стояння», «сидження», «лежання» чи «висіння» говорити «позиція». Так мається справа з цим словом і в політичній термінології: тут говориться про ідеологічні позиції, програмові позиції, тактичні позиції; це, так сказати б, у площині горизонтальній, а в площині вертикальній — про політичні позиції, соціальні позиції і т. д. Але, як же ж може ізза цього прийти здорово думуючій людині гадка — замість «ідеологія», «програма» чи «тактика», казати «позиції»? Аналогічно виходило б, що якщо говориться про «большевицьку тактику» й «американську тактику», то замість «большевики» або «американці», «краще казати» — «тактика»!..

Подібні термінологічні мудрощі виловив колись на сторінках «Світу Дитини» малий Ромцьо, заявляючи, що Шевченкові окреслення в вірші «Думи мої...» — «невдалі», бо «краще» так: «Думи мої...нащо ви на папіри ли сь сумними рядами, чом ви не з вітрилися...» Тільки ж, у випадку малого Ромця це було лише жартівливе оповідання для дітей; а Ребет, Маркус і їх однодумці розглядають свої «мало-ромцівські» мудрощі

як »переставлення еміграції на правильно-крайові позиції« зовсім серйозно!..

У такій несамовитій плутанині термінів і понять веде В. Маркусь увесь свій виклад про »безідеологічність« українського визвольного руху на Рідних Землях. Так, наприклад, як доказ тієї »безідеологічності« і »позиційності« він наводить таку цитату з крайових писань: »Ідейно-політична і технічна підготовка народу до здобуття власної держави« — і додає від себе: а не ідеологічна!« Ось, вам! — каже Маркусь тріумфально, — доказ: Край каже »ідейно-політична«, а не »ідеологічна« підготовка! І не спостерігає, що цим він тільки ще раз виставляє собі самому свідоцтво інтелектуального маразму. Бо ж зовсім що інше »ідеологічна підготовка«, а що інше »ідейно-політична«: »ідеологічна підготовка« — це наукове оформлювання і вивчення ідеології, а »ідейно-політична підготовка« — це прищиплювання або усвідомлювання в духовості людини поодиноких політичних ідей. І, маючи на увазі психологічну мобілізацію мас, крайовий публіцист, якого зачитував Маркусь, зовсім правильно говорить про »ідейно-політичну« підготовку. Але, якщо б В. Маркусь хотів серйозно познайомитись з крайовими матеріялами, то він переконався б, що, наприклад, вишкільні матеріяли для членів українського визвольного руху на Рідних Землях, видавані Осередком Пропаганди при Проводі ОУН на Українських Землях під керівництвом О. Горнового п. з. »Шлях до волі« ч. 2. мають назву »Ідеологія ОУН«, а не »Позиції«, чи хоча б »Ідейно-політичні позиції ОУН«.

Зрештою, вистарчило прочитати уважно наголовок до уривка статті О. Горнового, поміщеного в »У. Самостійнику« ч. 13(219), 28. 3. 54., щоб побачити це, бо ж там виразно подано: »Передрук у винятках із книжки »Шлях до волі« — збірник матеріялів для початкового (1-го ступеня) ідеологічного вишколу кадрів ОУН — Частина III. — У підпіллі, 1949 р.« Отже, крім »позиційного« вишколу та ідейно-політичної підготовки Провід ОУН на Українських Землях веде таки ідеологіч-

ний вишкіл членів Організації і в 1949 р. видав підпільно в Україні окремі підручники саме для ідеологічного вишколу ОУН на Українських Землях.

Значить, Провід ОУН та публіцисти українського революційного руху на Рідних Землях знають значення понять «ідеологія», «програма», «позиції» і не зміщують, ні не плутають їх; маразм і плутанину вводять та ще й підсувають це крайовим публіцистам — еміграційні «мудрці»: проф. Ребет і др. Маркусь та інші учні Ребета.

Суперечність твердження про «ідеологічний нейтралізм» українського визвольного руху з дійсним станом, з правдою, є надто очевидною і тому В. Маркусь намагається в згаданій статті її чимось притемнити. Він, наперед, признає лукаво:

»Ідеологічний нейтралізм, який ми (власне, «ми»! — П. М.) стверджуємо в націоналістичному русі, зокрема на Рідних Землях, не означає браку всяких ідейних вартостей. Вже сама політична програма й факт її реалізації шляхом активної боротьби впливають із певних ідейних принципів, що їх український націоналізм стверджує. Ними є національний принцип, або, за прийнятим у нас визначенням — ідея нації, як основного фактора людської історії, далі ідея свободи, абсолютна вартість і гідність людини; останнє є сьогодні спеціально підкреслюване в крайових публікаціях«.

Але, признавши цю очевидну наявність правди, Маркусь намагається після цього витолкувати це так:

»Ці й інші принципи, що їх можна б вивести з націоналістичної програми, не мають нічого спільного з доктринальним ідеологізмом, філософією, а є загальнолюдськими культурними (!) вартостями і, зокрема, впливають з духовости українського народу«. (Всі підкреслення наші. — П. М.).

Отож, В. Маркусь признає існування ідей і «певних ідейних принципів», «що їх український націоналізм стверджує» і які «впливають з української духовости». Але, з одної сторони, він уважає їх тільки витвором культури, тобто явищем хвилимовим, змінним, — так, як це пояснює марксистський матеріалізм; а з другої сторони,

він запевняє, що й сучасний український націоналістичний рух, зокрема на Рідних Землях, не вважає їх незмінними ідеологічними правдами, але, мовляв, дозволяє, щоб один член уважав основним фактором людської історії націю, а другий клясу, або, щоб той сам член організації визнавав правильною раз ідею нації, а раз ідею кляси.

Ми не сумніваємося, що В. Маркусь і Ребет дійсно так ставляться до цієї справи, документуючи цим свій маразм. Але, що це не має нічого спільного з характером українського визвольного руху, зокрема на Рідних Землях, видно виразно з писань крайових публіцистів і, насамперед, з офіційних документів, в яких читаємо:

»III-ий Надзвичайний Великий Збір ОУН бере в основу, правду про незнищимість нації«. («Постанови III-го НВЗ ОУН»).

»У вогні нашої (ОУН) визвольно-революційної боротьби оформилися й утвердилися зокрема в другій світовій війні вартості, що для українського народу стали єдино незажитними правдами«. («Деклярація Проводу ОУН після закінчення другої світової війни в Європі»).

Значить, ОУН, зокрема на Українських Землях, вважає свою ідеологію «єдино-незажитними правдами», «живою історичною правдою». І до цього додає член Проводу ОУН на Українських Землях О. Горновий ясно і виразно:

»Членів ОУН обов'язує ідеологія ОУН«.

Власне, ідеологія, про яку зовсім правильно каже Маркусь: «Ідеологія — щось вічне, загальне, святе, догматичне». Так, власне, розуміє це поняття Край: Своєю ідеологією — гармонійну систему вартостей, ідею нації, ідею гідності людини, ідею свободи і соціальної справедливості, ідею повсякчасної вищости духа над матерією, — вважає ОУН справді вічними, загальними, святими і догматичними правдами. І саме тому за них, за ті вічні правди, жертвували і жертвують добровільно своє життя тисячі найкращих синів українського народу, членів ОУН.

5. ПОЯВА «ПОЛІТИЧНИХ САТАНІСТІВ»: ПСИХОПАТИЧНЕ ОПЛЬОВУВАННЯ СВОЇХ ВЧОРАШНІХ СВЯТОЦІВ ЯК ЗМІСТ «ПОЛІТИЧНОЇ» ДІЯЛЬНОСТІ ВІДСТУПНИКІВ

Особливим витвором маразму групи Ребета є явище, що його я називаю політичним сатанізмом, а саме: хвороблива насолода в опльовуванні вчорашніх своїх політичних святоців.

Термін «сатанізм» і «сатаністи» запозичив я з історії християнської релігії. А саме, в середньовіччю з'явилась між християнами особлива секта. Її творці твердили, що християнська релігія не виправдала себе, що Христос обманув людей, бо обіцяв дати своїм визнавцям силу творити чуда і не дав її. А тому вони постановили виректись віри в Христа і вірити в Сатану. Тільки ж це відречення постановили вони переводити у формі зневажування Христа і Його науки: прийнявши Св. Причастя, вони вибирали його потайки з уст у хустинку, а потім, зібравшись у лісі на сатанослужбу, уложену на взір Богослуження, вони хвалили Сатану і проклинали Христа, а в момент, коли в Богослуженні приходить Св. Причастя, вони забивали принесене Причастя у виверчену в осиці дірку у супроводі Богохульних проклять. Таке сатанослуження нічого їм не давало, Сатана робити чуда їх не навчив. Але вони відчували насолоду в зневажуванні й опльовуванні своєї вчорашньої віри. Ця секта звалась «сатаністами».

І ось такого характеру секту на політичному тлі створив з-поміж недавніх націоналістів Ребет: політичну секту «сатаністів», члени якої насолоджуються безупинним опльовуванням і тих ідей, і того руху, що вчора були для них політичними святощами. — «Націоналізм не виправдав себе!» — кажуть вони. — «Геть з націоналістичною ідеологією!» — «Поклонімося тому, що протилежне націоналістичній ідеології!» — На одних сходинах тієї секти в Нью Йорку її член Галібей закінчив свій реферат, переповнений викликаннями українського націоналізму, кличем: «Пора скінчити з націоналізмом,

бо націоналізм — це панування бестії! А тепер має прийти панування людини».

Яка причина постання цього психопатичного явища?

В обох випадках та сама: маразм. Як колись релігійні сатаністи Христову віру, так сьогодні політичні сатаністи націоналістичну ідеологію прийняли як а бра ка да бру, — тобто, як таємниче, незрозуміле їм закляття, яке має силу творити чуда. Опинившись збігом обставин в ОУН, такі особи вивчали напам'ять »Декалог ОУН« та декілька націоналістичних лозунгів, сконструованих з писань Донцова, і вважали, що нічого більше їм учитись вже не треба. Критичний розгляд писань Донцова якраз вони вважали ересью, а належне вивчення соціології, економії, політики, — якраз вони вважали або »просвітянщиною«, або »марксистівським ухилом«. Захоплені революційним патосом, вони прилучились до »Похідних Грух« і з таким своїм інтелектуальним багажем, з такою політ-освітою, пішли »навертати Схід«. Побували в Київщині, побували на Донбасі, і в Одесі. Збирали тамошніх українців, рецитували їм захоплено »Декалог«, проголошували маєстатично клич »Україна для українців!« і — ждали чуда: вони були певні, що після цього всі присутні негайно зголосяться в члени ОУН. Але — чудо не ставалось. Присутні починали їх питатись про різні політичні, соціальні, чи економічні проблеми й не одержавши ніякої відповіді, — відходили. Місія кінчилась невдачею. І невдачний апостол проголошував: »Націоналістична ідеологія не виправдала себе! Націоналізм обманув нас!« — Зневірившись так в націоналізм і в націоналістичну ідеологію, прийняту ними як а бра ка да бру, таємниче закляття, вони стали шукати нової а бра ка да бру. І знайшли її в »позиціях« і »безклясовому суспільстві«. При тому ж їм, як і їхнім релігійним попередникам, насолодою стало не так посідання нової а бра ка да бру, як — опльовування вчорашньої своєї віри, вчорашніх своїх святощів.

**6. ЧИ »НАЦІОНАЛІЗМ НЕ ВИПРАВДАВ СЕБЕ
І ЗБАНКРУТУВАВ«? —
НЕПЕРЕМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ІДЕЙ
ТА ІМПОЗАНТНА МОРАЛЬНА МІЦЬ
ПРАВДИВОГО УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТА**

Але, полишаючи на боці самих сектантів, приглянь-
мось до ставлених ними закидів проти українського на-
ціоналізму і їхніх тверджень. А вони такі:

1. Націоналізм як ідеологія не виправдав себе, збанк-
ротував і тому в ОУН »націоналістична ідеологія зробила
місце політичній програмі«;

2. Зокрема не виправдав себе »Декалог« і »Правила
життя українського націоналіста« й ОУН на Українсь-
ких Землях відкинула їх як шкідливі »ексцеси«;

3. Взагалі, ідеологія політичному рухові не лиш не-
потрібна, але й шкідлива;

4. Політична організація, а тим більше український
визвольний рух, повинен мати лише свою окрему про-
граму, а щодо ідеології — визнавати ідеологічний не-
втралізм, тобто дозволяти членам визнавати різні іде-
ології, або творити собі ідеологію з різних первнів«.

Розгляньмо кожне з них окремо:

Перше: »Націоналізм, — кажуть наші відступники, —
як ідеологія, не виправдав себе і збанкрутував«. — Чим
не виправдав себе? Життєвою правдивістю своїх ідей,
чи морально-дієвою силою? Щодо ідей українського на-
ціоналізму, то і Провід ОУН на Українських Землях від-
мічує, що зудар націоналістичних ідей в час другої сві-
тової війни й після неї з різними супротивними їм ідеями
закінчився повною перемогою націоналістич-
них ідей, завдяки чому вони закріпились та стали
єдино незажитними правдами для всего українського
народу; і найзапекліший ворог українського націоналіз-
му, московські большевики, були змушені признати це
й підтвердити несподівано серйозними уступками; і самі
ж наші сектанти, як це ми бачили в статті Маркуся,
признають це. Та й у цілому світі якраз націоналізм став
тією силою, що вийшла в час другої світової війни і
після неї на політичну арену як основна і рушійна сила

сучасної історії. То котра ж, власне, з ідей українського націоналізму »не виправдала себе«, »збанкрутувала«?

Неймовірно могутньою, непереможною силою виявив себе український націоналізм теж у площині політично-моральної мобілізації. Адже це український націоналізм, і тільки український націоналізм, був тією силою, що зуміла змобілізувати український народ до революційно-збройного спротиву проти обох окупантів, проти нацистської Німеччини і большевицької Москви. Це ж українська націоналістична ідеологія, і тільки вона, була джерелом того героїзму українських борців, мужчин і жінок, старців і дітей, селян, робітників та інтелігенції; героїзму, що заімпонував світові. Ні українські соціалісти ні ніякі інші партії чи центри, не змогли своїми програмами чи »позиціями« змобілізувати в той важкий час не то інших, а хоча б когось зі своїх провідних членів хоча б до символічного чинного спротиву ворогові. То й як же ж, в обличчі цього, можна говорити про »невиправданнн« чи »банкротство« української націоналістичної ідеології?

»А ось — кажуть наші політичні сектанти, — II-ий Великий Збір впровадив поздоровлення членів ОУН піднесенням руки, а це »не виправдало себе« і III-ий НВЗ ОУН анулював цю постанову«.

Так, це правда, що постанову про поздоровлення піднесенням руки анульовано: але ж, — що це має спільного з ідеологією? А хіба ж — як у впоряді західні українці викинули »позір« і впровадили »струнко«, то це означає, що впоряд »не виправдав себе«, »збанкрутував«? Чи мало ж із своїх обрядових форм змінила християнська Церква? То чи це — »банкротство християнської релігії«? І невже ж наші політичні сектанти думають, що якщо вони перейдуть на американську форму поздоровлення і піднесимуть руку повільніше і трохи нижче, як цього вимагала дотична постанова II-го Збору ОУН, то це дасть їм ключ до розв'язки політичних і соціальних проблем? ..

Відповідь на це питання, чи український націоналізм виправдав себе, дає Провід ОУН на Українських Землях у своїй »Деклярації«:

»За нами період неповторних визвольно-революційних змагань. Ми горді за цей могутній геройський зрив, за цю відчайдушну, мужню поставу в боротьбі з гітлерівською і сталінською тиранією«.

І тому, ніби у відповідь нашим емігрантським політичним сатаністам, що називають український націоналізм «пануванням бестії» і закликають відкинути націоналістичну ідеологію, а замість неї впровадити універсальну, позаідейну програму, заявляє член Проводу ОУН на Українських Землях:

»Наші погляди ми формували і формуємо... виходячи з наших націоналістичних ідеологічних позицій... Під впливом цієї ідеології діє УПА і все наше визвольне підпілля«...»Ми з гордістю називаємо себе українськими націоналістами!«

Про те, чи в ОУН на Українських Землях «націоналістична ідеологія зробила місце політичній програмі», ми вже говорили: таке твердження явно суперечить дійсному станові і є нісенітницею само по собі, бо ж кожна політично грамотна людина знає, що ідеологія одне, а програма щось друге, і мішати їх, це те саме, якби, наприклад, пояснити комусь, що в офіційному строю дипломата «штани зробили місце капелюхові-циліндрові«.

7. ЧИМ Є І ЧИМ НЕ Є »ДЕКАЛОГ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТА« — ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ЗАЛИШАЄТЬСЯ ВІРНОЮ »ДЕКАЛОГОВІ«

Другим замітом наших сектантів є твердження, що «Декалог» і «Правила життя українського націоналіста» не виправдали себе, збанкрутували і тому ОУН на Українських Землях відкинула їх. Отож, це щира правда, що якщо хтось із членів ОУН розумів «Декалог» як а б р а к а д а б р у, яка заступить йому всю конечну для політичного революціонера політ-освіту, заступить дійсне, ґрунтовне знання української націоналістичної ідеології та знання політичних наук, соціології, політичної економії й засад політичної праці, то покладані ним надії

на »Декалог« не виправдали себе й збанкрутували. Тільки, власне, його необосновані наївні надії збанкрутували, а не »Декалог«.

Якщо ж мова про сам »Декалог«, то тут ми мусимо поставити той сам запит, що ставили в попередньому питанні: котра, саме, із »10-ти Заповідей Українця-Націоналіста« не виправдала себе й збанкрутувала? Вимога, щоб український націоналіст-революціонер боровся до загину за Українську Державу? Вимога, щоб не дозволяти нікому сплямити слави, ні чести Української Нації? Чи заклик до шанування національної традиції — »Пам'ятай на Великі Дні наших змагань? Або, може, змагання скріпити почуття національної гордості? Чи, може, основа підпільної роботи — »про справу не говори з ким можна, лише з ким треба« і наступна з цієї ж ділянки: »Ані просьби, ані грозьби, ні тортури, ні смерть не приневолять тебе зрадити тайни?« Чи котрась інша із заповідей »Декалогу«?

Деким було ще колись, а тепер знову на еміграції атаковано дві із цих заповідей: сьому і восьму, які звучать так:

»7. Не заважаєшся виконати найнебезпечнішого чину, якщо цього вимагатиме добро Справи.«

»8. Ненавистю й безоглядною боротьбою прийматимеш ворогів твоєї Нації.«

Обидві ці заповіді націоналістичного »Декалогу« — кажуть опоненти — є неморальними і суперечать християнській етиці, бо ж сьома, мовляв, виправдує засаду »ціль освячує засоби«, а восьма проповідує ненависть до інших народів.

Ми думаємо, що такі заміти підносять лише ті, що то про них каже приказка: »Вони більш папські, ніж сам папа«, та свідомі, злобні фальшивники інтенцій української націоналістичної ідеології. Бо насправді в тих точках говориться про зовсім що інше.

Сьома точка націоналістичного »Декалогу« не проповідує засади »ціль освячує засоби«, ані не встановляє спеціальних для нашої боротьби виїмків, чи відхилень від нормальних засад християнської етики й моралі. Вона базується на загально прийнятих і не квестіонованих за-

садах християнства за всі часи, що в остаточній оборонній боротьбі за добру і справедливу справу проти зла, якого не можна усунути чи спинити іншим способом, — методи збройної боротьби є виправдані. Поза ці рямці загальних християнських засад моралі й етики норми ООН ніяк не виходять. Але властивий наголос 7-ої т. «Декалогу» покладений на особисту небезпеку чинів боротьби для її учасників, а тим самим на вимогу **особистої жертви для добра Справи**. Отже, властива інтенція тієї точки йде по лінії вищих етично-моральних вимог — особистої жертви для добра справедливої і шляхетної справи, а не порушення загальних норм християнської моралі й етики.

Властивий змісл 8-ої т. «Декалогу» так, як її інтерпретується і застосовується у вихованні і в дії ООН, відноситься до остаточности боротьби з ворогами волі України та до негативного ставлення до того всего, що ворог хоче накинути українському народові. Йде не про низьку й сліпу ненависть до чужого народу, але — про ненависть до всього злочинства, яким є і яким послуговується вороже поневолювання й винищування української нації; про ненависть до зла, до злочинних цілей і методів **наїздників на Україну**, а не до людини іншої національності як такої. Адже говориться в тій точці виразно не про чужинців, але про ворогів, отже про тих, що нападають на Україну і в злочинний спосіб, злочинними, нелюдяними засобами наносять найбільші лиха українській нації.

«Декалог» в цілому, а тт. 7 і 8 зокрема, відносяться до конкретних умовин, до нашого положення й до сучасної визвольної боротьби українського народу, а не встановляють якихось універсальних засад. Словами «прийматимеш ворогів твоеї нації» підкреслено, що йде про активну поставу в боротьбі, а не про незалежну від положення ненависницьку духову настанову. Йде про те, про що говорив Іван Франко, кажучи: «Подумай добре, що Господь велів: Любіть, — казав він — своїх ворогів; а ворог Правди, ворог світла й волі — не варт любови

вашої ніколи!» Так ставитись до національних ворогів закликає й Тарас Шевченко та Леся Українка.

Та й папи благословили лицарство на бій з бусурменами, і сьогодні християнське духовенство благословляє вояків на бій з тиранами, хоч ті вояки йдуть вбивати, отже нібито, порушувати основну засаду християнської етики: »Не вбивай!« А прецінь боротьба українських націоналістів, скерована якраз проти тиранів, в обороні Богом даної людям волі і правди.

В кожному разі, якщо існує ще сьогодні дискусія про те, чи треба національних ворогів приймати ненавистю й безоглядною боротьбою, чи любов'ю й щирою співпрацею, та чи без вагання сповняти навіть найнебезпечніший чин, якщо цього вимагатиме добро української національної справи, чи ні, — то зовсім певно не вестеться така дискусія між членами революційно-визвольного руху на Українських Землях.

Актуальність націоналістичного декалогу залишилась для членів визвольного руху незмінною по сьогодні. Про це, крім всього іншого, свідчить факт, що в »Календарці Українського Революціонера на 1950 р.«, виданому українським підпіллям на Рідних Землях, поміщено повністю текст »10 заповідей українця-націоналіста«, (декалог) , як і текст »12 прикмет характеру українця-націоналіста«, та що цей календарець передано Проводом ОУН на Українських Землях як офіційне видання за кордон в часі після розгляду Конференцією ОУН на Українських Землях (в червні 1950 р.) різних ідеологічних і програмових питань, отже й після розгляду застережень »опозиції« щодо »Декалогу«.

Наведені два факти — поміщення »Декалогу« в підпільному виданні на Рідних Землях та висилка цього видання з »Декалогом« Проводом ОУН на Українських Землях закордон як офіційного видання, дає задовільну відповідь на питання, чи згідним з правдою є твердження наших політичних сектантів, нібито ОУН на Українських Землях виреклась »Декалогу«.

8. ПАРТІЇ ДЕРЖАВНИХ НАРОДІВ І РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОНЕВОЛЕНОГО НАРОДУ. — УКРАЇНСЬКИЙ РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ МУСИТЬ МАТИ СВОЮ ІДЕОЛОГІЮ

Але ж, — кажуть ребетівці, — пощо взагалі політичній організації мати свою ідеологію, своє політичне «вірую», «декалог», «правила життя», «прикмети характеру» члена? Усе це лиш зайвий, а й шкідливий для політичного руху балаяст, бо ж, як каже Маркусь, — «ці доктрини охоплюють одиницю майже тотально, вони стають своєрідною релігією для їх прихильників» і «виключають в цьому відношенні свободу думки, сумління і світоглядових переконань». Щоб надати своїм кличам марку «поступових» і «світових», а оборонцям ідеології українського націоналізму марку «відсталих» і «загумінкових», ребетівці наводять в «У. Самостійнику» цитати з газетної статейки якогось німецького журнальчика, де відкидається «ідеологізм» (ось, мовляв, чуєте? сам німець каже!..) та покликаються на те, що в Америці політичні партії не мають своїх ідеологій, а лиш програми. Та цитата з німецької газети не в силі закрити виявленого такими твердженнями маразму, а відклик на політичну дійсність в США тільки збільшує доказ їхнього політичного маразму.

Політичні партії в США, демократична й республіканська, дійсно не мають своїх окремих ідеологій. Більше того: вони не мають і своїх окремих постійних програм. Свою програму кожна з цих партій укладає все наново під час виборчої кампанії і — якщо програє вибори, то закидає ту програму в кут, а якщо виграє, то теж закидає свою програму в кут, і реалізує те з програм обох партій, що гідне і що можливе до реалізації. Тільки ж, така практика, витворена особливостями політичного життя в США, можлива лише тому, що США є самостійною державою й основні принципи ідеологічного характеру схоплені в конституції держави, на яку спираються обидві партії. А в конституції США, наприклад, на вступі сказано, що «США є релігійною

державою» і визнавати це вимагається від кожного громадянина США. Знову ж президент Айзенгауер у своїй першій промові при перебранні влади присвятив головну увагу якраз політичній філософії американського народу і зазначив, що «оборона тієї філософії політичного життя є основною напрямною діяльності обох партій».

Значить, американська практика політичного життя могла б бути застосована в нас щойно тоді, коли основні правди життя захищатиме конституція самостійної Української Держави, а партіям залишатись буде тільки проблема розв'язки поточних справ, — якщо взагалі можливо живцем переймати чужі зразки.

Зовсім інші завдання, як перед партією у своїй державі, стоять перед політичним рухом, та ще й перед революційно-визвольним рухом, що ним є Організація Українських Націоналістів. Перед таким рухом стоїть завдання доосновних, докорінних змін в усіх ділянках життя і для цього потрібна йому не сама програма, мінлива й залежна від обставин, а система основних напрямних для всіх ділянок життя, отже — своя ідеологія: система ідей, що дають відповідь на весь комплекс питань індивідуального і суспільного буття, ідей, що дійсно спроможні охопити людину майже тотально і заповнити всі життєві стремління членів того руху. Бо тільки тоді політичний рух спроможний мобілізувати визнавців своєї ідеології до важкої боротьби, до посвяти і жертв, до героїзму. Куди зайшли всі українські соціалістичні партії з їх «найпередовішими» соціальними програмами? Політичний рух без ідеології — це не політичний рух, а — клуб балакунів.

9. НЕ МІНЛИВА ПРОГРАМА, А ТІЛЬКИ ЖИВІ І ВЕЛИЧНІ ІДЕЇ СПРОМОЖНІ ВЕСТИ ЛЮДИНУ НА ВЕРШИНІ ГЕРОЙСЬКОГО ЗМАГУ Й НАЙБІЛЬШИХ ЖЕРТВ

Чи потрібна політичному рухові програма? Без сумніву, так. І чим докладніша вона, чим сумлінніше й основніше опрацьована, тим краще. При тому, однак, користь із програми може бути лиш тоді, коли разом з нею да-

ний рух має ясну свідомість, що та програма є тільки проектом, пропозицією реалізувати визнані ідеї в такій то формі, а не штивними рямцями, в які мусить бути вбране життя. Але й тоді — заступати програмою ідеологію є нісенітницею, бо ж програма це тільки конкретизація завдань, що міняються залежно від кожноточасних потреб і від обставин; а ідеологія це збір загальних, але основних і незмінних життєвих правд. Програма впливає з ідеології і формується під кутом наявних потреб життя, тож без ідеології годі творити програму.

Це правда, що III-ій НВЗ ОУН присвятив багато уваги програмовим питанням, головно ж в економічно-соціальної ділянці, а це означає серйозний крок вперед в житті ОУН. Крок, за яким повинні йти чергові кроки, бо вже найближчі роки після III-го НВЗ виявили, що прийнята ним програма вимагає основної ревізії, уточнень, доповнень і змін і то насамперед — якраз в економічно-соціальної ділянці. Але твердження, нібито цю програму введено на місце обов'язуючої до того часу в ОУН ідеології, є абсолютно незгідне з правдою. Воно прийшло як природне доповнення, а не як заміна. Щоб переконатись у цьому, вистарчить заглянути до згаданого «Календарця Українського Революціонера», де подано «Програмові постанови ОУН, прийняті III-ім НВЗ ОУН», а після них ідеологічні ствердження I-го Конгресу ОУН як, очевидно, так само обов'язуючі. На заміну націоналістичної ідеології політично-соціальною програмою немає й найменшого натяку ні в офіційних постановах ОУН на Українських Землях, ні в публікаціях крайових публіцистів.

Про заміт, що політичному рухові вистарчає програма без ідеології ми вже говорили: таке можливе тільки в своїй самостійній державі, коли члени даної партії погоджуються з цілістю існуючих умовин суспільно-політичного життя і висувають свою пропозицію змін чи розв'язки лише біжучих проблем. Але позбавити ідеології революційно-визвольний рух, ідеології, що стала б для членів того руху вірою, яка просякає їх наскрізь і для якої вони готові умерти, — це значить роз-

зброїти морально той рух, здемобілізувати його психічно і з організації борців зробити клуб дискутантів, перержитих скептицизмом і релятивізмом, а через те й нездібних до боротьби на життя і смерть. Бо й за що мав би член такого руху жертвувати своїм життям: за якусь програму, яку й так, як не за рік, то за два, треба буде змінити чи модифікувати?

10. НЕ МЕХАНІЧНИЙ ЗЛПОК ПРИПАДКОВИХ ІДЕЙ, АЛЕ ОРГАНІЧНА, ГАРМОНІЙНА ЦІЛІСТЬ ІДЕЙ — ІДЕОЛОГІЯ ПОТРІБНА ЗДОРОВОМУ ТВОРЧОМУ ПОЛІТИЧНОМУ РУХОВІ. — ОРГАНІЧНИЙ РОЗВІЙ ІДЕОЛОГІЇ

Український революційно-визвольний рух, — кажуть ребетівці, — повинен відкинути «ідеологізм» і не творити своєї одностайної системи ідей, але обмежитись до «ствердження» такої чи іншої ідеї, не застановляючись ні над пов'язаністю, ні над суперечністю поодиноких таких «стверджених» ідей. Практично, це означало б, що замість впорядкованої, гармонійної системи ідей, що стоять у логічній та фактичній пов'язаності, впливаючи одна з одної або одна одну доповнюючи, наш революційно-визвольний рух повинен мати комплет різних «стверджених» ідей, з яких одна впливає з ідеалізму, друга з матеріалізму, а третя ні з цього, ні з того.

Чи щось таке можливе? Теоретично, так; як можливе теоретично, наприклад, щоб якась людина прийшла на вечірку, вбравшись не в один усистематизований стрій, але в — візитовий фрак, вишиту сорочку з метеликом, військовий шолом, купелеві штанці, боксерські рукавиці та лещетарські черевики.

Але ж, кажуть опоненти, ідеологія розвивається. Так, це правда: ідеологія розвивається, але не змінється і, по-друге, розвивається не хаотично і не в напрямку хаотизації, а, навпаки, систематизовано, впорядковуючи. При уточнюванні поняття ідеології та світогляду в попередньому розділі ми зазначили, що коли світогляд є частиною духовності людини, або духа народу, і для його

існування не є кінцевим ні його формулювання, ні навіть яснє усвідомлення його суті, то ідеологія є теоретичним, науковим оформленням визнаних ідей. А відомо, що формулювання кожної думки, головнo ж формулювання правильнє і точнє, є складним процесом. Кожен знає, що безмірно легше відчувати, що таке «любов», «ненависть» або «патріотизм», аніж уточнити і то уточнити правильнo й задовільно, що таке кожнє з трьох згаданих понять. То ж зрозуміло, що формулювання, тобто опис суті даної правди мінється; але сама суть правди не мінється. Крім того, є неможливе, щоб сформулювання, тобто усвідомлення та задовільнє уточнення всіх ідей, відбулось відразу, за одним замахом. Значить, кожнє окрема ідеологія формується поступенно і до якогось часу вона є неповна і то неповна або ізза браку уточнення котроїсь із визнаних правд, або теж тому, що даний рух не зустрічався з проблемами якоїсь окремої ділянки життя і не бачить потреби формулювати свої погляди, свої ідеї з тієї ділянки. Інакше кажучи, — дана ідеологія розвивається в міру того, як даний рух усвідомив собі і сформулював поодинокі життєві правди, поодинокі ідеї. Але, **неповність ідеології рiшуче не означає хаотичности усвідомлених ідей.** Якраз навпаки: природній процес розвитку здорової ідеології є завжди такий, що кожнє нова усвідомлена ідея впливає з попередніх, або їх доповнює, займає своє місце в гієрархії вартостей і становить разом з попередніми одну в порядкувану, гармонійну цілість.

Відповідь на пропозицію, щоб визвольний рух в'язав своїх членів тільки спільною програмою, залишаючи їм повну свободу мати такий або інший світогляд і визнавати таку або іншу ідеологію, дає українська народня мудрість казкою про лебедя, щуку і рака: всі трое вони з'єдналися одною програмою — витягти воза з болота; визнавши спільну програму, вони залишили собі свободу «мати кожнє свій світогляд і визнавати кожнє свою ідеологію» і, ставши так спільно до реалізації спільної програми, — лебідь злетів вгору, щука шугнула в воду, а рак поліз назадгузь у болото. І, хоч всі трое вони щиро виконували спільну програму і з усіх сил тягнули,

запрягшись, воза з болота, віз тільки гойдався на всі сторони і залишився в болоті.

А в історії української визвольної боротьби прикладом такого спрягування членів одної організації тільки програмою дії з залишенням свободи світогляду й ідеології, є РУП — Українська Революційна Партія. Її доля відома: після палких дискусій і гострих конфліктів всередині організації між визнавцями ідеалізму, які вважали націю вічним явищем і підметом людської історії, а всі проблеми матеріального буття залежними від явищ людського духа, та між визнавцями матеріалізму, які вважали націю «неіснуючим питанням», а матеріальні класові інтереси суттю буття та всієї історії людства, — РУП спаралізувавши сама себе, розлетілась. Така доля мусіла б невідклично зустріти й ОУН, якщо б вона, за рецептою Ребета, в'язала своїх членів тільки програмою і «дала своїм членам свободу визнавати так ідеалізм, як і матеріалізм».

11. ОУН МАЄ ЄДИНУ ІДЕОЛОГІЮ. РІЗНІ ІДЕОЛОГІЧНО-ПОЛІТИЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО САМОСТІЙНИЦЬКОГО ФРОНТУ ОБ'ЄДНУЄ УГВР

Значить, — ексклюзивність, ідеологічна нетерпимість та заперечення свободи думки й погляду? Отже заперечення постанови про свободу світогляду?

Такий висновок може зродитись лише з маразму. Постанова III-го НВЗ ОУН «за свободу... світогляду, проти офіційного накидування суспільності світоглядних доктрин і догм» стосується, повторюємо це ще раз, суспільності і політичного ладу в державі, а не питання ідеології самої ОУН та світогляду її членів. І зовсім що інше суспільність, а що інше політичний рух, політична організація. Ідеологія ж та світогляд це не заперечення свободи думки і погляду, але — в порядкування думок і поглядів і їх унапрявлення, отже вищий ступінь умового розвитку людини. Хаос думок і поглядів з їх свободою в доброму значенні нічого спільного не має. Це стосується одиниці і політичного руху.

Український революційно-визвольний рух, ОУН, що ставить своїм завданням не лиш зміну режиму, але до-основну зміну, докорінну перебудову життя, мусить мати свою ідеологію, свою систему ідей, які лягають в основу тієї перебудови.

І якраз тому, що ОУН має свою окрему ідеологію, яка обов'язує всіх членів ОУН, а одночасно визнає свободу існування різних ідеологій та світоглядів серед загалу українського громадянства, створено з ініціативи Проводу ОУН на Українських Землях Українську Головну Визвольну Раду (УГВР), що в її «Платформі» сказано:

»3) УГВР об'єднує всі провідні політичні елементи, незалежно від їх ідейного світогляду та політично-групової приналежності, що стоять на ґрунті політичної суверенності української держави та політичної незалежності українських визвольних змагань«.

ОУН стала членом УГВР, приймаючи тим самим до уваги можливість членства в УГВР, а через те й співучасти у визвольній боротьбі, побіч себе теж інших українських ідеологічно-політичних організацій та партій.

Це повинно б вносити остаточно ясність у плутанину понять групи Ребета: існує ОУН як ідеологічно-політична організація, що має свою обов'язуючу всіх її членів ідеологію та впливаючу з неї програму, й існує УГВР як орган державно-правного характеру, що дає своїм членам свободу ідейного світогляду, об'єднуючи їх тільки спільною платформою.

**12. УСПІШНИЙ НАСТУП МАРАЗМУ НА ЗП УГВР. —
ПЕРЕТВОРЕННЯ ЗАКОРДОННОГО
ПРЕДСТАВНИЦТВА ПІДПІЛЬНОГО УРЯДУ
В ЕМІГРАНТСЬКУ ПАРТІЮ —
УПОВНОВАЖЕННЯ ЗПАРТІЙЩЕНОГО ЗП УГВР ДЛЯ
ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНОГО ПРОТИВНИКА
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ »ЗОВОВ'ЯЗУЮЧО«
ІНТЕРПРЕТУВАТИ КРАЙОВИХ ПУБЛІЦИСТІВ ОУН**

Але, цього не сталось; навпаки, свій маразм, свою плутанину понять та перемішання визначень переніс Л.

Ребет на терен УГВР, а точніше — Закордонного Представництва УГВР, членом якого він став «заднім входом», — всупереч устроєві УГВР. (Л. Ребет участі у Великому Зборі УГВР не брав. А «Тимчасовий Устрій УГВР» постановляє про кооптацію членів: »1. 5... Кооптацію переводять: а) Великий Збір УГВР, б) Президія УГВР на внесок Генерального Секретаріату«. Крім цього, в справі членів Закордонного Представництва УГВР т. 2. розділ III. каже: »Компетенції Президента УГВР: д) затверджує закордонних делегатів УГВР, предложених Головою Генерального Секретаріату, на пропозицію Генерального Секретаря Зовнішніх Справ«. А тим часом Л. Ребет не був прийнятий в члени УГВР ні Великим Збором, ні Президією, ані теж не був затверджений Президентом УГВР як закордонний делегат УГВР, тобто як член ЗП УГВР.

Авторові цих рядків доводилось в 1951 р. вести переговори з представниками ЗП УГВР. І ось, при тій нагоді було поставлено мною на вступі представникові ЗП УГВР Л. Ребетові запит: Що таке ЗП УГВР? Закордонне Представництво УГВР як допоміжний орган Генерального Секретаріату Закордонних Справ, отже йому підпорядкований, чи законодавчий орган або його частина, що є незалежною від Генерального Секретаріату Закордонних Справ, або й якоюсь мірою зверху над ним? В відповідь Л. Ребет насамперед попав у контроверсію з другим представником ЗП УГВР інж. Е. Врецьоною ізза цього, що кожен із них представив себе «Головою Ради Референтів ЗП УГВР»; коли ж їм пояснено, що питання стосується не персональної обсади постів, а самої правової структури ЗП УГВР, щоб мати ясність, чи устроєво ЗП УГВР підлягає Генеральному Секретареві УГВР М. Лебедеві, чи навпаки, то Л. Ребет, ні тим більше Е. Врецьона не вміли дати відповіді на це. В офіціозі ж ЗП УГВР «Сучасна Україна» ч. 7. з датою 2 квітня 1951 р. дано на це таку відповідь: »Отже, делегати, вислані за кордон, оформилися згідно з напрямними керівних органів УГВР на Батьківщині в Закордонне Представництво УГВР«. І все. Значить, — по суті відповідь ніяка, бо ж це ні трішки не пояснює структурально-правного стано-

вища ЗП УГВР, ані навіть не пояснює, як це сталося, що представниками ЗП УГВР стали Л. Ребет та Е. Врецьона, які не є »делегатами УГВР, висланими закордон«, і тому не могли »оформитися« в члени ЗП УГВР без попереднього прийняття в члени УГВР і делегування за кордон компетентними чинниками УГВР на Українських Землях.

У згаданій статті про ЗП УГВР у »Сучасній Україні« дано вислів дальшому наступові маразму: вже в наголовку статті подано »Устроеві, політичні та соціальні позиції ЗП УГВР«, значить — представлено ЗП УГВР як окрему політичну партію, що має свої окремі устроеві, політичні та соціальні позиції. Чи чував хтось, щоб якась закордонна місія або якась закордонне представництво американського, англійського, чи іншого уряду, мали свої окремі »устроеві, політичні та соціальні позиції«? Ніколи! Бо »устроеві, політичні і соціальні позиції« може мати лише партія як обов'язуючі її членів і уряд як схвалені парламентом і обов'язуючі всіх громадян у формі відповідних законів та сам уряд у формі напрямних їхньої дії. Але ніколи закордонне представництво.

Але ЗП УГВР не тільки опублікувало таку нісенітницю, але й заходило в такому саме напрямі діяти — займаючи слово як зверхній орган до внутрішньо-організаційних справ ЗЧ ОУН та до устроевих, політичних і соціальних позицій програми ОУН.

Цим згущено маразм політично-правних понять до решти. Бо ж ЗП УГВР — це представництво демократичного уряду; а згідно з принципом демократичного ладу ні сам уряд, ні парламент не мають права мішатися до внутрішньо-організаційних справ якоїсь партії та інтерпретувати її програму. Інтервенція уряду в цьому напрямі можлива лише тоді, якщо б діяльність або програма якоїсь партії були суперечні з обов'язуючими законами. Отже, якщо б програма ОУН була суперечна »Плятформі УГВР«, тоді Генеральний Секретаріят УГВР, або Президія УГВР могли б заквестіонувати членство ОУН в УГВР і в пертрактаціях з Проводом ОУН довести або до узгіднення, або до виходу ОУН з УГВР. Значить,

— тільки керівні органи УГВР на Українських Землях мають право в пертрактаціях з Проводом ОУН займати слово в справі суперечностей програми ОУН з «Плятформою УГВР», якщо б такі суперечності існували, або заіснували, але ніколи — Закордонне Представництво! А щодо персональної обсади керівних постів в ОУН та інтерпретації обов'язуючої програми ОУН в напрямі накиннення такої інтерпретації членам ОУН, — не має права робити цього ні ЗП УГВР ні сама УГВР. Бо інакше ні при чому були би принципи демократії: це була б тоталітарна диктатура, яка заперечує свободу діяльності політичних організацій.

Але, група Ребета, використовуючи ЗП УГВР для своїх диверсійних цілей, зробила це, ігноруючи зовсім і структуру УГВР, і демократичні принципи взагалі, та мішаючи різні компетенції, права й обов'язки, мов горох з капустою, щоб — викликати цим конфлікт між ЗЧ ОУН і ЗП УГВР...

З цього маразму політично-правних понять зродився теж помисл, зреалізований групою Ребета, — видати писання крайових публіцистів ОУН з доданою до них на вступі інтерпретацією... соціаліста В. Чайки, члена УГВР, але нечлена ОУН. (Гл. «Позиції Українського Визвольного Руху», В-во «Пролог», Мюнхен 1948).

Вичерпну оцінку тієї «інтерпретації», зробленої В. Чайкою, подав на сторінках «Визвольної Політики» ч. 20 за 1949 р. Н. Олещко, стверджуючи м. ін.:

«... Що ж робить ЗП УГВР? Воно бере ці три статті, додає до них «Вступ» В. Чайки, що своїм змістом цілковито заперечує ці крайові матеріяли, і висуває чужу націоналістичну соціалістичну концепцію, дає всій цій неприродній сумішці титул «Позицій», не рахуючись не тільки з тією внутрішньою суперечністю, але і з тим формальним моментом, що титул «Позиції» руху можуть надавати певним документам лише відповідні інстанції... Отже, скомпоновані в той спосіб «Позиції Українського Визвольного Руху» в тій частині, яка йшла від Закордонного Представництва, давали суспільству щось таке, що не мало нічого спільного

ні з визвольним рухом, ні з націоналізмом, ідейним надхненником його».

Ми зовсім не дивуємося В. Чайці, що, будучи соціалістом, використав дану йому нагоду, щоб тенденційно представити позиції українського визвольного руху як — перехід від націоналізму до соціалізму. Ми звертаємо лише увагу на цей особливий підхід групи Ребета до політичного життя: видавати статті публіцистів ОУН у сусі «інтерпретації» противника націоналістичної ідеології і подавати їх як — єдиноправильний зміст «крайових позицій» ОУН! Для порівняння: чи можливе, щоб такий факт стався в американському, англійському і, взагалі, в західному політичному житті, а саме, щоб наприклад, англійське посольство в Іспанії видало кілька статей лейбуристських публіцистів з інтерпретацією консервативного політика і заявило, що якщо ця інтерпретація противорічить поглядам лейбуристів, які перебувають в Іспанії, то вони розійшлися зі своєю партією в Англії, бо правдивими позиціями їх партії є те, що написав у своїй «інтерпретації» їх противник, консерватист? Очевидно, що ні. Бо такої плутанини компетенцій західній політик, мабуть, і уявити собі не годен.

Отож, вже цей короткий перегляд роботи групи Ребета дає картину того політ-грамотного та морального маразму, що характеризує ту групу і що його вона намагається внести в ряди членів і симпатиків українського визвольного руху, — під маскою «найправдивішого націоналізму» і «крайових позицій ОУН».

13. ЦІЛЬ ПРОТИНАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ДИВЕРСІЇ: ЗАТЕМНИТИ ЯСНІСТЬ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ, УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ, ЩОБ У ТЕМРЯВІ ВНОСИТИ В ЙОГО РЯДИ РОЗГУБЛЕНІСТЬ І ЗНЕВІРУ

Маразм, що гніздиться всередині ідеологічно-політичного руху і його безупинно підточує та розкладає, є більшою небезпекою для даного руху, як зовнішній ворог. І тому проти нього треба стати в ім'я добра руху і тієї справи, за яку рух змагається, до рішучої і безкомпромісової

боротьби. А особлива підступність і ехидність цього ворога вимагає особливої уваги й сторожкості.

В дискусії на ці теми один із дискутантів подав влучне порівняння: »У нас на селі, — казав він, — коли парубки хотіли викликати на забаві бучу, то старались насамперед збити лямбу, бо в темряві після цього приходила або загальна розтіч, або бійка всіх проти всіх«. Оцю парубоцьку практику рішила застосувати в політичному житті група Ребета: вона вдарила насамперед по »лямбі«, що нею є для ідеологічно-політичного руху його ідеологія, щоб розбити її й викликати темряву в ділянці ідей, напрямних і понять, а через те й — загальну розтіч членів українського визвольного руху, або боротьбу в його нутрі всіх проти всіх. Розбити »лямпи« українського визвольного руху їм не вдалося: своїм ударом по ній вони лиш розхитали її, викликаючи тим дезорієнтуючу мерехтливість світла й тіні. Тож після унешкідливлення удару конечно теж повернути стійкість »лямпи«: ясність і чистоту ідеологічних, програмових і тактичних позицій українського революційно-визвольного руху; ясність, що прорізуватиме темряву сьогоденної доби та освітлюватиме правильний шлях борцям за визволення українського народу, за відродження української духовости й за створення умовин, які запевнять свободний, всесторонній розвиток української нації та української людини.

14. ПРОТИ КАПІТУЛЯНСТВА

Зі сторони »опозиції« було висунено ще один »спасенний проєкт«: залишити всі ідеологічні, а то й програмові справи поза увагою, приймаючи як ціль боротьби українського визвольного руху тільки одне: — відновлення самостійної і соборної Української Держави, перетворюючи ОУН з ідеологічно-політичного руху у загальний рух спротиву. Така пропозиція, що практично означала б відступ українського революційно-визвольного руху на позиції, з яких вийшла УВО, є висловом капітулянтства перед ідейним наступом ворога. Ради чого мала б наступити така ідейна капітуляція, таке добровільне зречення всіх великанських ідейно-політичних осягів, здобутих у

важкій чверть-віковій боротьбі, і таке моральне обеззброєння руху і його членів? — «Український націоналізм і український націоналіст не капітулюють ніколи!» — заявляли дійсні представники українського революційно-визвольного руху однаково в обличчі боротьби проти польських чи мадярських окупантів, як і в обличчі боротьби проти німецького чи московсько-большевицького окупанта. І це стосується насамперед політичної та моральної ділянки.

Спроби наступу капітулянтства мусять зустрітись з таким самим рішучим відпором, як спроби наступу маразму.

15. РІШУЧА БОРОТЬБА ЗІ ЗЛОМ НЕ ЙДЕ ШЛЯХОМ РУЙНИЦТВА.

В УКРАЇНСЬКОМУ РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНОМУ РУСІ МІСЦЕ ТІЛЬКИ ЛЮДЯМ ГЛИБОКОЇ ВІРИ, СИЛЬНОЇ ВОЛІ І СТІЙКОГО ХАРАКТЕРУ

Своїм рішучим виступом проти ідейної диверсії Ребета і його групи в нутрі українського революційно-визвольного руху та в обороні чистоти і ясности ідеологічних позицій цього руху, ми зовсім не думаємо прислонювати або відвертати увагу від різних дійсних недомагань і схибнень, що їх мусять мати кожний діючий рух. Навпаки, проти всіх дійсних недомагань нашого руху ми завжди з усією рішучістю й безоглядністю виступали й будемо виступати, незалежно від того, ким вони викликані. Тільки в цьому ми завжди керуємося засадою, що її сформулював англійський поет Редьярд Кіплінг так:

»Коли ти вмієш критично розважити, все спостерігати й пізнавати, не стаючи ніколи зневіреним скептиком, або руйнником, — тоді ти є людиною.«

Значить: уміти бачити усе додатне й від'ємне, осягти й неуспіхи, правильності й помилки; уміти завжди критично розглядати чуже середовище і своє, других людей і себе самого; але — не на те, щоб у висліді стати зневіреним скептиком, або руйнником власної святині, а щоб безоглядною боротьбою зі злом удосконалювати себе й ще більш гартувати в незламності.

В цьому змислі, перед українським революційно-визвольним рухом стоїть побіч безпосередньої боротьби з національним ворогом завдання, що про нього пише крайовий публіцист і член Проводу ОУН на Українських Землях П. Полтава у статті «Елементи революційности українського націоналізму»:

»Переінтелектуалізованому і, в наслідку того, захопленому всесвітнянськими ідеями, універсалізмом, з притупленим національним інстинктом типові українського інтелігента, український націоналізм протиставляє тип освіченого українця, який глибоко вріс в українську стихію, який гостро відчуває найглибші пориви українських народніх мас, зосереджує у собі найглибший український патос, який діє, керуючись саме національним інстинктом. Типові українського «хуторянина», який живе лише шкурними інтересами власного подвірячка, український націоналізм протиставляє тип, здібний захопитися і боротися за загальнонаціональні цілі, боротися безкорисно, боротися завзято, боротися не на життя, а на смерть.

»Членами ОУН можуть бути лише люди сильної волі, стійкого характеру, люди дисципліновані, відважні. Для людей слабого характеру, людей нестійких, крутіїв, спекулянтів, людей заячої вдачі, — в ОУН місця немає!» («Ідея і Чин», ч. 10, ст. 21 і 38).

З М І С Т

	Стор.
ВСТУП	5
»БЕЗКЛАСОВЕ СУСПІЛЬСТВО«	11
1. Що таке »Безкласове суспільство«? — Термін »безкласове суспільство«, як термін економічно-науковий	13
2. Крайові публіцисти ОУН рішуче заперечують марксистсько-соціалістичне розуміння й економічно-наукове значення свого терміну »Безкласове суспільство«	15
3. В науці існують здавна два зовсім різні значення »Безкласове суспільство«	20
4. Термін »Безкласове суспільство« в тому самому значенні, що в крайових публікаціях, вживали й публіцисти ЗЧ ОУН	25
5. Зміст соціальної програми ОУН. Край рішуче відкидає систему колгоспів і марксистівсько-соціалістичну систему в усіх інших ділянках життя	26
6. Л. Ребет та І. Майстренко несовісно підсувають під ярлик »Крайові позиції« свою власну соціальну програму, проти-лежну до дійсної програми ОУН	28
7. ОУН на Українських Землях відкидає догматичний характер програми	30
8. Край вносить ясність у термінологію: відкидає різнозначний термін »Безкласове суспільство« і на місце »Землекористування« вводить ясне визначення »Землеволодіння«	32
9. Чи ОУН на Українських Землях змінила свої погляди на соціальні питання?	33
10. Група Ребета-Майстренка залишилась на марксистівсько-соціалістичних позиціях і після того, як Край авторитетно вияснив своє антимарксистівське становище	34
II. ПИТАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЛАДУ	37
1. Закордонним Частинам ОУН і, зокрема, С. Бандері закидають »антидемократичність«	39
2. Що таке »демократія«? — Погляд на це західного світу	40
3. ЗЧ ОУН були завжди проти диктатури й тоталізму і за демократію західного зразка	41
4. С. Бандера публічно задекларував свої власні погляди і ЗЧ ОУН в питанні суспільно-політичного ладу: за здорову демократію західного зразка	44
5. Становище ЗЧ ОУН і С. Бандери тотожне зі становищем ОУН на Українських Землях	47

6. В чому причина давнішої нехиті до терміну «демократія»? — III-й НВЗ ОУН не вживає цього терміну на визначення суспільно-політичного ладу, за який бореться ОУН	48
7. ОУН на Українських Землях ввела цей термін в 1950 р. з застереженням і виразним уточненням того терміну	50
8. «Опозиція» не хоче чомусь уточнити, про яку саме демократію вона говорить	52
9. Чи дійсно «в Краю скрізь Бюра Проводу, а в ЗЧ ОУН провідницька система»?	54
10. За яку демократію Л. Ребет і його партія? — Що каже про те їхня практика в організованому суспільно-політичному житті?	56
11. Вимога покайних заяв за зразком — большевицької «найдемократичнішої демократії»	60
12. Самоіменування, фіорерпринцип і приєласнення чужої назви як — «принцип демократії»	61
13. Яким мусів бути перебіг ліквідації конфлікту згідно з вимогами західньої демократії, якщо «уповноваження» дійсні?	64
14. Два дуже різні розуміння принципу свободи думки і слова	66
15. Л. Ребет ділить «демократично» українську громаду на «масу» і на «клясу лучших людей»	68
16. Засади «демократії», що їх застосовує в практиці Л. Ребет: самоіменування і «фіорерпринцип», тоталістична диктатура, заперечення свободи думки і слова, клясовість	69
17. Практика ЗЧ ОУН це практика політичної організації західньо-демократичного зразку: визнавання здорових демократичних принципів в теорії й послідовне стосування їх у практиці	70
18. Висновки	72
III. ПРОБЛЕМА ІДЕОЛОГІЇ ТА СВІТОГЛЯДУ	75
1. «Опозиція» заявляє, що політична організація не потребує єдиної ідеології та що на такому становищі стоїть ОУН на Українських Землях	77
2. Що таке «ідеологія» і «світогляд»?	79
3. Ідеалізм і матеріалізм як основні ідеологічні напрямки і їхня суть	83
4. Чинний характер світогляду й ідеології	89
5. Що таке «програма»? — Проскційний характер програми. — Залежність програми від ідеології	90
6. Чи ОУН має свою власну ідеологію? — III-й НВЗ ОУН заявився «проти офіційного накидування світоглядових доктрин і догм суспільності», а не проти єдиної ідеології ОУН та єдиного світогляду членів ОУН	91
7. Крайовий публіцист ОУН П. Полтава свідчить, що ОУН має свою власну ідеологію і що ця націоналістична ідеологія є підставою програми ОУН	93
8. Погляд О. Горьового на одну з ділявок філософії — на метафізику	95

9. О. Горновий заявляє ясно й категорично: «кожного члена ОУН обов'язує ідеологія ОУН»	96
10. Визначний крайовий публіцист і член Проводу ОУН на Українських Землях У. Кужіль доказує помилковість погляду О. Горнового на метафізику	97
11. Л. Ребет фальшує погляди О. Горнового	97
12. Крайовий публіцист П. Полтава з'ясовує зміст націоналістичної ідеології, що її визнає ОУН: ідеалістичне розуміння змісту життя і його явищ — нації, держави, історії людини. — П. Полтава заявляє, що ОУН на Українських Землях рішуче відкидає марксісько-матеріалістичний світогляд. — На тих самих позиціях стоїть і О. Горновий	98
13. Офіційні документи ОУН на Українських Землях про суть ідеології ОУН	105
14. Чи ОУН на Українських Землях допускає в себе коекзистенцію ідеалізму і матеріалізму? — Край заявляє визначально й рішуче, що кожного члена ОУН обов'язує єдине ідеологічне «кредо»	107
15. Позитивна постава ОУН на Українських Землях до християнської релігії — Край виключає коекзистенцію релігії й безбожництва, голошену і практиковану групою Л. Ребета	109
16. Висновки	112
IV. ПОЗИТИВНЕ З'ЯСУВАННЯ ДІЙСНИХ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ	115
I. Основні ствердження	117
II. Ідеологічно-світоглядові засади	124
III. Програмові постанови	129
I. Основні ствердження про ідеологію	133
II. Ідеологічно-світоглядові засади	134
III. Загальні ствердження щодо програми ОУН	135
V. ПРОТИ МАРАЗМУ І КАПУТУЛЯНТСТВА	139
1. Два зовсім різні, один одному протиставні світи: український революційно-визвольний рух, ОУН-УПА-УГВР, і емігрантська партія Л. Ребета — ворожа протиставність «позицій» Л. Ребета до ідеології й програми ОУН-УПА-УГВР	141
2. Наступ морального маразму: безшабашне фальшування Л. Ребетом і його учнями писань Крайових публіцистів ОУН	150
3. Політично-полемічні методи Л. Ребета: імпутування противникові зовсім чужих йому думок	152
4. Політично-інтелектуальний маразм: змішування різних явищ, понять і термінів в одну чудацьку нерозбериху	155
5. Поява «політичних сатаністів»: психопатичне опльовування своїх вчорашніх святощів як зміст «політичної» діяльності відступників	160
6. Чи «націоналізм не виправдав себе і збанкрутував»? — Непереможність націоналістичних ідей та імпазантна моральна міць правдивого українського націоналіста	162

7. Чим є і чим не є »Декалог Українського Націоналіста« — ОУН на Українських Землях залишається вірною »Декалогуві«	164
8. Партії державних народів і революційно-визвольна організація поневоленого народу. — Український революційно-визвольний рух мусить мати свою ідеологію	168
9. Не мінлива програма, а тільки живі і величні ідеї спроможні вести людину на вершини героїського змагу й найбільших жертв	169
10. Не механічний зліпок випадкових ідей, але органічна, гармонійна цілість ідей — ідеологія потрібна здоровому творчому політичному рухові. — Органічний розвій ідеології	171
11. ОУН має єдину ідеологію. Різні ідеологічно-політичні організації українського самостійницького фронту об'єднує УГВР	173
12. Успішний наступ маразму на ЗП УГВР. — Перетворення закордонного представництва підпільного уряду в емігрантську партію — уповноваження зпартійценого ЗП УГВР для ідейно-політичного противника українського націоналізму »зобов'язуючо« інтерпретувати крайових публіцистів ОУН	174
13. Ціль протинаціоналістичної диверсії: затемнити ясність націоналістичної ідеології, українського визвольного руху, щоб у темряві вносити в його ряди розгубленість і зневіру	178
14. Проти капітулянтства	179
15. Рішуча боротьба зі злом не йде шляхом руйництва — в українському революційно-визвольному русі місце тільки людям глибокої віри, сильної волі і стійкого характеру	180

